विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, भैरवी गाँउपालिका

Disaster Preperedness and Response Plan, Bhairabi Rural Municipality

स्थानीय विपद् ब्यवस्थापन समिति

भैरवी गाँउपालिकाको कार्यालय, दैलेख

२०७९

भैरवी गाउँपालिका
भैरिकालिकाश्रम, दैलेख ।
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

प.स. :- २०७९/०८०
च.नं. :-

मिति :- २०७९/०६/११

विषय : शुभकामना ।

नेपालमा संघियताको कार्यान्वयन सँगै विपद व्यवस्थापनका सम्बन्धमा समेत चासो बढ्न थालेको छ। बर्सेनी प्राकृतिक प्रकोपको कारण ठुलो मात्रामा धनजनको क्षती हुने गरेको छ, हाम्रो समुदायमा रहेका बस्तीहरु व्यवस्थित नभएको र नयाँ बन्ने भौतिक संरचनाहरु प्राविधिकको परामर्श बिना नै आफ्नै परिपाटिले गर्दा जोखिमको स्तर झनै बढाएको छ। खोलानाला,वनजंगल र वातावरण को उचित संरक्षण हुन नसकेको कारण प्राकृतिक प्रकोपको कारण हुने विपदको स्वरुपमा पनि परिवर्तन हुन पुगेको छ। हामीले गर्ने विकासका कार्यहरु पुर्णरुपमा वातावरण मैत्री नभएका कारण क्षतीको मात्रा बढाउन मद्धत पुगेको छ भने जोखिम न्युनिकरण गर्नु पर्ने क्षमता अभिवृद्धि समेत प्रयाप्त मात्रामा गर्न सकिएको छैन। पश्चिममा कर्णाली नदी बिच भागमा पादुका खोला र उत्तर तिर रामागाडले घेरिएको दैलेख जिल्ला विभिन्न प्राकृतिक तथा गैह्रप्राकृत जोखिमका हिसाबले उच्च जोखिम युक्त जिल्ला पनि हो ।

यस पालिकामा प्रकोप र यस बाट हुने विपदहरुलाई हेर्दा पहिरो, बाढी, आगलागि चट्याङ, हावाहुरी र नदीकटान दोहोरिरहने तथा बर्सेनी आईरहने प्रकोपको रुपमा रहेका छन भने भुकम्प पनि मानवीय, भौतिक तथा आर्थिक क्षति गर्ने प्रकोपका रुपमा देखापरेको छ। यसका अलावा खडेरी खेतिबालिमा लाग्ने रोगहरुले बर्सेनी क्षति पुर्याएको छ।

विपद् व्यवस्थापनका सबै क्रियाकलापको समन्वयात्मक र प्रभावकारी रुपमा व्यवस्थापन गरी प्राकृतिक तथा गैह्र प्राकृतिक विपद्बाट सर्वसाधारणको जीउज्यान र सम्पतिको संरक्षण गर्ने दैवी प्रकोप उद्धार ऐन २०३९ लाई प्रतिस्थापन गरी विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ ले विभिन्न निकायसँगको समन्वय र सहकार्यमा स्थानीय तहलाई जिम्मेवार बनाई विपद् व्यवस्थापनका कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्ने व्यवस्था गरेको छ। विपद्जन्य परिस्थितिको सामाना गर्न प्रकोप पुर्वसुचना प्रणालीको विकास मार्फत सम्भाव्य,सबै प्रकारका प्रकोपको पुर्व सुचना दिने विपद् व्यवस्थापनका सबै चरणहरुमा समुदाय र विभिन्न क्षेत्रको सक्रिय सहभागिता बढाउने किसिमका कार्यक्रमहरु संचालन गर्दै विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा विपद् पुर्व, विपद्का समयमा र विपद् पश्चात विषयगत कार्यक्षेत्रअनुसार तत्काल लेखाजोखामा एकरुपता कायम गर्ने, विपद्बाट पर्ने असरहरुलाई न्युन गर्न तथा विपद् जोखिम हस्तान्तरण गर्ने प्रक्रियालाई व्यवस्थित गर्नका लागि विपद् जोखिम न्युनिकरण प्रणाली लाई समेत शुरुवात गर्ने यो प्रतिकार्य योजना निर्माण गरिएको छ। भैरवी गाउँपालिका, स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिति, सेवक नेपाल भकारी कार्यक्रम निजी क्षेत्रका प्रतिनिधिहरु, गैरसरकारी संस्था, पत्रकार,बुद्धिजीवि, वडा कार्यालय तथा वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति, शिक्षक, महिला बालबालिका तथा स्थानीय समुदायको सक्रिय सहभागितामा गाउँपालिकाको संकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण गरी यो योजनामा समावेश भएको छ विपद् व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरु संचालन गर्न गाउँपालिकाको तर्फबाट प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दै यसको कार्यान्वयनको लागि सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुलाई अनुरोध गर्दछु। यो योजना तयार गर्न सहयोग गर्नुहुने सेवक नेपाल भकारी कार्यक्रम तथा परामर्शदाताको रुपमा श्री जे.के.ईन्जिनियरिंग एसोसियटस प्रा.लि. प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु।

Rita
रिता कुमारि शाही
गाउँपालिका अध्यक्ष

भैरवी गाउँपालिका
भैरिकालिकाथुम, दैलेख ।

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

प.स. :- २०७९/०८०

च.नं. :-

मिति :- २०७९/०६/११

विषय : शुभकामना ।

नेपाल बाढी ,पहिरो, भूकम्प, आगलागि, चट्याङ, असिनापानी ,खडेरी, लगायत बहुप्रकोप भएको देश हो विश्व मान चित्रमा नेपाल भूकम्पीय जोखिमका हिसाबले ११औं स्थानको जोखिममा जलवायु परिवर्तनका हिसाबले चौथो र पानीजन्य रोगका कारणले तिसौं स्थानको जोखिम पर्दछ जस बाट दैलेख जिल्ला पनि यी जोखिमबाट अछुतो छैन । विपद् उत्थानशिल समाज निर्माणका लागि विकास योजनामा विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलताको सवाललाई एकीकृत रुपमा मूलप्रवाहिकरण गर्न जिम्मेवार निकायले पहल गर्न आवश्यक भईसकेको छ ।

यस परिप्रेक्ष्यमा विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ को दफा १६ को उपदफा १ मा जिल्ला व्यवस्थापन समितिको व्यवस्था गरेको छ भने सोहि दफाको उपदफा २ मा यस समितिको काम कर्तव्य र अधिकारको व्यवस्था गरेको छ भने पालिका तहमा विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ को दफा १७ को उपदफा १ मा पालिका तहको गठन प्रक्रिया र २ मा काम कर्तव्य र अधिकारको व्यवस्था गरेको छ। यस लाई आधार मानी पालिकाको विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार गरी लागु गर्ने गराउने काम यस समितिको रहेको सन्दर्भमा प्रत्येक वर्ष आउँपर्ने मौषमी तथा अन्य प्रकृतिका विपद्को सामाना गर्दै खोज,उद्धार तथा राहतलाई व्यवस्थित गरी जनधनको क्षति न्यूनिकरण गर्ने यो पालिका स्तरिय विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७९ कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ। अत यो विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना निर्माण गर्ने क्रममा विभिन्न क्षेत्रबाट सहयोग पुर्याउनु हुने जिल्ला विपद् जोखिम व्यवस्थापन समिति दैलेख, सेवक नेपाल भकारी कार्यक्रम लगायत सरोकारवालाहरू सबैमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौं । अन्तमा, यो योजना सबैका लागि उपयोगी र प्रेरणादायी स्रोत बनोस भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

देवी भण्डारी
उपाध्यक्ष
भैरवी गाउँपालिका

भैरवी गाउँपालिका
भैरिकालिकाथुम, दैलेख ।

प.स. :- २०७९/०८०
च.नं. :-

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मिति :- २०७९/०६/११

विषय : शुभकामना ।

प्रकोप आकस्मिक घटना भएकोले यसलाई रोक्न मानव क्षमता भन्दा वाहिरको कुरा भएतापनि पुर्वतयारी योजनावाट यसको प्रभाव तथा क्षतिलाइ न्युनिकरण गर्न सकिने तथ्य विभिन्न अध्ययन तथा हाम्रा आफनै अभ्यासहरुवाट समेत प्रमाणित भैसकेको छ , प्रकोपको दृष्टिकोणले संवेदनशील मानिएको भैरवी गाउँपालिका दैलेखमा जलवायु परिवर्तन, वाढी, पहिरो तथा आगलागीजस्ता प्राकृतिक एव मानव सिर्जित महामारी तथा रोगव्याधिजन्य प्रकोपहरुवाट वर्षेनी ठुलो जनधनको क्षति हुने गरेको छ । यस समस्यालाई आत्मसात गर्दै सेवक नेपाल भकारी कार्यक्रमको आर्थिक सहयोगमा भैरवी गाउँपालिकाको प्रकोप पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७९ निर्माण भएको छ ।

भैरवी गाउँपालिकाको विपद पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७९ भैरवी गाउँपालिकामा मात्र सिमित नभएर प्रकोप व्यवस्थापनको क्षेत्रमा एउटा जीवन्त दस्तावेजको रुपमा स्थापित हुनेमा विश्वस्त छु । अन्य नगरपालिका र गाउँपालिकाहरुमा पनि यसको प्रभाव देखिने छ । यस भैरवी गाउँपालिका स्तरिय विपद पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाले प्रकोपको क्षेत्रमा देखा पर्नसक्ने थप जटिलताहरु लाई समेत सम्बोधन गर्दै विपद व्यवस्थापनको कार्यलाई अझै प्रभावकारी, जिम्मेवारीपूर्ण र जवाफदेही वनाउनेछ भन्ने विश्वास लिन सकिन्छ ।

अत: यो गाउँपालिकास्तरिय विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको निर्माण गर्ने क्रममा विभिन्न क्षेत्रवाट सहयोग पुर्याउनु हुने भैरवी गाउँपालिकाका अध्यक्षज्यू, उपाध्यक्षज्यू, भैरवी गाउँकार्यपालिका सदस्यज्यूहरु, स्थानिय स्तरका राजनीतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधिज्यूहरु वडा अध्यक्षज्यूहरु, वडा सचिवज्यूहरु लगायत गाउँपालिकाका सम्पूर्ण कर्मचारीहरु, विपद व्यवस्थापन शाखा र प्राविधिक रुपमा सहयोग गर्ने सेवक दैलेख भकारी कार्यक्रम लगायत सरोकारवालाहरू सवैमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । अन्तमा, यो योजना सवैका लागि उपयोगी र प्रेरणादायी स्रोत वनोस भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

चन्द्र बहादुर खड्का
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

"शिक्षा ,स्वास्थ्य ,कृषि, पर्यटन, हरियालीविकास र पूर्वाधार भैरवीका छ आधार"
email:bhairabirm@gmail.c0m web page:bhairabimun.gov.np ph:

विषय तालिका

परिच्छेद – १ पृष्ठभूमि -1-

१.१ भैरवी गाउँपालिकाको परिचय -1-
जातीगत आधारमा जनसंख्या -3-

१.२ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको पृष्ठभूमि -4-

१.३ कानुनी नीतिगत तथा संस्थागत व्यवस्था -4-

१.४ भैरवी गाँउपालिकामा विपद् व्यवस्थापन -5-

१.५ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको आवश्यकता र औचित्य -6-

परिच्छेद – २ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको उद्देश्य -7-

२.१ योजनाको उद्देश्य -7-

२.२ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाका अपेक्षित नतिजा -7-

२.३. विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा प्रकृया -8-

२.४. विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाका सीमाहरु -9-

२.५ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनामा संलग्न कार्यहरु -9-

परिच्छेद – ३ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्दा अवलम्बन गरिएको प्रक्रिया -11-

परिच्छेद - ४ प्रकोप, संकटासन्ता, जोखिम तथा क्षमता विश्लेषण -12-

४.१ विगतका विपद्हरूको विश्लेषण -12-

४.२ प्रमुख प्रकोपहरु र प्राथमिकतामा रहेका प्रकोपहरु -14-

४.३ भैरवी गाउँपालिका संग रहेको क्षमता -15-

४.४ सरोकारवाला निकाय संग रहेको स्रोत -15-
४.५ विपद जोखिम आंकलन तथा नक्शांकन -16-
४.६ प्रकोप पूर्वानुमान तथा पुर्वसुचना प्रणाली विश्लेशण -17-

परिच्छेद – ५ निकायगत भूमिका तथा जिम्मेवारी **-18-**
५.१ खोज तथा उद्धार, पूर्व सूचना र समन्वय बिषयगत क्षेत्र -19-
५.२ आपतकालीन आवास तथा गैरखाद्य बिषयगत क्षेत्र -19-
५.३ कृषि तथा खाद्य बिषयगत क्षेत्र -20-
५.४ स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई र पोषण बिषयगत क्षेत्र -20-
५.५ संरक्षण विषयगत क्षेत्र -21-
५.६ शिक्षा विषयगत क्षेत्र -21-
५.७ राहत पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र -22-

परिच्छेद – ६ सामान्य पूर्वतयारी योजना (सम्पूर्ण विषयगत क्षेत्रहरुका लागि) **-23-**
६.१ प्राथमिकता प्राप्त रणनीतिक पूर्वतयारी -23-

परिच्छेद – ७ आपतकालीन प्रतिकार्य योजना **-25-**
७.१ खोज तथा उद्धार, पूर्व सूचना र समन्वय विषयगत क्षेत्र -25-
७.२ स्वास्थ्य, खानेपानी सरसफाइ तथा पोषण क्षेत्र -28-
७.३ संरक्षण विषयगत क्षेत्र -31-
७.४ शिक्षा विषयगत क्षेत्र -34-
७.५ आवास तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र -37-
७.६ खाद्य तथा कृषि विषयगत क्षेत्र -40-
७.७ राहत, पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण क्षेत्र -42-

परिच्छेदः ८ अन्य निकायहरुसँगको समन्वय र सहकार्य **-47-**

परिच्छेदः ९ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण **-50-**

परिच्छेदः १० अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा सिकाई योजना **-51-**

परिच्छेद – १
पृष्ठभूमि

१.१ भैरवी गाउँपालिकाको परिचय

नेपालको कर्णाली प्रदेशमा अवस्थित दैलेख जिल्लाको करिब मध्य उत्तरी भागमा अवस्थित भैरवी गाउँपालिका मध्य तथा उच्च पहाडी क्षेत्रमा रहेको छ। भैरवी गाउँपालिका दैलेख जिल्लाको पंचकोशी क्षेत्रभित्र अवस्थित एक सुन्दर र प्राकृतिक श्रोतले सम्पन्न गाउँपालिका हो । यो गाउँपालिका साविकका ३ वटा गाविसहरु (भैरी कालीकाथुम, कुशापानी र रावलकोट) र साविकको दुल्लु नगरपालिकाको वार्ड नं १० मिलेर वनेकोछ ।

हाल गाउँपालिकालाई ७ वटा वडामा विभाजन गरिएको छ र यसको प्रशासनिक केन्द्र भैरीकालिका स्थानमा राखिएको छ। गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफल ११०.४६ वर्गकिलोमिटर रहेको छ। यो गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति देशान्तरः ८१° ३४' ५१'' देखि ८१° ४२' १२.८२'' अक्षांश २८° ५०' २४.२६'' देखि २९° ३' ०.२५'' सम्म रहेको छ भने यसको पूर्वमा महावु गाउँपालिका, पश्चिममा ठाँट्टीकाध र चामुन्डा विन्द्रासैनी गाउँपालिका, उत्तरमा कालिकोट जिल्ला तथा दक्षिणमा दुल्लु नगरपालिका रहेको छ। यस गाउँपालिकामा अहिले सम्म पनि कालोपत्रे सडक छैन भने करीब ९५ किलोमिटर कच्ची र ६ किलोमिटर जती ग्राभेल सडक रहेको छ । यो गाँउपालिका भित्र ० डिग्री देखि ६९.६ डिग्री सम्मको भिरालोपना भएका पहाड र खोच, अनि केही समथल भुभागहरु भेटीनछन् ।

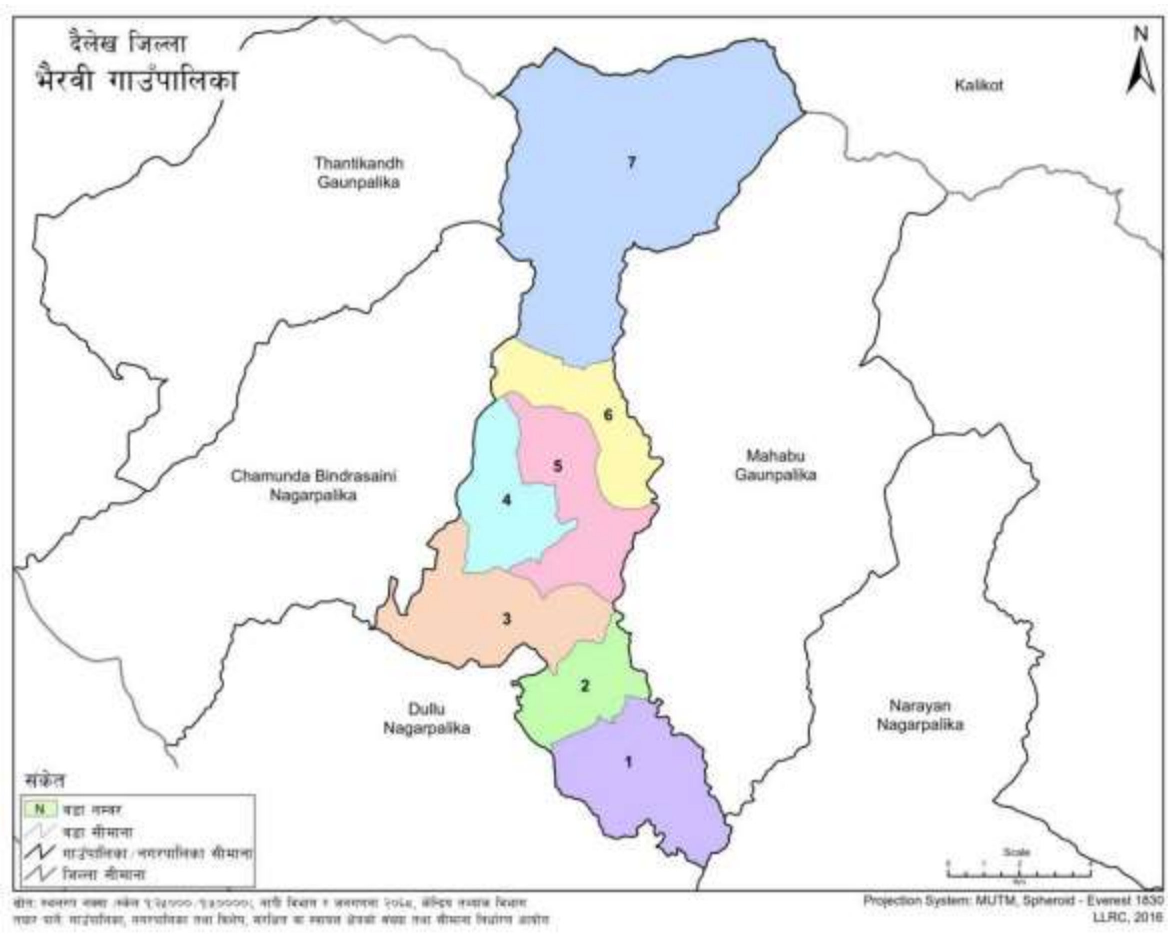

स्रोतः भैरवी गाउँपालिकाको प्रोफाईल

चित्रः भैरवी गाउँपालिका

जलवायुका हिसाबले उष्ण, उपोष्ण समसितोष्ण र अल्पाइन किसिमको हावापानी पाइने भैराबी गाउपालिका ७६० मिटर देखि करिब ३४०० मिटर सम्मको उचाई सम्म फैलिएको छ। जलवायुका हिसाबले यहाँको औसत अधिकतम तापक्रम ४० डीग्री सेल्सियस देखि औसत न्यूनतम तापक्रम करिब ६ डिग्रि सेल्सियस रहने गरेको छ भने औसत बार्षिक वर्षा करिब १७०० मिलिलिटर सम्म हुने गरेको छ। यो आँकडा जील्लाको औसत आँकडा हो र भैरवी गाँउपालिकाको लागी यसैलाई आधार बनाईएको छ।

भैरवी गाउँपालिकाको जनसांख्यिक विवरण

भैरवी गाँउपालिकामा रहेका ७ वटै वडा हरुको जम्मा घरधुरी संख्या ५२६१ रहेकोछ र यस मध्ये वडा न.३ मा सवैभन्दा धेरै ११७७ घरधुरी रहेका छन् भने सवैभन्दा कम वडा न.६ मा ५८६ छन्। यसै गरी क्रमश कम देखि धेरैमा वडा न. ६ मा ५८६, वडा न.२ मा ६२२, वडा न.७ मा ६७५, वडा न.४ मा ६८५, वडा न. ५ मा ७२१, वडा न. १ मा ७९५ घरधुरी रहेका छन्। यसै गरी जनसंख्या को आधारमा सवैभन्दा धेरै वडा न. ३ मा २८९५ पुरुष र ३२६४ महिला रहेका छन् भने सवैभन्दा कम वडा न. ६ मा १६०९ पुरुष र १७७६ महिला रहेका छन्।

वडागत आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	जम्मा घरधुरी संख्या	पुरुष	महिला	जम्मा
१	७९५	१९५४	२२३५	४१८९
२	६२२	१९२३	२१५३	४०७६
३	११७७	२८९५	३२६४	६१५९
४	६८५	१९०२	२१२४	४०२६
६	५८६	१६०९	१७७९	३३८५
७	६७५	१९८४	१९५४	३९३८
जम्मा	५२६१	१४२९५	१५८७९	३०२७४

श्रोत भैरवी गाँउपालिकाको प्रोफाईल

यस गाउँपालिकामा रहेका ७ वटा वडाहरुमा निम्न उल्लेखीत वस्ती रहेका छन्।

वडागत आधारमा वस्तीहरु

वडा नं.	मुख्य वस्तीहरु
१	विनतरा टोल, ठानीपुर्ना, काफल गैरा टोल, देवल ढुङ्गा, कुलु
२	पोरी गाड र वालासैनी, टुनी पाटा, दर्शम, हुमे गाउँ, दिपायल, प्याउ प्याउ धारा, सिहंविरे, शहिद गेट
३	नाउला पहाडी पाखाँ, सियाला, पिथुवाडा, कोइराला गाउँ, रानावाडा, पोखरा, वाणगङ्गा, कोइरेल खेत, कालेथान, टिपुरीको, मौलाकालीका मंदीर
४	सिमलारुख, मसेडी, रिङाटे, वुडाना नलखोला टोल, वरपिपल चौतारा, टिमुशैन, हाणासैनी, रोकधारा, डोवका, दशपते, वडीगैरा
५	सिनकी, वहाचौर, ओखलढुङ्गा
६	कुसापानी, काँसीकाँध
७	पथ्थर खानी, वडुवाडा, कोइराला गाँउ, गैरा सोरु

श्रोत https://www.nepalarchives.com/content/bhairabi-rural-municipality-dailekh-profile/

जातीगत आधारमा जनसंख्याको विवरण

भैरवी गाँउपालिकामा बसोवास गर्ने जातजातिको आधारमा जम्मा ३०२७४ जनसंख्याको विवरण लाई हेर्दा क्रमश सवैभन्दा धेरै १३५७७ क्षेत्री, ७१६३ ब्राम्हण, ५७७८ दलित, ३३९१ जनजाती र ३६५ मुस्लिम रहेका छन् । जस लाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

जातीगत आधारमा जनसंख्या

क्र.सं.	जातियता	जनसंख्या	प्रतिशत
१	क्षेत्री	१३५७७	४४.८४
२	ब्राम्हण	७१६३	२३.६६
३	दलित	५७७८	१९.०९
४	जनजाती	३३९१	११.२०
५	मुस्लिम	३६५	१.२१
जम्मा		३०२७४	१००

श्रोत भैरवी गाँउपालिकाको प्रोफाईल

भूउपयोगको अवस्था

यस गाउँपालिकामा २७ (४७९०.६५ हेक्टर) वटा सामुदायिक र ४ (१६.७८ हेक्टर) वटा कबुलियती वनहरु रहेका छन् । भैरवी गाँउपालिकाको लगभग ५० प्रतिशत भू भाग वनजंगलले ढाकेको छ । जैविक विविधतायुक्त यी वनहरु मार्फत समुदायले दैनिक इन्धन आपूर्ति लगायत, निर्माण सामाग्री र पशुवस्तुको लागि आहारा संकलन गर्ने गरेका छन् । यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्रबाट व्यबसायिक रुपमा जडीबुटी उत्पादन तथा निकासी हुने गरेको पाईदैन । न्यून मात्रामा उत्पादन हुने जडीबुटीहरुमा केमोमाईल, कुरिलो, टिम्मुर आदि हुने भएपनि व्यबसायिक हुन सकेको छैन । सामुदायिक वनको बार्षिक कार्ययोजना अनुसार स्वीकृति प्राप्त भएका जडीबुटी संकलन र निकासी कार्ययोजना अनुसारनै हुने गरेको पाइएको छ ।
तुलनात्मक रुपले वन क्षेत्र धेरै भएको यो गाउँपालिकामा खेतिपाति र वनमा आधारित पशुपालन समेत गर्ने गरिएको छ । खेतीयोग्य भूमिभित्र आवादी क्षेत्र पनि भएकोले बसोबासको लागि अलग्गै क्षेत्र किटान गरिएको छैन । भैरवी गाउँपालीका को भू उपयोगको अवस्थालाई निम्न तालिका प्रस्तुत गरिएको छ ।

गाँउपालिकाको भू उपयोगको अवस्था

क्र.स.	विवरण	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि)	प्रतिशत
१	कृषि क्षेत्र	३३.७४	३०.५५
२	वनजंगल क्षेत्र	५५.५७	५०.३२
३	झाडी तथा बुट्यान क्षेत्र	११.६९	१०.५८
४	घाँसे तथा खर क्षेत्र	७.३९	६.६९
५	बालुवा तथा अन्य क्षेत्र	१.७४	१.१३
जम्मा		११०.४३	१००.००

नदीनाला र जलभण्डार

प्राकृतिक श्रोत साधनको दृष्टिले भैरवी गाउँपालिका सम्पन्न रहेको छ । छामागाड खोला यस गाउँपालिकाको मुख्य नदी हो । यस गाउँपालिकाका अन्य नदी नालाहरुमा कुरे खोला, गणाजुला खोला आदि रहेका छन् ।

१.२ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको पृष्ठभूमि

नेपाल विपद्को दृष्टिले अति जोखिमपूर्ण देशहरुमध्ये एक हो । विश्वका १ सय ९८ मुलुकमध्ये नेपाल भूकम्पका हिसाबले ११ औं, बाढी पहिरोको हिसाबले ३० औं स्थानमा र जलवायु परिवर्तनको हिसाबमा विश्वको चौथो जोखिमपूर्ण देशको रुपमा रहेको छ । साथै, प्राकृतिक विपद्को हिसाबले विश्वको उच्च जोखिमपूर्ण देशको रुपमा रहेको छ । नेपालमा विशेषगरी नियमित रुपमा हुने बाढी, पहिरो, हुरिबतास, आगलागी, चट्याङ, सडक दुर्घटना, असिना, हिमपहिरो, महामारीजस्ता मौसमी विपद्बाट हरेक वर्ष लगभग बीस हजारभन्दा बढी परिवारहरु प्रभावित हुने गरेका छन् । नेपालमा प्रतिबर्ष बिभिन्न विपद्हरुबाट सरदर औषतमा ६५० हाराहारीमा मानिसहरुको मृत्यु हुने गर्दछ । जसमध्ये बार्षिक ३ सय जनाको मृत्यु बाढी तथा पहिरोका कारणले मात्रै हुने गर्दछ । यसैगरी सबैभन्दा बढी आगलागीका कारण पशु चौपाया, पंक्षी, वन क्षेत्र र धनसम्पत्तीको नोक्सानी हुने गरेको छ ।

विपद्को कारण नेपालले हरेक बर्ष औसतमा १ अर्ब २१ करोडको बराबरको राष्ट्रिय सम्पत्तीको क्षति व्यहोर्नु परेको छ । त्यसै गरेर नेपालको विकास दर ३ देखि ४ प्रतिशतले रहेको छ भने विपद्ले विनाश गर्ने दर ८ देखि २५ प्रतिशतसम्म हुने गरेको देखिएको छ *(विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना दाङ: २०७७)* । कमजोर भु-बनोट, जटिल भुगर्भीय संरचना, बदलिदो जलवायु अवस्था, बढ्दो शहरीकरण, जनसंख्या बृद्धि तथा मानवीय हेलचेक्राई र असावधानीका कारण नेपाल विपद्को उच्च संकटासन्नताको अवस्थामा रहेको छ । विगतमा गरिएका अध्ययन अनुसन्धान र विगतको विश्लेषण अनुसार नेपालमा कुनै पनि समय धेरै ठूलो भूकम्प जाने र त्यसबाट धेरै संख्यामा मानिस मर्ने, घाइते हुने तथा भौतिक संरचना क्षतिग्रस्त हुने सम्भावना रहेको छ । २०७२ बैशाख १२ र २९ गते आएका भुकम्प यसैका उदाहरण हुन् । अझै पनि यस्तै प्रकृतिका भुकम्पहरु आउने अनुमान भूगर्भविद्हरुले गर्दै आएका छन् । यस्तै हरेक बर्ष जस्तो कोशी, कर्णाली र महाकाली लगायतका नदीहरुमा आउने बाढीहरु पनि विपद्का उदाहरणहरु हुन् । यी उदाहरण मात्र नभएर यथार्थ र वास्तविक पनि हुन । यसको अर्थ अब सबै हाम्रो काबुभन्दा बाहिर गैसकेकै हो त भन्ने प्रश्न उठ्न सक्छ तर हामीले सावधानी अपनायौ, पूर्वतयारीमा जुट्यौ भने विपद्लाई पनि क्रमिक रुपले हाम्रो नियन्त्रणमा लिन सक्नेछौ त्यसका लागि स्थानीय सरकारको समन्वयमा स्थानीय स्तरमा काम गर्ने सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक संघसंस्थाहरु, स्थानीय तहमा रहेर काम गर्ने प्रतिनिधिहरु लगायत सबैको सहकार्य भयो भने हामी विपद् जोखिम न्युनिकरण गरी उत्थानशीलता बढाउन सक्छौ ।

वि.सं २०६५ साल जेठ १५ गते नेपाल सरकारले संघीयतामा जाने निर्णय गरेसँगै देशमा तीन तहका सरकारहरुको प्रादुभाव भयो । केन्द्रमा संघीय सरकार, प्रदेशमा प्रादेशिक सरकार र स्थानीय तहमा स्थानीय सरकार निर्माण भएसँगै सोही अनुरुप तहगत संरचनाहरुको निर्माण भए । जस अनरुप केन्द्रमा प्रधानमन्त्रीको अध्यक्षतामा विपद् व्यवस्थापन राष्ट्रिय परिषद गठन भएको छ, गृहमन्त्रीको अध्यक्षतामा विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समितिको निर्माण भएको छ । त्यसैगरी सातै प्रदेशमा मुख्यमन्त्रीको अध्यक्षतामा प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिति निर्माण गरिएको छ । जिल्लामा प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अध्यक्षतामा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिलाई कायम गरिएको छ भने स्थानीय तहमा गाउँपालिकाको अध्यक्ष तथा नगरपालिकाको मेयरको अध्यक्षतामा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको व्यवस्था गरी विपद जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यलाई तहगत रुपमा जिम्मेवारी हस्तान्तरण गरिएको छ । सोही अनुरुप हरेक तहले आफ्नो लागि आवश्यक ऐन, नियम कानुनहरु निमार्ण गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने प्रावधान अनुरुप संघीय सरकारले तयार गरेको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना मार्गदर्शन २०६७ (पहिलो संशोधन २०७६) को अधीनमा रही दैलेख जिल्लाको भैरवी गाउँपालिकाले विभिन्न सरकारी निकाय, गैरसरकारी क्षेत्र, स्थानीय राजनीतिक दलहरु, निजी क्षेत्र, स्थानीय जनप्रतिनिधि, स्थानीय तहमा रहेर काम गरिरहेका विभिन्न मानवीय सेवामा समर्पित संघसंस्थाहरु समेतको सहभागितामा विपद् पुर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७९ निर्माण गरेको छ ।

१.३ कानुनी नीतिगत तथा संस्थागत ब्यवस्था

नेपालको संविधान, २०७२

संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको माध्यमद्वारा दिगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धिको आकांक्षा पूरा गर्न जारी भएको संविधान २०७२ ले नेपाल संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्यका रुपमा परिभाषित गर्नुका साथै राज्य सञ्चालनका लागि तीन तहको संरचनाको व्यवस्था गरी प्रत्येक तहको काम, कर्तब्य र अधिकारको व्यवस्था गरेको छ । संविधानको अनुसूची ७ मा प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद पूर्व तयारी, उद्धार तथा राहत र पुनर्लाभको अधिकार संघ र प्रदेशको साझा अधिकार सूचीको विषय बनाएको छ । साथै अनुसूची ८ मा विपद व्यवस्थापनको कार्यलाई स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्रको विषयका रुपमा समावेश गरेको छ भने धारा ५१ राज्यको नीतिहरुको खण्ड (ज) प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण सम्बर्द्धन र उपयोग सम्बन्धी नीति अन्तर्गत

प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्व सूचना, तयारी, उद्धार, राहत एवं पुनर्स्थापना गर्ने भनी विपद पूर्वतयारी र प्रतिकार्यको कार्यलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको पाइन्छ ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४

विपद व्यवस्थापनका सबै क्रियाकलापको समन्वयात्मक र प्रभावकारी रुपमा व्यवस्थापन गरी प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद्बाट सर्वधसाधारणको जीउज्यान र सार्वजनिक, निजी तथा व्यक्तिगत सम्पत्ति, प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदा र भौतिक संरचनाको संरक्षण गर्न दैवी प्रकोप (उद्धार) ऐन, २०३९ लाई प्रतिस्थापन गर्दै जारी भएको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी क्रियाकलापहरुलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि विभिन्न तहगत संरचनाहरुको प्रवन्ध गरी विपद पूर्व, विपदको समयमा एवं विपद पश्चातको अवस्थामा त्यस्ता संरचनाले निर्वाह गर्नुपर्ने भुमिका एवं जिम्मेवारी समेत निर्धारण गरेको छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

विगतमा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ ले योजना छनौट गर्दा प्राकृतिक प्रकोप न्यूनीकरण हुने खालका योजना छनौटमा प्राथमिकता दिनुपर्ने व्यहोरा उल्लेख गरेको थियो । साथै साबिकमा स्थानीय योजना तर्जुमा गर्दा सहभागितामूलक योजना पद्धति अवलम्बन गरी विपदलाई समेत मूलप्रवाहीकरण गर्दै विपद अनुकुलनका योजना छनौट र सञ्चालन गर्ने नीति स्थानीय स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०६९ मा राखी सोही बमोजिम योजना अभ्यास गर्ने गरिएको पाइन्थ्यो । हाल नेपाल संघीय राष्ट्रको रुपमा रुपान्तरण भैसकेको अवस्थामा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ ऐनको खारेजी गर्दै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ जारी भएको हो । उक्त ऐनको परिच्छेद ३ मा गाँउपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तरगत विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, २०७५

विपद जोखिमबाट सुरक्षित, जलवायु अनुकुलित तथा उत्थानशील राष्ट्रको निर्माण गर्दै दिगो विकासमा योगदान पुर्याउने दीर्घकालीन सोच राखी यो नीति अवलम्बन गरिएको छ । विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरुलाई सन्तुलित रुपमा कार्यान्वयन गरी विपदबाट हुने जनधन, स्वास्थ्य तथा जीविकोपार्जनका श्रोतसाधनहरुका साथै व्यक्ति, समुदाय र राष्ट्रको आर्थिक सामाजिक तथा भौतिक पुर्वाधार र सांस्कृतिक एवं पर्यावरणीय सम्पदाको जोखिम तथा क्षतिमा उल्लेख्य रुपमा कमी गर्नु तथा तिनीहरुको उत्थानशीलता वृद्धि गर्ने उद्देश्य रहेको यस नीतिले विपदबाट हुने मृत्युदर तथा प्रभावित व्यक्तिहरुको संख्या उल्लेख्य रुपले कम गर्नु, जीविकोपार्जनका स्रोतहरुका साथै कृषि, उद्योग, सडक, सञ्चार, खानेपानी तथा सरसफाइका संरचना, स्वास्थ्य र शैक्षिक सुविधाहरु जस्ता महत्वपूर्ण पुर्वाधार तथा आधारभूत सेवाहरुमा विपदले पुर्याउने क्षति एवं अवरोधलाई कम गर्दै तिनीहरुको उत्थानशीलतामा वृद्धि गर्नु र विपदबाट हुने प्रत्यक्ष आर्थिक क्षति कम गर्ने लक्ष्य संघीय नीतिले लिएको छ ।

यसका साथै स्थानीय निकायले विपद् व्यवसथापनको लागि विभिन्न ऐन, नियमावली र कार्यविधिहरु निमार्ण गरी विपद्को सामना गर्न तयार रहनु पर्दछ । यसै सर्न्दभ भैरवी गाँउपालिकाले पनि वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, विपद व्यवस्थापन कोष संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि र अन्य आवश्यक नियमहरु वनाउन आवश्यक देखीन्छ ।

१.४ भैरवी गाँउपालिकामा विपद् व्यवस्थापन

यस गाउँपालिकामा विपद् व्यवस्थापनको लागि गाउँपालिका स्तरीय संरचना कृयाशिल छैन । तसर्थ, गाउँपालिको संस्थागत क्षमता अनुसार विपद्को अवस्थामा आपतकालीन उद्धार तथा पुर्नस्थापनाको लागि कार्ययोजना प्रभावकारी बनाउनु जरुरी देखिएको छ । यस बाहेक गाउँपालिका भित्र कृयाशिल गैरसरकारी संस्थाहरुले विगतमा जिल्ला र समुदाय स्तरमा विपद् जोखिम न्यूकिरणको लागि संयन्त्र र तालिमहरुको आयोजना गरेको पाइएको छ । नेपाल रेडक्रससले जोखिम युक्त वस्तीहरुमा पूर्वतयारी सम्बन्धि सचेतनात्मक अभ्यास समेत संञ्चालन गरेको थियो । सामुदायिक वनले आफ्नो बार्षिक कार्ययोजना अनुसार अग्नीरेखा नियन्त्रण र अन्य पूर्वतयारीको कार्यक्रम संञ्चालन गरिरहेको पाईएको छ । हाल वडास्तरमा पनि स्थानीय विपद् ब्यवस्थापन समिति गठन गर्नु पर्ने देखिनछ ।

१.५ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको आवश्यकता र औचित्य

विपद्लाई कुनै सावधानी वा लगानीले जोखिम मुक्त बनाउन भने कठिन छ। विपद् पश्चात प्रभावित समुदायलाई सहयोगको आवश्यकता पर्दछ र सहयोग कार्यलाई जतिसक्दो छिटो र छरितो गराउनु पर्दछ जसले गर्दा थप क्षति हुनबाट बचाउन सकिन्छ । तर पनि विपद् पूर्व गरिने न्यूनीकरण र पूर्वतयारीका कार्यहरूलाई महत्वका साथ कार्यान्वयन गरिनुपर्दछ । यो योजना विपद्को समयमा संचालन गरिने प्रतिकार्यका गतिविधिहरू संचालन गर्नका लागि निर्माण गरिएको छ । यो कार्ययोजना मुख्यत विपद्बाट प्रभावित समुदायमा न्यूनतम मानवीय सहायताहरू पूर्ति गर्नका निमित्त समयमै र समन्वयात्मक ढंगले मानवीय सहयोग उपलब्ध गराई विपद्बाट हुने तत्कालिन असरहरूलाई कम गराउने औचित्यका साथ तयार गरिएको छ । यसका महत्वलाई देहाय बमोजिम उल्लेख गरिएको छ ।

- उद्धार, राहत र पुर्वतयारीका कार्यहरुमा प्रभावित समुदायको समान पहुचको सुनिश्चितता प्रदान गर्छ ।
- मानवीय सहायता एवम् विपद् जोखिम न्युनिकरण र व्यवस्थापनमा संलग्न निकाय तथा उपलब्ध साधन श्रोतको पहिचानमा सहयोग गर्दछ ।
- विपद्को जोखिम कम गर्न सरोकारवाला र समुदायलाई हातेमालो गर्ने प्रेरणा दिन्छ ।
- विपद्को समयमा मानवीय सहयोगलाई व्यवस्थित गर्न सुनिश्चितता प्रदान गर्दछ ।
- स्थानीय श्रोत साधन र प्रविधिको पहिचानमा सहयोग प्रदान गर्दछ ।
- उद्धार तथा राहत जस्ता कार्यमा प्रभावित समूदायको समान सहभागिताको प्रत्याभूति गर्दछ ।
- आपतकालीन समयमा सूचना र जानकारीलाई व्यवस्थित गर्न सहयोग गर्दछ ।
- गाउँपालिकाको विपद् जोखिमको अवस्था अध्ययन गर्ने खोजकर्ताहरुको लागि श्रोत सामग्री बन्दछ ।

परिच्छेद – २
विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको उद्देश्य

२.१ योजनाको उद्देश्य

विपद् पूर्वको पुर्वतयारी तथा विपद्को समयमा प्रभावितहरुको जनधन र सम्पत्तीको सुरक्षा र संरक्षण गरी मानव माथि पर्ने नकारात्मक प्रभावको सामना गर्न स्थानीय श्रोत साधन र प्रविधिको उपयोग गर्दै आघातमा परेका ब्यक्ति तथा समुदायलाई प्रभावकारी रुपले मानवीय सहयोग प्रदान गर्नु र रोकथाम, न्युनिकरण, पूर्वतयारी र पूर्वसुचनाका विधि र पद्धतिहरुलाई जवाफदेहीपूर्ण ढंगले कार्यान्वयल गरी उत्थानशील गाउँपालिका निर्माण गर्नु यस योजनाको उद्देश्य रहेको छ । यस योजनाका विशिष्ट उद्देश्यहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

१. विपद् पूर्वतयारीका कृयाकलापहरुलाई प्राथमिकतामा राखी उद्धार तथा राहतमा हुने अधिक खर्च कम गर्नु ।

२. आपतकालीन अवस्थामा प्रभावित ब्यक्ति तथा समुदायलाई यथाशिघ्र मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउनु ।

३. विपद् पूर्वतयारी र प्रतिकार्यका लागि अधिकतम रुपमा स्थानीय साधन श्रोतको उपयोग गर्नु ।

४. स्थानीय स्तरमा जोखिम न्युनिकरणका गतिविधिहरुलाई ब्यवस्थित र प्रभावकारी रुपले कार्यान्वियन गर्नु ।

५. विपद् व्यवस्थापनमा सरोकारवाला निकाय तथा संघसंस्थाहरुबाट मानवीय सहायता तथा आर्थिक स्रोत नक्सांकन गरी परिचालनमा समन्वय गर्नु ।

२.२ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाका अपेक्षित नतिजा

विपद् ब्यवस्थापनका विभिन्न चरणहरु मध्ये विपद् पुर्वतयारीका माध्यमबाट विपद् जोखिम न्युनिकरणका प्रारम्भिक कार्यहरु, विपद्को समयमा गरिने आपतकालीन प्रतिकार्यहरु र प्रतिकार्यका लागि पुर्वतयारीका कार्यहरु र आपतकालीन पुर्नलाभका कार्य गरिने हुनाले यस योजनाबाट विपद्बाट प्रभावितहरुको मानव अधिकारको रक्षा, जनधनको क्षति न्युनिकरण, जीविकोपार्जनमा सहयोग तथा पुर्वतयारी तथा प्रतिकार्यमा सबैको समान सहभगिता सुनिश्चित गर्दै विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा ब्यवस्थापनका सबै चरणलाई ब्यवस्थित र प्रभावकारी रुपले एकसाथ लाने अपेक्षा राख्न सकिन्छ । यसका अतिरिक्त यस योजनाका अपेक्षित नतिजालाई निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ ।

१. विपद्पूर्व गरिने पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरुको सुनिश्चितता हुनेछन ।

२. आपतकालीन समयमा विपद् प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरु ब्यवस्थित र प्रभावकारी रुपले कार्यन्यवयन हुनेछन् ।

३. प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरुमा विपद् प्रभावितहरुको प्रत्यक्ष पहुँच सुनिश्चित हुनेछ ।

४. विपद् प्रभावितहरुमा आ-आफ्नो अधिकार तथा कर्तब्यको बोध सुनिश्चित हुनेछ ।

५. विषय क्षेत्रगत रुपमा जिम्मेवारी बाँडफाँड गरी योजना कार्यान्वयन हुने भएकाले मानवीय सहयोग प्रभावकारी ब्यवस्थित र पारदर्शी हुनुका साथै सेवाप्रदायक निकायमा जवाफदेहिता, उत्तरदायित्व र अपनत्वको भावना विकास हुने अपेक्षा राख्न सकिन्छ ।

६. सकारात्मक विभेदको नीति मार्फत प्रभावकारी विपद् पुर्व तयारी तथा विपद् प्रतिकार्य गरिनेछ ।

यसका साथै विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाले निम्न सूचनाहरु प्रदान गरी सहयोग गर्नेछ ।

- गाउँपालिकाको विवरण
- विपद्बाट प्रभावित हुनसक्ने क्षेत्र तथा समुदायको संख्या र अवस्थिति
- विपद्सँग जुध्ने र प्रतिकार्यमा उपलब्ध हुनसक्ने उपलब्ध क्षमता (सम्भावित विपदको सामना गर्न आवश्यक क्षमता)
- विपद् जोखिम विश्लेषण
- पूर्वसुचना प्रणाली
- खोज तथा उद्धारको ब्यवस्था
- सुरक्षित आश्रयस्थल वा क्याम्प ब्यवस्थापन प्रणाली

- राहतको व्यवस्था र वितरण
- खाद्यसामग्री र गैरखाद्य सामग्रीको भण्डारणको व्यवस्था
- प्रतिकार्यमा संलग्न साझेदारहरुको भूमिका र जिम्मेवारी निर्धारण
- विपद् सम्पर्क व्यक्तिको पहिचान र विपद्को समयमा नियमित सञ्चार सम्पर्कको व्यवस्था
- मानवीय सहायताकर्मीले गर्ने सहयोगको पहिचान
- सरोकारवाला निकाय र गैरसरकारी संघसंस्थाको क्षमता अभिबृद्धि

२.३. विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा प्रकृया

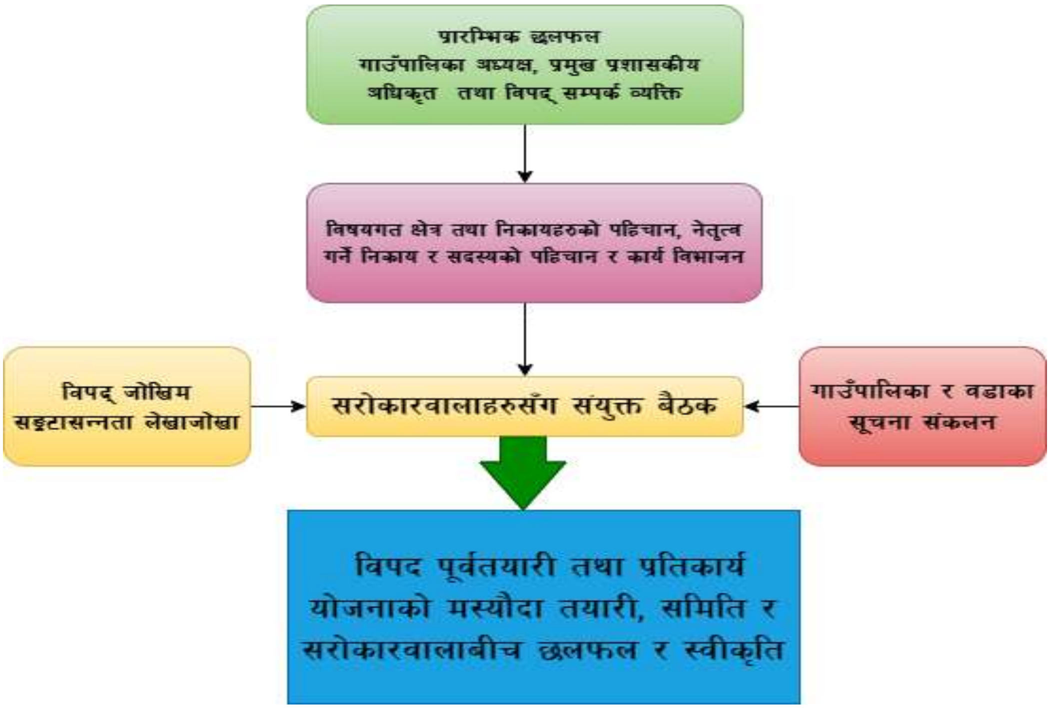

माथि उल्लेखित विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना मार्गदर्शन २०६७ (पहिलो संशोधन २०७६) मा प्रेषित नमुनालाई आत्मसाथ गर्दै भैरवी गाउँपालिकाको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गरिएकोछ । मिति २०७९ जेष्ठ २२ गते सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना निर्माणका विधि र प्रकृयाको बारेमा छलफल गरी विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना मार्गदर्शन २०६७ (पहिलो संशोधन २०७६) मा व्यवस्था गरेअनुरुप विभिन्न ७ वटा विषयगत क्षेत्रहरुको निर्माण, जिम्मेवारी बाँडफाँड र विषयक्षेत्रगत अगुवा र सदश्यहरुको सूचि तयार गरीयो ।

त्यसैगरी योजनाका माथि छलफल र अर्न्तक्रिया गरी थप सुचनाहरु संकलन गर्नुका अतिरिक्त स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी तथा सदस्यहरु, विषयगत क्षेत्रका सम्पूर्ण सदस्यहरु, उद्योग बाणिज्य संघ, स्थानीय सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरु, गाउँपालिका लगायत विभिन्न सरोकारवालाहरुको सहभागितामा योजना तर्जुमा कार्यशाला सम्पन्न भयो । कार्यशालाबाट प्राप्त सुचना र योजनाका आधारमा योजना मस्यौदा तयार गरी पुन त्यसको प्रमाणिकरणका लागि गाउँपालिकामा विषय क्षेत्रगत निकायसँग पुनः छलफल गरी प्राप्त पृष्ठपोषणका आधारमा गाउँपालिकाको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७९ तयार गरिएको छ ।

२.४. विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाका सीमाहरु

- प्रस्तुत योजना भैरवी गाउँपालिकासँग सम्बन्धित रहेको हुनाले यसको कार्यान्वयन यसै गाउँपालिकामा सीमित हुनेछ ।
- प्रस्तुत योजना स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्देशनमा कार्यान्वयन हुनेछ ।
- प्रस्तुत योजना भैरवी गाउँकार्यपालिकाको स्वीकृति पश्चात मात्र कार्यान्वयन हुनेछ ।
- यो योजना विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका क्रियाकलापमा मात्र सीमित भएकोले अन्य प्रयोजनका लागि प्रयोगमा आउने छैन ।

२.५ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनामा संलग्न कार्यहरु

(क) सामान्य पूर्वतयारी : सामान्य पूर्वतयारी अन्तर्गत सम्बन्धित कामहरूमा विपद्का घटना घट्नु भन्दा पहिले गरिने, प्रायः सबै प्रकोपका लागि गर्नपर्ने जोखिम न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरु, विपद् प्रतिकार्य गर्न संस्थागत तथा भौतिक संरचना, मेशिन औजार, सीप विकास, क्षमता विकास, कृत्रिम घटना अभ्यास जस्ता गतिविधिहरू समावेश गरिएको छ । यी सबै क्षमता र तयारी आवधिक रुपमा अद्यावधिक गर्न जरुरी हुन्छ ता कि विपद्को स्थितिमा प्रतिकार्यका गतिविधिहरू समयमा नै कार्यान्वयन गर्न सकियोस् । विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना अद्यावधिक गर्नु पनि पूर्वतयारी कार्य हो । सामान्य पूर्वतयारीका कार्यहरुलाई विपद् हुनुभन्दा पहिलेदेखि नै निरन्तर रुपले सञ्चालन गर्न सकियो भने त्यसबाट उत्पन्न हुने क्षतिलाई धेरैहदसम्म न्युनिकरण गर्न सकिन्छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा वर्षभरी उत्पन्न हुने मौसमी प्रकोप र त्यसले निम्त्याउने विपद्लाई लक्षित गरी हरेक महिना पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्नुपर्दछ । हरेक प्रकोप पूर्व गर्नुपर्ने पुर्वतयारीका क्रियाकलापहरु पनि फरक फरक हुने गर्दछन् । सामान्य पूर्वतयारीका क्रियाकलाप गर्दा प्रकोपको सम्मुखता हेरेर त्यसबाट सुरक्षित हुने उपायहरुको अवलम्बन गरिहाल्नु उपयुक्त हुन्छ । असारदेखि भाद्र सम्म बाढी र पहिरोको जोखिम हुन्छ । यस्ता प्रकोपको जोखिम न्युनिकरणका लागि फागुनदेखि जेष्ठ सम्म पूर्वतयारीका कार्यहरु व्यवस्थित रुपले गर्नुपर्दछ । खोला र नदी तटीय क्षेत्रमा छेकबाँध लगाउने, तार जालीको व्यवस्थापन गरी ग्याविन पर्खाल लगाउने, स्परहरुको निर्माण गर्ने, टेवा पर्खाल (retaining wall) लगाई जैविक प्रविधि (Bioengineering) विस्तार गर्ने जस्ता कार्यहरु पूर्वतयारीकै सन्दर्भमा पर्दछन । त्यसैगरी आपतकालीन समयमा खोज उद्धारमा संलग्न हुने मानव संसाधनको विकास गर्ने, विभिन्न कार्यदलहरुको गठन र उनीहरुको क्षमता विकासका लागि तालिम सञ्चालन गर्ने, पूर्वसूचना प्रणालीको सञ्चालन र विस्तार गर्ने, आपतकालीन सेवा प्रदायक संघ संस्थाहरुसँग नियमित समन्वय गरी त्यस्ता संस्थाहरुको सम्पर्क अद्यावधिक गरिरहने जस्ता कार्यहरु पर्दछन । त्यसैगरी आपतकालीन राहत व्यवस्थापन, खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको व्यवस्थापन र भण्डारण गर्ने, आपतकालीन खोज उद्धारका सामग्रीहरुको व्यवस्थापन र भण्डारण गरी नियमित अद्यावधिक गर्ने जस्ता पूर्वतयारीका कियाकलापहरु नियमित रुपले सञ्चालन गर्नुपर्दछ । गाउँपालिकाको विपद् पूर्वतयारी योजना अनुरुप नियमित रुपमा नमुना अभ्यास सञ्चालन गर्ने, खानेपानीका श्रोतहरुको संरक्षण, अनुगमन तथा नीति, कानुन, ऐन, योजना, रणनीति तथा कार्ययोजनाहरुको निर्माण र अद्यावधिक गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने जस्ता क्रियाकलापहरु पनि सामान्य पूर्वतयारीका क्रियाकलाप अन्तर्गत पर्दछन ।

(ख) पूर्वानुमान तथा पूर्वसूचनामा आधारित पूर्वतयारी : यो चरणका कार्यहरू प्रकोपको प्रकृति, समय र संभावित प्रभाव क्षेत्रको पूर्वानुमानमा आधारित भरपर्दो आधिकारिक सूचनाको आधारमा तय गर्नुपर्दछ । सोही पूर्वानुमान र उपलब्ध अग्रिम समय (lead time) को आधारमा पूर्वतयारीका कार्यहरू निर्धारण गर्नु अत्यावश्यक हुन्छ । यसमा सामान्य सतर्क रहनेदेखि जोखिमयुक्त ठाउँमा रहेका समुदाय र स्थानान्तरण गर्न मिल्ने धनसम्पत्ति अस्थायी रुपमा सुरक्षित ठाउँमा सार्ने सम्मका कृयाकलाप हुन सक्नेछन् । पूर्वानुमान तथा पूर्वसूचनामा आधारित पूर्वतयारी भित्र प्रकोपको प्रकृति अनुसार अलग ढंगले पूर्वतयारी गर्नुपर्दछ । हावाहुरीको जोखिम भएको क्षेत्रका कच्ची घरहरुको अवस्था विश्लेषण गरी छानो कस्ने देखि बाढीको पूर्वसूचनाका आधारमा जोखिमपूर्ण वस्तीहरुको सुरक्षित स्थानान्तरण गर्ने, पहिरो ग्रस्त क्षेत्रका मानिसहरुलाई बर्षातको सुचना सँगै सतर्क गराई आवश्यक परे स्थानान्तरण गर्ने सम्मका क्रियाकलापहरु यस प्रकारको पूर्वतयरीमा पर्दछन् । उदाहरणको लागि गाउँपालिका भित्र नदी तटीय क्षेत्रमा बसोबास गर्ने परिवार हरुको जोखिमको अवस्था हेरी जल तथा मौसम विज्ञान विभागको सुचनाको आधारमा सर्तकता बढाउने र आवश्यकता परेमा पूर्वनिधारित सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्नु गाउँपालिकाको जिम्मेवारी हुन आउँछ । यसरी स्थानान्तरण गरिएका परिवारहरुको आपतकालीन व्यवस्थापनका लागि खाद्य तथा गैरखाद्य

सामग्रीको वितरण प्रकृयालाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउनकाा लागि गाउँपालिकाले यस्ता सामग्रीको भण्डारण गर्दा त्यस्ता परिवारको लागत पहिले नै खडा गरेको हुनुपर्दछ ।

(ग) आपत्कालीन प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी : यस चरणका कामहरुमा विपद्जन्य प्रकोप आएको वा सम्भावित खतराको अवस्थामा तत्कालको आवश्यकता अनुसार गर्ने कार्यहरु समावेश गर्नु पर्दछ । यसमा विपद्को समय र विपद् पश्चात् तुरुन्तै चाल्नुपर्ने प्रतिकार्यका क्रियाकलाप जस्तै खोज, उद्धार, आपतकालीन राहत तथा उपचार एवं जोखिम क्षेत्रबाट प्रभावितहरूलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने जस्ता गतिविधिहरू समावेश गनुपर्दछ । खोज, उद्धार र स्थानान्तरण तथा विपद् पश्चात् परिस्थिति सामान्य नहुन्जेल सम्म गर्नुपर्ने प्रतिकार्य तथा शिघ्र पुर्नलाभका कार्यहरू यस चरणमा पर्दछन् । आपतकालीन प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी शब्दबाट नै स्पष्ट छ कि विपद्को समयलाई लक्षित गरेर गरिने पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु यसअन्तर्गत पर्दछन् । खास गरी पूर्वतयारीका क्रियाकलाप अन्तर्गत श्रोत साधनको व्यवस्थापन र भण्डारण, जनशक्तिको व्यवस्थापन र क्षमता विकासका काम गरिन्छ । पूर्वतयारीको चरणमा मानवीय, भौतिक, अर्थिक, सामाजिक र प्राकृतिक पुँजीको व्यवस्थापन गरी संरक्षण गरिन्छ भने प्रतिकार्यको समयमा तिनै पाँच प्रकारका पुजीको परिचालन गरिन्छ । यसो गर्नाले व्यक्ति, समुदाय र समग्र राष्ट्रको विपद् संग सामना गर्ने क्षमता मजबुद हुन्छ । मानव संसाधनको निर्माण तथा क्षमता विकास, खोज तथा उद्धार सामग्रीहरुको प्रभावकारी परिचालन, खाद्य तथा गैर खाद्य सामग्रीहरुको समानुपातिक वितरण, अस्थायी आवास स्थलहरुको अनुगमन, स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन, प्रभावकारी पूर्वसूचना प्रणालीको सञ्चालन, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण अनुगमन जस्ता कुराहरुमा ध्यान पुर्याउन सकेको खण्डमा प्रतिकार्यलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ र आपतकालीन अवस्थामा हुने थप क्षतिलाई न्युनिकरण गर्न सकिन्छ ।

परिच्छेद – ३
विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्दा अवलम्बन गरिएको प्रक्रिया

भैरवी गाउँपालिकामा विगतमा घटेका विपद् सम्बन्धी घटनाहरुलाई आधार मानेर गाउँपालिकामा हुने गरेका भूकम्प, पहिरो, बाढी, चट्याङ, आगलागी, सवारी दुर्घटना, जङ्गली जनावरको आतंक, महामारी (कोभिड १९ र अन्य) जस्ता विपद्लाई ध्यानमा राखी योजना निर्माणको लागि गाउँपालिका स्थित विभिन्न सरकारी र गैरसरकारी निकायहरुविच विभिन्न समयमा भएका औपचारिक तथा अनौपचारिक छलफल र सहकार्यमा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गरीएकोछ । योजना तर्जुमाको क्रममा नै विभिन्न सर्न्दभ सामाग्रीहरुको पनि अध्ययन गरीएको थियो ।

यो योजना नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयबाट तयार गरिएको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०६७ अनुसार स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति भैरवीले तयार गरी बि.सं २०६९ साल देखि अभ्यासमा ल्याईने छ ।

"पूर्वतयारी" तथा "प्रतिकार्य कार्यक्रम" सम्बन्धी दुवै योजना आपतकालिन योजनामा उल्लेखित प्रमुख गतिविधि हुन्छन् र योजना तर्जुमा गर्दा यसको कार्यान्वयनमा सहयोग उपलब्ध गराउने उपयुक्त निकायको पहिचान पनि गरिएको छ । विगतका वर्षको विपद्को अनुभवबाट सिकिएका पाठ तथा सिफारिसहरूलाई हरेक क्षेत्र (Cluster) का लागि आपत्कालिन योजना तर्जुमा गर्दा ध्यानमा राखिएको छ । हरेक क्षेत्र (Cluster) मा नेतृत्व प्रदान गर्ने निकायको अगुवाइमा विषयगत क्षेत्र अगुवा (Cluster Lead) ले सो क्षेत्रमा संलग्न विभिन्न निकायहरूका बिचमा समन्वय गर्ने र स्थानीय निकायमा विद्यमान तथा हुनसक्ने प्रकोपको परिस्थितिसँग सम्बन्धित उठ्न सक्ने सवालहरूलाई सम्बोधन गर्नका निमित्त आफ्नो क्षेत्रको आपत्कालिन पूर्व-तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयन समन्वयात्मक रूपमा गर्नका लागि ती निकायहरूका सबल पक्ष तथा विशेषज्ञ ज्ञानमाथि ध्यान दिईएको छ ।

परिच्छेद - ४
प्रकोप, संकटासन्ता, जोखिम तथा क्षमता विश्लेषण

४.१ विगतका विपद्हरूको विश्लेषण

भैरवी गाउँपालिका विपद् जोखिमको दृष्टिकोंणले संकटासन्न रहेको छ। यो गाउँपालिका कुनै खास प्रकोपका कारण मात्र नभएर बहुप्रकोपको जोखिममा रहेको छ। विगत बर्षहरुमा बिशेष गरी जंगली जनावरको आक्रमण र पहिरो जस्ता प्रकोपका कारण स्थानियको ज्यान जाने गरेको तथ्याङ्क छ। त्यस्तै चट्टयाङ्ग, डढेलो, आगलागी, आदिबाट मानवीय क्षति हुने गरेको छ भने वैश्विक महामारीको रुपमा फैलिएको कोरोनाले भैरवी गाँउपालिका पनि अछुतो रहन सकेन। यस बाहेक पछिल्लो समयमा जलबायु परिवर्तन र यसका असरहरुले समुदायको आयश्रोतको प्रमुख माध्यम कृषिमा नकारात्मक असर पर्न थालेको पूर्व संकेतहरु देखा पर्न थालेका छन। गाउँपालिका क्षेत्रमा जोखियुक्त वस्तीहरुको अलग्गै पहिचान नभएको भएपनि पहिरोको र बाढीको जोखिम सवै वार्ड रहेको देखिन्छ। गत वर्ष २०७८ को जेष्ठमा पोरीगाड र वालासैनीमा बाढीले दुई जनाको ज्यन लिएको छ। घना जंगल र घाँसयुक्त झाडी हुँदा जंगल आसपासका वस्तीहरुमा सधै जंगली जनवरको त्रास रहने गरेको पाईएको छ। विगत ३ वर्षमा धारागाँडा र स्याउलमा जंगली वदेलको आक्रमणमा परी ५ जना घाईते भईसकेका छन्।

हरेक वर्षातमा खहरे खोलाहरुमा आउने बाढी र त्यसले निमत्याउने पहिरोका कारण यस गाउँपालिकाले वर्षेनि ठूलो मात्रामा भौतिक, सामाजिक र आर्थिक क्षति बेहोर्दै आएको। यसका अतिरिक्त भर्खर ट्र्याक (track) खुलेका कच्ची सडकमा सडक दुर्घटनाको जोखिम अधिक रहेको छ। मानवीय क्षतिको हिसावले हेर्ने हो भने यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी मानवीय क्षति महामारी (कोभिड/पखाला/हैजा) कारण भएको देखिन्छ छ। त्यसैगरी बाढी, पहिरो, आगलागी, चट्याङ्ग, हावाहुरी, असिना जस्ता प्रकोपका कारण गाउँपालिकामा ठूलो धनराशीको नोक्सानी भएकोछ।

हाल यस गाउँपालिकामा स्तरीकृत प्रकोपको अवस्था अनुसार जंगली जनवरको आक्रमणलाई पहिलो प्रार्थमिकताको प्रकोप मानी प्रकोप स्तरिकरण गरिएको छ। यसरी प्राप्त नतिजालाइ हेर्ने हो भने क्रमिक रुपले बाढी दोश्रो, पहिरो तेश्रो, चौथो महामारी, पाँचौ खडेरी, छैटौ असिना, सातौंमा हावाहुरी, आठौ चट्याङ्ग, नवौमा आगलागी, दशौमा शर्पदंश र एघारौमा भूकम्प रहेका छन्। वडागत रुपमा हेर्ने हो भने जंगली जनवरको आक्रमण सवै वडामा समान रुपको देखन सकिनछ भने जटिल भू-बनोट र प्रशस्तै भिरपाखाहरू रहेका कारण वडा नं ६ र ७ पहिरो र भूक्षयका लागि धेरै संवेदनशील छन्।

(विपद्बाट भएको क्षति २०४५ देखि २०७९ सम्म)

तालिका : भैरवी गाउँपालिकाको विगत बर्षको बाढी, आगलागी, हावाहुरी, चट्याङ्ग, लगायत बहुप्रकोप्बाट भएको क्षति

विपद	समय	प्रभावित क्षेत्र	परेको प्रभाव	विपद् व्यवस्थापनका लागि प्रयासहरु
जंगली जनावरको आक्रमण	असार २०७८	वार्ड नं ४ स्याउले	जंगली वदेलको आक्रमणले २ जना घाईते	
	भाद्र २०७६	वार्ड न. ३ धारागाडा	जंगली वदेलको आक्रमणले ३ जना घाईते	
	२०७६ खेखि २०७९ असार मसान्त सम्म	सबै वडाहरुमा	करीब ७० प्रतिशत अन्नबाली नष्ट भएको	
बाढी	बैसाखा २७, २०७९	वार्ड नं ४	ग्याबियन जाली बगाएको	
	जेष्ठ २०७८	वार्ड नं २ पोरी गाड र वालासैनी	२ जनाको मृत्यु भएको	प्रदेश सरकारले बिमा अनुसार पैसा उपलब्ध गराएको

	श्रावण २०७१	वार्ड नं ३ र ४	करिब ५०० रोपनी खेतियोग्य जमिन र २ हल गोरु बगाएको	
पहिरो	२०७१ देखि २०७८ सम्म	वार्ड नं ३ का नाउला पहाडी पाखाँ, सियाला, पिथुवाडा, कोइराला गाउँ, रानावाडा, पोखरा, वाणगङ्गा, कोइरेल खेत, कालेथान, टिपुरीकोट	करिब ३०० रोपनी खेतियोग्य जमिन र ४०० पाखोबारी बगाएको	
		वार्ड नं ३ को मौलाकालीका मंदीर	करिब १० रोपनी खेतियोग्य जमिन बगाएको	
	असार २०७३	वार्ड नं ४ सिमलारुख	७ वटा घरहरु जोखिममा	
		वार्ड नं ४ मसेडी	समुदायका ६ वटा घरहरु उच्च जोखिममा	
		वार्ड नं ४ रिङाटे	समुदायका ३३ वटा घरहरु उच्च जोखिममा	
		वार्ड नं ४ वुडाना नलखोला टोल	खानेपानी योजना नष्ट	
	२०७१	वार्ड नं ४ वरपीपल चौतारा	भैरव प्राथमिक स्कुल जोखिममा	
		वार्ड नं ४ टिमुशैन	१०० रोपनी जमिन जोखिममा	
		वार्ड नं ४ हाणासैनी	करिब ४०० रोपनी जमिन नष्ट	
		वार्ड नं ४ रोकाधारा, भिटाखेत, माथे गाउँ	करिब ४०० रोपनी जमिन नष्ट	
	२०६५	वार्ड नं २ टुनी पाटा	१०० घर जोखिममा	
		वार्ड नं २ दर्शम, हुमे गाउँ, दिपायल, प्याउ प्याउ धारा	२०० रोपनी खेत र १०० रोपनी पाखोबारी बगाएको	
	२०६८	वार्ड नं १ विनतरा टोल	१५ घरधुरी र १००० रोपनी खेत जोखिममा	
		वार्ड नं १ ठानीपुर्ना	२५ घरधुरी र ८० रोपनी खेत जोखिममा	
		वार्ड नं १ काफल गइरा टोल	१२ घरधुरी र ८०० रोपनी पाखोबारी जोखिममा	
		वार्ड नं १ देवल ढुङ्गा	१५० रोपनी खेत बगाएको	
	२०७०	वार्ड नं ४ डोवका	६० धघरधुरी ले प्रयोग गर्ने खानेपानी योजना बगाएको	
	२०६१ देखि अहिले सम्म	वार्ड नं ५ सिनकी, वहाचौर, ओखलढुङ्गा	समुदाय र खेतियोग्य जमिन जोखिममा	
		वार्ड नं ४ वडि गैरा	एउटा खानेपानी योजना नष्ट	
	२०५२/५३ देखि अहिले सम्म	वार्ड नं ७ गैरा सोरु	सडक र खेतियोग्य जमिन नष्ट	

	२०६० देखि अहिले सम्म	वार्ड नं ७ पथ्थर खानी	खेत र पाखोमा क्षती	
	२०७२/७३	वडुवाडा देखी कोइराला गाउँ	८७ धघरधुरी ले प्रयोग गर्ने खानेपानी योजना बगाएको	
	असार २०४५	वार्ड नं २ सिहंविरे	६ जनाको मृत्यु	
	२०७२	वार्ड नं १ कुलु	एउटा खानेपानी योजना नष्ट	
महमारी(कोरोना)	२०७८	वार्ड नं ४	२ जनाको मृत्यु	
		वार्ड नं १	१ जनाको मृत्य	
		वार्ड नं ३	२ जनाको मृत्यु	
		वार्ड नं ६	१ जनाको मृत्यु	
महमारी(पखाला)	२०६५	वार्ड नं ४ र ५	८ जनाको मृत्यु	
चट्याङ्ग	२०७८	वार्ड नं ४	एक हल गौरु, ४ वटा भैसी मरेका, एक घरमा क्षती भएको	
		वार्ड नं ७	३ जनाको मृत्यु	
आगलागी	बैसाख २०७८	वार्ड नं २ शहिद गेट	एउटा घर नष्ट	
		वार्ड नं ४ दशपते	एउटा घर नष्ट	
		वार्ड नं ७	एउटा घर र एक जना महिला जलेको	
		सबै वार्डहरु	बोटबिरुवामा क्षती	

श्रोत : सामुहीक छलफल, २०७९

४.२ प्रमुख प्रकोपहरु र प्राथमिकतामा रहेका प्रकोपहरु

भैरवी गाउँपालिकामा विभिन्न प्रकोपका घटनाहरुको पहिचान गरी स्तरीकरण गरिएको छ। हाल यस गाउँपालिकामा स्तरीकृत प्रकोपको अवस्था अनुसार जंगली जनवरको आक्रमणलाई पहिलो प्राथमिकताको प्रकोप मानी प्रकोप स्तरिकरण गरिएको छ। यसरी प्राप्त नतिजालाइ हेर्ने हो भने क्रमिक रुपले बाढी दोश्रो, पहिरो तेश्रो, चौथो महामारी, पाँचौ खडेरी, छैटौ असिना, सातौंमा हावाहुरी, आठौ चट्याङ्ग, नवौमा आगलागी, दशौमा शर्पदंश र भूकम्पलाई सवै भन्दा ठुलो प्रकोप मानेर त्यसलाई अन्य संग तुलना गरीएन।

भैरवी गाउँपालिकाको प्रकोप पहिचान तथा स्तरीकरण रेखाचित्र

प्रकोप	**बाढी**	**पहिरो**	**खडेरी**	**आगलाग**	**हावाहुरी**	**असिना**	**जंगली जनावर**	**महामारी**	**शर्पदंश**	**चट्याङ**
बाढी		बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	जंगली जनावर	बाढी	बाढी	बाढी
पहिरो			पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	जंगली जनावर	पहिरो	पहिरो	पहिरो
खडेरी				खडेरी	खडेरी	खडेरी	जंगली जनावर	महामारी	खडेरी	खडेरी
आगलागी					हावाहुरी	असिना	जंगली जनावर	महामारी	आगलागी	चट्याङ
हावाहुरी						असिना	जंगली जनावर	महामारी	हावाहुरी	हावाहुरी

असिना							जंगली जनावर	महामारी	असिना	असिना
जंगली जनावर								जंगली जनावर	जंगली जनावर	जंगली जनावर
महामारी									महामारी	महामारी
शर्पदंश										चट्याङ
चट्याङ										
अंकभार	९	८	६	२	४	५	१०	७	१	३
स्तर	२	३	५	९	७	६	१	४	१०	८

श्रोत : सामुहीक छलफल, २०७९

४.३ भैरवी गाउँपालिका संग रहेको क्षमता

गाउँपालिकाको बिभिन्न श्रोतहरुको उपलब्ध विवरण तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र.सं.	भौतिक/मानविय पुँजी	संख्या (वटा)
१.	मोटरसाइकल	१८
२.	एम्बुलेन्स	१
३.	CADRE तालिम प्राप्त जनशक्ति	९०
४.	शिक्षक	२१५
५.	महिला स्वयम सेवीका	४४
६.	सामुदायीक वन	२७
७.	लाईफ ज्याकेट	७
८.	रेनकोट	८
९.	थरमस	८
१०.	पाल	२
११.	डोरी	२
१२.	हेल्मेट	६
१३.	आरा	१
१४.	गैटी	२
१५.	सब्बल	२
१६.	वेल्चा	२
१७.	स्ट्रेचर	३
१८.	हाते माईक	१
१९.	भऱ्याङ	१

४.४ सरोकारवाला निकाय संग रहेको स्रोत

निकायको नाम	स्रोत साधन	परिमाण	स्थान	माग गरेपछि उपलब्ध हुन लाग्ने
गाउँपालिका	बिपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका सबै कार्यका लागि मानवीय, आर्थिक र भौतिक स्रोत			तत्काल, नेपाल सरकारको स्वीकृत मापदण्ड अनुरुप

इलाका प्रहरी कार्यालय दुल्लु, दैलेख	दक्ष जनशक्ति खोज,उद्धार सुरक्षा	१५ जना भन्दा बढी		तत्काल
सशस्त्र प्रहरी वल, आश्रित गुल्म	खोज,उद्धारलाई आवश्यक दक्ष जनशक्ति	३५ जना भन्दा बढी		तत्काल
प्रहरी चौकी भैरवी दैलेख	दक्ष जनशक्ति खोज, उद्धार	५ जना		तत्काल
गाउँपालिका कृषि विकास शाखा	बिउबिजन तथा बिषादी	आवश्यकता अनुसार	गाउँपालिका	तत्काल
गाउँपालिका शिक्षा शाखा	शैक्षिक सूचना संकलन जनशक्ति			तत्काल
महिला तथा बालबालिका शाखा	सूचना संकलन जनशक्ति र मनोसामाजिक परामर्श			तत्काल
गाउँपालिका पूर्वाधार शाखा	सूचना संकलन र लेखाजोखा जनशक्ति			तत्काल
नेपाल रेडक्रस सोसाइटी उपशाखा	गैर खाद्य सामग्री एम्बुलेन्स प्राथमिक उपचार बक्स खोज तथा उद्धार सामग्री		ने.रे.सो. दैलेख	
सामुदायिक वन उपभोक्त महासंघ	काठ उपलब्ध गराउन सकिने	आवश्यकता अनुसार	सामुदायिक वन	तत्काल बिपद् ब्यवस्थापन समितिको आवश्यकता अनुसार
स्वास्थ्य शाखा गापा	दक्ष जनशक्ति (Rapid Response Team) ३ वटा र सामान्य औषधी	सामान्य औषधी	स्वास्थ्य चौकी	तत्काल
उद्योग बाणिज्य संघ	खाद्य तथा गैर खाद्य सामग्री	आवश्यकता अनुसार		तत्काल बिपद् ब्यवस्थापन समितिको आवश्यकता अनुसार
राजनैतिक दल	स्वयंसेवक	आवश्यकता अनुसार		आबश्यकता अनुसार कार्यकर्ता परिचालन

४.५ विपद जोखिम आंकलन तथा नक्शांकन

गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति, विपद्को सामना गर्ने क्षमता तथा जनचेतनाको अभावका कारण जनधनको क्षति हुने गरेको छ । प्राकतिक कारणबाट हुने प्रकोपका घटनामा मानवीय क्रियाकलापले ती घटनाको आवृत्ति र क्षतिको मात्रामा निरन्तर वृद्धि भइरहेको छ । यस सन्दर्भमा स्थानीय तहको सूचना सङ्लन गरी तथ्याङ्क तथा सूचनाको विश्लेषणका आधारमा खासगरी जंगली जनावर, पहिरो/बाढी, आगलागी प्रभावित हुने जनसङ्ख्याको पूर्वानुमान निम्नअनुसार गरेको छ ।

प्रकोपको घटना	**प्रभावित हुनसक्ने परिवार**	**प्रभावित हुनसक्ने जनसङ्ख्या**	**कैफियत**
जंगली जनावर	२०००	१००००	१०० मानिस घाइते हुन सक्ने
पहिरो/बाढी	२००	१०००	
आगलागी	१०	५०	

श्रोत समूह छलफल

सम्भावित विपद्को प्रकार (१ निम्न-५ उच्च)						
बाढी	**पहिरो**	**आगलागी**	**भूकम्प**	**जंगली जनावर**	**असिना**	**सर्प दंश**
४	३	२	१	५	२	१

श्रोत समूह छलफल

माथिको विपद् जोखिम स्तरीकरणमा ५ अंकलाई उच्च जोखिम, ४ अंकलाई जोखिम र ३ अंकलाई मध्यम जोखिम मानिएको छ भने २ र १ अंकलाई कम जोखिममा राखिएको छ ।

विपद् जोखिम बिश्लेषणको सूचक अनुसारको एकिकृत तालिका

विपद्को क्षेत्र	उच्च जोखिम क्षेत्र	मध्य जोखिम
भुकम्प	स्थानीय तहका सबै क्षेत्र	गाउँपालिका सबै वडाहरु
बाढी	सबै वडा	
पहिरो	सबै वडा	
आगलागीँ	जङ्गल र जङ्गल नजिकको वस्ती	
जंगली जनावर	स्थानीय तहका सबै क्षेत्र	गाउँपालिका सबै वडाहरु
असिना	स्थानीय तहका सबै क्षेत्र	गाउँपालिका सबै वडाहरु

श्रोत समूह छलफल

यो गाउँपालिकामा रहेका धेरै जसो खोलाहरुले वर्षायाममा बाढी र पहिरो निमत्याउने गर्दछन । त्यसैगरी, ८० प्रतिशत भन्दा बढी कच्ची संरचना भएको र भूकम्पीय जोखिमलाई मध्यनजर गरेर संरचना निर्माण गर्ने अभ्यास नभएकाले अधिकांश घरहरु अत्यन्तै संबेदनशील र भुकम्पीय दृष्टिकोंणले उच्च जोखिममा रहेका छन । २०७२ साल बैषाख १२ र २९ गतेको बिनाशकारी भुकम्पले गाउँपालिकाका निजि तथा सार्बजनिक संरचनाहरुमा क्षती पुऱ्याएको थियो भने सो पराकमपनले भू-वनोटमा पनि दरार पैदा गरेर कमजोर पारेको कारण जोखिमको संम्भावना उच्च नै रहेको छ । Humanitarian Country Team (HCT) and key partners engaged Durham University ले गरेको अध्ययन अनुसार नेपालको मध्य तथा सुदुरपश्चिम भागमा भूकम्प जान सक्ने सम्भावना रहेको र ठुलो मात्रामा जनधनको क्षति हनुसक्ने अनुमान गरेको छ । भूकम्पको जोखिममा नेपाल राष्ट्र नै उच्च जोखिमा रहेको हुनाले यो गाउँपालिका पनि यस प्रकोपबाट अछुतो रहने छैन ।

यी माथि उल्लेखित प्रकोपका अतिरिक्त महामारी, हावाहुरी, आगलागी, चट्याङ, असिना आदिका कारणले पनि नागरिकहरुलाई बेलाबेलामा समस्यामा पारेको अवस्था छ । प्रकोपहरुको जोखिम आगामी दिनमा अझै बृद्धि हुनसक्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

४.६ प्रकोप पूर्वानुमान तथा पुर्वसुचना प्रणाली विश्लेशण

अचानक आउने बाढी र पहिरोको कारण प्रायजसो धेरै प्रभावित हुने गर्दछन् । त्यसैले जिल्लाको बाढी पुर्वानुमान मुख्यतया वर्षाको थ्रेसहोल्डमा आधारित रही तयार गर्न सकिन्छ । गाउँपालिकाको बाढी र पहिरो वाट जोखिमयुक्त विभिन्न समुदायमा आधारित पूर्व सूचना प्रणाली स्थापना गर्नुपर्ने आवश्यकता छ ।

पूर्व सूचना प्रणाली मुख्यतया तत्कालिक वर्षाको अनुगमनमा आधारित रहेर स्थापना गर्न सकिन्छ । तसर्थ, गाउँपालिकाको माथिल्लो क्षेत्रमा वर्षा मापन केन्द्र स्थापना गरी तात्कालिक अनुगमनले तल्लो भेगका समुदायहरुलाई अचानक आउने बाढी र पहिरोका लागि पूर्व सूचना दिन सकिन्छ । पूर्व सूचना प्रणाली कार्यान्वयनमा आउदा, पहिरो र वाढीको जोखिममा रहेका गाउँपालिकाका समुदायहरु प्रत्यक्ष रुपमा लाभान्वित हुन सक्छन् । पूर्व सूचनालाई समुदाय सम्म पुर्याउन पूर्व सूचना प्रणाली संचार संयत्रको स्थापना गरनुपर्छ । यसै संयत्रले माथिल्लो क्षेत्रमा वर्षा मापन केन्द्रको तात्कालिक अनुगमनको आधारमा तल्लो भेगका समुदायहरुलाई अचानक आउने बाढीका लागि पूर्व सूचना प्रदान गर्दछ । यसै सुचनाको आधारमा तल्लो भेगका समुदायहरुले आवश्यक बाढी र पहिरोको पूर्वतयारीका क्रियाकलाप गर्छन ।

परिच्छेद – ५
निकायगत भूमिका तथा जिम्मेवारी

विषयगत क्षेत्रको परिचयः

विपद्बाट प्रभावितहरुलाई आधारभूत मानवीय सेवा उपलब्ध गराउने सन्दर्भमा विशेषज्ञता तथा कार्यक्षेत्रका आधारमा जिम्मेवारीको बाँडफाड गरीन्छ र सो कार्यक्षेत्रहरु लाई नै विषयगत क्षेत्रको रुप लिईन्छ । उद्धार तथा राहत, पूर्व सूचना र समन्वय, खाद्यान्न, आवास, खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वास्थ्य प्रबर्द्धन, सुरक्षा तथा संरक्षण, शिक्षा जस्ता विषयमा विशेषज्ञता हासिल गरेको समूहले आ-आफ्नो क्षेत्रको जिम्मेवारी लिँदा मानवीय सहयोगको कार्य व्यवस्थित र प्रभावकारी बन्ने देखिन्छ । यसका साथै क्षेत्रगत अवधारणालाई विपद्बाट विस्थापित समुदायलाई उपलब्ध गराइने मानवीय सहयोग विशेषज्ञता प्राप्त निकाय तथा संस्थाको नेतृत्वमा उपलब्ध गराउने गरी गरिएको कार्यविभाजन भनेर पनि बुझ्न सकिन्छ । क्षेत्रगत अवधारणाका प्रमुख विशेषता देहायअनुसार रहेका छन् ।

- विपद्को समयमा प्रभावित समुदायसम्म आफ्नो उपस्थिति कायम राख्ने ।
- प्रतिकार्य (खोज, उद्धार र राहत व्यवस्थापन) प्रक्रियामा विशेषज्ञताको उपयोग हुन्छ ।
- मानवीय सहयोगलाई प्रभावकारी, जिम्मेवारी र उत्तरदायी बनाउने कार्यलाई सुनिश्चित गर्छ ।
- मानवीय सहयोगका क्षेत्रको पहिचान गरी त्यसअनुरूप सहयोगको खाका तयार गर्छ ।
- प्रतिकार्यमा देखिएका कमीकमजोरीमा सुधार गरी कार्ययोजनाको समीक्षा गर्दै आवश्यकता अनुसार जिम्मेवारी निर्धारण तथा परिमार्जन गर्छ ।

विषयगत क्षेत्रको उद्देश्य

विषयगत क्षेत्रका प्रमुख उद्देश्य देहायअनुसार रहेका छन्:

- ➢ क्षेत्रगत रूपमा मानवीय सहयोगलाई प्रभावकारी बनाउनु ।
- ➢ आपतकालीन पूर्वतयारीलाई चुस्त र कार्यान्वयन योग्य बनाउनु ।
- ➢ क्षेत्रगत समस्याको लेखाजोखा र समाधानका उपायको लागि विशेषज्ञ परिचालन गर्नु ।
- ➢ समन्वय र समझदारी अभिवृद्धि गर्नु ।
- ➢ क्षेत्रगत ज्ञान, सीप, प्रविधिको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु ।

विषयगत क्षेत्रको नेतृत्व गर्ने निकाय र सदस्यहरू

यस योजनामा निम्नअनुसार गाउँपालिकामा ७ वटा विषयगत क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ । विषयगत क्षेत्रको नेतृत्व गर्ने निकायले अन्य सदस्यसँग समन्वय गरी काम गर्नेछन् ।

- ❖ खोज तथा उद्धार, पूर्व सूचना र समन्वय विषयगत क्षेत्र
- ❖ आपत्कालीन आवास तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र
- ❖ कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र
- ❖ स्वास्थ्य,खानेपानी तथा सरसफाइ र पोषण विषयगत क्षेत्र
- ❖ संरक्षण विषयगत क्षेत्र
- ❖ शिक्षा विषयगत क्षेत्र
- ❖ राहत, पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र

गाउँपालिकास्तरीय विषयगत क्षेत्र विवरण

५.१ खोज तथा उद्धार, पूर्व सूचना र समन्वय बिषयगत क्षेत्र

नेतृत्व गर्ने निकायः गाउँपालिका (अध्यक्ष)

क. सं.	निकाय तथा संस्था	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नम्बर
१	गाउँपालिका (अध्यक्ष)	रीता कुमारी शाही	9858068868
२	गाउँपालिका (उपाध्यक्ष)	देवी भण्डारी	9848076212
३	गाउँपालिका (विपद् व्यवस्थापन शाखा)	गणेश प्रसाद रिजाल	9848093588
४	गाउँपालिका प्रमुख प्रसाशकिय प्रमुख		9858068668
५	प्र.चौ.भैरवी दैलेख	धनबिर महतरा	9858034133
६	ई.प्र.का.दुल्लु दैलेख	नरेश बि.क	9858090096
७	सशस्त्र प्रहरी वल, आश्रित गुल्म	देवराज बिष्ट	9851258266
८	कालिदत्त गुल्म, दैलेख	सुनिल प्रसाई	9857071141
९	राष्ट्रिय अनुसन्धान जिल्ला कार्यालय	दिल बहादुर चौधरी	089410063, 9848065751
१०	वडा प्रतिनिधि वडा नं १	डम्बर बहादुर कार्की	
११	वडा प्रतिनिधि वडा नं २	मिन बहादुर थापा	9848088357
१२	नेपाल रेडक्रकस सोसाइटी	पुर्न प्रसाद उपाध्याय	9848022229
१३	सेवक दैलेख	लक्ष्मण खड्का	9848078607
१४	एभरेष्ट क्लव, दैलेख	कमल खड्का	089420247, 9748020941
१५	सोसेक नेपाल, दैलेख	बसन्त श्रेष्ठ	089410187, 9858050594
१६	महिला सशक्तिकरण मञ्च, दैलेख	सुनिता चन्द	089420231, 9848064319
१७	गै.स.स	महारुप खत्री	089410143, 9858050143
१८	पत्रकार प्रतिनिधि	यज्ञराज थापा	9848064084
१९	गाउँपालिका (सामाजिक सुरक्षा तथा पन्जिकरण इकाई)	सरस्वती पौड्याल	9848069755

५.२ आपतकालीन आवास तथा गैरखाद्य बिषयगत क्षेत्र

नेतृत्व गर्ने निकायः नेपाल रेडक्रकस सोसाइटी

क. सं.	निकाय तथा संस्था	नाम	सम्पर्क नम्बर
१	गाउँपालिका		9858068668
२	गाउँपालिका (विपद् व्यवस्थापन शाखा)	गणेश प्रसाद रिजाल	9848093588
३	नेपाल रेडक्रकस सोसाइटी	पुर्न प्रसाद उपाध्याय	9848022229
४	ई.प्र.का.दुल्लु दैलेख	नेत्र बुढा	9858090096
५	सशस्त्र प्रहरी वल, आश्रित गुल्म	देवराज बिष्ट	9851258266
६	प्र.चौ.भैरवी दैलेख	धनबिर महतरा	9858034133
७	वडा प्रतिनिधि वडा नं २	मिन बहादुर थापा	9848088357
८	वडा प्रतिनिधि वडा नं ३	भक्ति प्रसाद उपाध्याय	9858042484
९	सेवक दैलेख	लक्ष्मण खड्का	9848078607
१०	एभरेष्ट क्लव, दैलेख	कमल खड्का	089420247, 9748020941

११	सोसेक नेपाल, दैलेख	बसन्त श्रेष्ठ	089410187, 9858050594
१२	महिला सशक्तिकरण मञ्च, दैलेख	सुनिता चन्द	089420231, 9848064319
१३	गै.स.स	महारुप खत्री	089410143, 9858050143
१४	पत्रकार प्रतिनिधि	यज्ञराज थापा	9848064084
१५	गाउँपालिका (सामाजिक सुरक्षा तथा पन्जिकरण इकाई)	सरस्वती पौड्याल	9848069755

५.३ कृषि तथा खाद्य बिषयगत क्षेत्र

नेतृत्व गर्ने निकाय: गाउँपालिका (कृषि विकास शाखा)

क. सं.	निकाय तथा संस्था	नाम	सम्पर्क नम्बर
१	गाउँपालिका (उपाध्यक्ष)	देवी भण्डारी	9848076212
२	गाउँपालिका (कृषि विकास शाखा)	प्रकाश भट्टराई	9843963643
३	गाउँपालिका (पशु सेवा शाखा)	जगत बहादुर विष्ट	9848168794
४	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी उपशाखा	पुर्न प्रसाद उपाध्याय	9848022229
५	वडा प्रतिनिधि वडा नं ३	भक्ति प्रसाद उपाध्याय	9858042484
६	वडा प्रतिनिधि वडा नं ४	चक्र प्रसाद शर्मा	9844870917
७	सेवक दैलेख	लक्ष्मण खड्का	9848078607
८	एभरेष्ट क्लव, दैलेख	कमल खड्का	089420247, 9748020941
९	सोसेक नेपाल, दैलेख	बसन्त श्रेष्ठ	089410187, 9858050594
१०	महिला सशक्तिकरण मञ्च, दैलेख	सुनिता चन्द	089420231, 9848064319
११	गै.स.स	महारुप खत्री	089410143, 9858050143
१२	पत्रकार प्रतिनिधि	यज्ञराज थापा	9848064084
१३	गाउँपालिका (सामाजिक सुरक्षा तथा पन्जिकरण इकाई)	सरस्वती पौड्याल	9848069755

५.४ स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई र पोषण बिषयगत क्षेत्र

नेतृत्व गर्ने निकाय: गाउँपालिका (स्वास्थ्य शाखा)

क. सं.	निकाय तथा संस्था	नाम	सम्पर्क नम्बर
१	गाउँपालिका (अध्यक्ष)	रीता कुमारी शाही	9858068868
२	गाउँपालिका (स्वास्थ्य शाखा)	ध्रुव कुमार आचार्य	9848064308
३	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	पुर्न प्रसाद उपाध्याय	9848022229
४	वडा प्रतिनिधि वडा नं ४	चक्र प्रसाद शर्मा	9844870917
५	वडा प्रतिनिधि वडा नं ५	रत्न बहादुर थापा	9858062908
६	भैरीकालिकाथुम स्वास्थ्य चौकी	करुणाखर खत्री	9848114979
७	स्वास्थ्य चौकी रावतकोट स्वास्थ्य चौकी	शेर वहादुर कार्की	9843808397
८	सेवक दैलेख	लक्ष्मण खड्का	9848078607

९	एभरेष्ट क्लव, दैलेख	कमल खड्का	089420247, 9748020941
१०	सोसेक नेपाल, दैलेख	बसन्त श्रेष्ठ	089410187, 9858050594
११	महिला सशक्तिकरण मञ्च, दैलेख	सुनिता चन्द	089420231, 9848064319
१२	गै.स.स	महारुप खत्री	089410143, 9858050143
१३	पत्रकार प्रतिनिधि	यज्ञराज थापा	9848064084

५.५ संरक्षण विषयगत क्षेत्र

नेतृत्व गर्ने निकायः गाउँपालिका (महिला तथा बालबालिका शाखा)

क्र. सं.	निकाय तथा संस्था	नाम	सम्पर्क नम्बर
१	गाउँपालिका (अध्यक्ष)	रीता कुमारी शाही	9858068868
२	गाउँपालिका (उपाध्यक्ष)	देवी भण्डारी	9848076212
३	गाउँपालिका (महिला तथा बालबालिका शाखा)	निर्मला कुमारी आचार्य	9843611366
४	प्र.चौ.भैरवी दैलेख	धनबिर महतरा	9858034133
५	ई.प्र.का.दुल्लु दैलेख	नेत्र बुढा	9858090096
६	सशस्त्र प्रहरी वल, आश्रित गुल्म	देवराज बिष्ट	9851258266
७	नेपाल रेडक्रकस सोसाइटी उपशाखा	पुर्न प्रसाद उपाध्याय	9848022229
८	वडा प्रतिनिधि वडा नं ५	रत्न बहादुर थापा	9858062908
९	वडा प्रतिनिधि वडा नं ६	तुल बहादुर हमाल	9869650868
१०	गाउँपालिका (विपद् व्यवस्थापन शाखा)	गणेश प्रसाद रिजाल	9848093588
११	सेवक दैलेख	लक्ष्मण खड्का	9848078607
१२	एभरेष्ट क्लव, दैलेख	कमल खड्का	089420247, 9748020941
१३	सोसेक नेपाल, दैलेख	बसन्त श्रेष्ठ	089410187, 9858050594
१४	महिला सशक्तिकरण मञ्च, दैलेख	सुनिता चन्द	089420231, 9848064319
१५	गै.स.स	महारुप खत्री	089410143, 9858050143
१६	पत्रकार प्रतिनिधि	यज्ञराज थापा	9848064084

५.६ शिक्षा विषयगत क्षेत्र

नेतृत्व गर्ने निकायः नगरपालिका (शिक्षा शाखा)

क्र. सं.	निकाय तथा संस्था	नाम	सम्पर्क नम्बर
१	गाउँपालिका (अध्यक्ष)	रीता कुमारी शाही	9858068868
२	नगरपालिका (शिक्षा शाखा)	दिपक कुमार खनाल	9848108431
३	गाउँपालिका (विपद् व्यवस्थापन शाखा)	गणेश प्रसाद रिजाल	9848093588
४	गाउँपालिका (सामाजिक सुरक्षा तथा पन्जिकरण इकाई)	सरस्वती पौड्याल	9848069755
५	वडा प्रतिनिधि वडा नं ६	तुल बहादुर हमाल	9869650868
६	वडा प्रतिनिधि वडा नं ४	चक्र प्रसाद शर्मा	9844870917

७	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी उपशाखा प्रतिनिधि	पुर्न प्रसाद उपाध्याय	9848022229
८	सेवक दैलेख	लक्ष्मण खड्का	9848078607
९	एभरेष्ट क्लव, दैलेख	कमल खड्का	089420247, 9748020941
१०	सोसेक नेपाल, दैलेख	बसन्त श्रेष्ठ	089410187, 9858050594
११	महिला सशक्तिकरण मञ्च, दैलेख	सुनिता चन्द	089420231, 9848064319
१२	गै.स.स	महारुप खत्री	089410143, 9858050143
१३	पत्रकार प्रतिनिधि	यज्ञराज थापा	9848064084

५.७ राहत पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र

नेतृत्व गर्ने निकायः गाउँपालिका (पुर्वाधार विकास शाखा)

क. सं.	निकाय तथा संस्था	नाम	सम्पर्क नम्बर
१	गाउँपालिका (अध्यक्ष)	रीता कुमारी शाही	9858068868
२	गाउँपालिका (उपाध्यक्ष)	देवी भण्डारी	9848076212
३	गाउँपालिका (पुर्वाधार विकास शाखा)	चेतन लामिछाने	9867871753
४	गाउँपालिका (विपद् व्यवस्थापन शाखा)	गणेश प्रसाद रिजाल	9848093588
५	गाउँपालिका (सामाजिक सुरक्षा तथा पन्जिकरण इकाई)	सरस्वती पौड्याल	9848069755
६	वडा प्रतिनिधि वडा नं ७	छवि राम आचार्य	9848286118
७	वडा प्रतिनिधि वडा नं ५	रत्न बहादुर थापा	9858062908
८	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी उपशाखा प्रतिनिधि	पुर्न प्रसाद उपाध्याय	9848022229
९	ई.प्र.का.दुल्लु दैलेख	नेत्र बुढा	9858090096
१०	प्र.चौ.भैरवी दैलेख	धनबिर महतरा	9858034133
११	सशस्त्र प्रहरी वल, आश्रित गुल्म	देवराज बिष्ट	9851258266
१२	कालिदत्त गुल्म, दैलेख	सुनिल प्रसाई	9857071141
१३	सेवक दैलेख	लक्ष्मण खड्का	9848078607
१४	एभरेष्ट क्लव, दैलेख	कमल खड्का	089420247, 9748020941
१५	सोसेक नेपाल, दैलेख	बसन्त श्रेष्ठ	089410187, 9858050594
१६	महिला सशक्तिकरण मञ्च, दैलेख	सुनिता चन्द	089420231, 9848064319
१७	गै.स.स	महारुप खत्री	089410143, 9858050143
१८	पत्रकार प्रतिनिधि	यज्ञराज थापा	9848064084

परिच्छेद – ६

सामान्य पूर्वतयारी योजना (सम्पूर्ण विषयगत क्षेत्रहरुका लागि)

६.१ प्राथमिकता प्राप्त रणनीतिक पूर्वतयारी

विपद्को सम्भावना र त्यसबाट हुनसक्ने जनधनको क्षति कम गर्न स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले पूर्वतयारीका विभिन्न गतिविधिहरु गर्नेछ। विपद् पूर्वतयारीका साथै विकास प्रक्रियामा विपद् जोखिम न्यूनीकरण विधिलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने सोच अघि बढाउन र यस योजनाको नियमित रूपमा अध्यावधिक गर्न निम्न रणनीतिक क्रियाकलापहरु समावेश गरिएको छ।

क्र.स.	पूर्वतयारी क्रियाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय	समयावधि	अनुमानित लागत
१	स्थानीय विपद व्यवस्थापन समितिको बैठक नियमित रुपमा सञ्चालन गर्ने ।	गाउँपालिका	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन	२०७९ असोज मसान्त भित्र	५,०००
२	पूर्वतयारी र प्रतिकार्य गतिविधिहरूका लागि आवश्यक मानविय तथा वित्तीय स्रोतहरू पहिचान गर्ने ।	गाउँपालिका	स्थाविव्यस, वडा अध्यक्षहरु	२०७९ पौष मसान्त	
३	गाँउपालिकाका ७ वटै वडाबाट ३५ (प्रति वडा ५) जना युवालाई खोज तथा उद्धार तालिम उपलब्ध गराउन सुरक्षा निकाय संग समन्वय गर्ने र तालिम सम्पन्न गर्ने ।	गाउँपालिका	स्थाविव्यस, योजना शाखा	२०८० बैशाख	२,००,०००
४	आपतकालमा आवश्यकता लेखाजोखाका लागि प्रशिक्षित जनशक्ति तयार गर्ने ।	गाउँपालिका	शिक्षा विषयगत क्षेत्र स्थाविव्यस	२०७९ फागुन	५०,०००
५	खोज तथा उद्धार सामग्रीका लागि अस्थायी आपत्कालिन आश्रयस्थल, भण्डारण गृह र भण्डारण स्थलको पहिचान गर्ने ।	गाउँपालिका	वडा समिति,स्थाविव्यस, खोज तथा उद्धार, पूर्वसूचना र समन्वय विषयगत क्षेत्र	२०७९ असोज	
६	स्थानीय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रलाई विस्तार गरी भविष्यमा २४ घण्टा सञ्चालनमा ल्याउने ।	गाउँपालिका	स्थाविव्यस, खोज तथा उद्धार, पूर्वसूचना र समन्वय विषयगत क्षेत्र	२०७९ असोज	१,००,०००
७	पालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थायित्वको लागि बैंक खाता सञ्चालन गरी परिचालन गर्ने ।	गाउँपालिका	गाँउपालिका स्थाविव्यस	२०७९ माघ	
८	विद्यालय सुरक्षा योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	गाउँपालिका	शिक्षा विषयगत क्षेत्र	२०८० जेठ	१,००,०००
९	हरेक क्वारेन्टाइनमा रहेका कोरोना संक्रमितहरुको अवस्था अद्यावधिक गरिराख्ने ।	गाउँपालिका	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा	नियमित	
१०	अस्पताल तथा स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा आपतकालिन अवस्थाको लागि	गाउँपालिका	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा, स्वास्थ्य चौकीहरु	नियमित	२,००,०००

	औषधी तथा सामग्रीहरुको जोहो गरिराख्ने ।				
११	कोरोना संक्रमितहरुको परीक्षणलाई निरन्तरता दिने ।	गाउँपालिका	गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखा,स्वास्थ्य विषयगत क्षेत्र	नियमित	आवश्यकता अनुसार
१३	प्रारम्भिक लेखाजोखा, मूल्यांकन र विस्तृत घरधुरी सर्वेक्षण फारम तथा प्रारूप तयार गर्ने ।	गाउँपालिका	सामाजिक विकास शाखा	२०७९ पौष भित्र	
१४	पूर्व सूचना प्रणाली, ट्रिगर स्तर तथा मौसम पूर्वानुमानको बारेमा समुदायलाई सचेत गराउने ।	गाउँपालिका	स्थानीय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र,वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	२०७९ भदौ	५०,०००
१५	विपद् जोखिम व्यवस्थापनबारे समुदायमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने र सरोकारवालाको क्षमता विकासका लागि काम गर्न संस्थाहरूबीच समन्वय गरी निजी क्षेत्रसमेतको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।	गाउँपालिका	स्थाविव्यस	नियमित	
१६	हरेक वडाका सामूदायिक विपद् व्यवस्थापन समितिहरुलाई वडा कार्यालयमा सुचिकृत गर्ने ।	गाउँपालिका	वडा कार्यालय	२०७९ साल पौष मसान्त भित्र	
१७	विपद् पूर्वसूचनालाई प्रभावकारी थप व्यवस्थित र प्रभावकारी रुपले कार्यावयन गर्न बाढीग्रस्त क्षेत्रका माथिल्लो तटीय क्षेत्र र तल्लो तटीय क्षेत्रका प्रतिनिधि विच अन्तरक्रिया गर्ने ।	गाउँपालिका	सम्बन्धित वडाका वडा अध्यक्ष	२०८० साल बैषाख भित्र	
१८	गाउँपालिका भित्र कमसेकम १ स्थानमा हेलीप्याड निर्माण गर्ने ।	गाउँपालिका	योजना शाखा,स्थानीय राजनीतिक दलहरु	२०७९ चैत्र मसान्त	२,००,०००
१९	खानेपानी निर्मलीकरण र दूषित हुनबाट रोकथामको बारेमा जन समुदायलाई जागरुक बनाउने ।	गाउँपालिका	स्वास्थ्य तथा खानेपानी	२०७७ फागुन मसान्त	५०,०००
२०	समुदाय स्तरमा बाढीको कृत्रिम घटना अभ्यास सम्पन्न गर्ने ।	गाउँपालिका	स्थानीय आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र, विपद् व्यवस्थापन शाखा, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	२०७९ कार्तिक	५०,०००

परिच्छेद – ७
आपतकालीन प्रतिकार्य योजना

७.१ खोज तथा उद्धार, पूर्व सूचना र समन्वय विषयगत क्षेत्र

क्षेत्रगत अगुवा : गाउँ कार्यपालिका अध्यक्ष

विपद् प्रतिकार्यका लागि खोज तथा उद्धार, पूर्व सूचना र समन्वय क्षेत्रको महत्वपूर्ण दायित्व रहन्छ । प्रभावित व्यक्ति तथा प्रभावित समुदायलाई एकीकृत रूपमा सबै प्रकारका सहयोग उपलब्ध गराउन यस क्षेत्रले अन्य क्षेत्रसँग अविच्छिन्न सम्बन्ध र समन्वयद्वारा कार्य गर्नु पर्छ ।

विपद्पछिको सम्भावित परिदृश्य

- बाढी र पहिरो को उच्च जोखिममा रहेका क्षेत्रमा एकसाथ विपद्को प्रभाव देखिएमा सूचना प्रविधिका माध्यमहरू अवरुद्ध वा नष्ट हुनेछन ।
- उद्धार, सुरक्षा, राहत वितरणजस्ता मानवीय कार्यका लागि आवश्यक सूचना सङ्कलन गर्न र सबै क्षेत्र तथा सरोकारवालासँग समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्न कठिन हुने ।
- राति बाढी गएमा ठूलो मानवीय क्षति हुनेछ भने प्रभावितले उद्धार र राहतको याचना गरिरहेको अवस्था सिर्जना हुने ।
- रातको समयमा भूकम्प गएमा व्यापक रुपमा जनधनको क्षति हुनेछ ।

खोज तथा उद्धार पूर्व सूचना र समन्वय क्षेत्रको क्षेत्रगत उद्देश्य

समन्वय, पूर्व सूचना तथा खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्रले सङ्कलन, विश्लेषण र प्रवाहका वैकल्पिक उपायहरू पहिचान गरी सम्वन्धित क्षेत्र र सरोकारवालालाई सही सूचना उपलब्ध गराई विपद् प्रतिकार्यलाई समन्वयात्मक बनाउन सुनिश्चितता प्रदान गर्नु यस क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य हुनेछ ।

योजनाका समष्टिगत उद्देश्य देहायअनुसार हुनेछन्

- ✓ विपद्को समयमा सरकार, दातृ निकाय, सबै क्षेत्र (Cluster) , सहयोगी संस्था तथा नागरिक समाजबीच समन्वय कायम गर्नु ।
- ✓ निर्धारित समयभित्र "बहुक्षेत्र दूत लेखाजोखा विश्लेषण (Multi Cluster Initial Rapid Assessement-MIRA)" गर्न आवश्यक समन्वय गर्नु र मीरा कार्यदललाई सहयोगको व्यवस्था मिलाउनु ।
- ✓ सूचना प्रवाहको वैकल्पिक उपाय पहिचान गरी सूचना प्रवाहलाई सुनिश्चित गर्नु ।
- ✓ नियमित रूपमा अनुगमन गरी सबै क्षेत्रहरूलाई पृष्ठपोषण दिनु ।
- ✓ प्रतिकार्यका सन्दर्भमा आवश्यकता अनुसार क्षेत्र र केन्द्रमा सम्पर्क र समन्वय गर्नु ।

आपतकालीन प्रतिकार्य योजना

खोज तथा उद्धार, पूर्व सुचना र समन्वय विषयगत क्षेत्र प्रतिकार्य योजना			
समयावधि	**प्रतिकार्यका क्रियाकलाप**	**जिम्मेवार निकाय**	**समयावधि**
० देखि २४ घण्टा	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको आकस्मिक बैठक बसी हरेक विषयगत क्षेत्रहरुलाई तयारी अवस्थामा रहन निर्देशन दिने ।	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति	तत्काल
	गाउँपालिकाको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनालाई सकृय गराउने ।	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन शाखा	तत्काल
	खोज तथा उद्धार, सुचना र समन्वय विषयगत क्षेत्रको आकस्मिक बैठक बसी अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।	खोज तथा उद्धार, सुचना र समन्वय विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	खोज उद्धारका लागि श्रोत साधनको प्रभावकारी परिचालन गर्ने र परिचालित हुने ।	खोज तथा उद्धार,सुचना र समन्वय विषयगत क्षेत्र	तत्काल

	विपद्को सुचना प्रवाह गर्न विभिन्न सञ्चार मिडीयाहरुसँग नियमित रुपले समन्वय गरिरहने ।	विपद् व्यवस्थापन सम्पर्क व्यक्ति	नियमित
	घाइतेहरुको उद्धार र बेपत्ताहरुको खोजी कार्यमा तीनवटै सुरक्षा निकायको परिचालन गर्ने ।	गाउँपालिका, सुरक्षा निकाय	तत्काल अवाश्यकता अनुसार
	एम्बुलेन्स सेवा, आपतकालिन प्राथमिक उपचार र घाइतेका लागि यातायात व्यवस्था मिलाउने ।	गाउँपालिका, स्थानीय यातायात व्यवशायी	आवश्यकता अनुसार
	जोखिममा रहेका मानिसहरुलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने ।	गाउँपालिका, सुरक्षा निकाय	तत्काल
	तत्काल आवश्यक पर्ने राहत सामग्री (खाद्य, अस्थायी बास, पानी आदी) उपलब्ध गराउन सहजीकरण गर्ने । विशेषगरी अति जोखिममा रहेको समुहलाई केन्द्रीत गर्ने ।	गाउँपालिका, उद्योग बाणिज्य संघ	तत्काल
	घाइतेहरुको प्राथमिक उपचारका लागि स्वास्थ्य, खानेपानी सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।	गाउँपालिका स्थानीय स्वास्थ्य चौकी	तत्काल
	गम्भिर प्रकृतिका घाइतेहरुलाई यथाशिघ्र थप उपचारका लागि सुर्खेत, कोहलपुर स्थित शिक्षण अस्पताल पठाउने व्यवस्था मिलाउने ।	गाउँपालिका खोज तथा उद्धार कार्यदल	तत्काल
२४ घण्टादेखि ७ दिन	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक बसी परिस्थितिको अद्यावधिक गर्ने ।	गाउँपालिका	आवश्यकता अनुसार
	विपद् प्रभावितहरुलाई सुरक्षित रुपले पुनस्थापित गर्ने ।	गाउँपालिकाका ७ वटै वडा कार्यालय	आवश्यकता अनुसार
	सरकारी तथा गैर सरकारी तथा मानवीय सहयोगमा समर्पित संघसंस्थाहरुसँग समन्वय गरी राहत प्याकेज खडा गरी आपतकालीन राहत वितरण गर्ने ।	गाउँपालिका	तत्काल निरन्तर
	प्रारम्भिक स्वरपको द्रूत लेखा जोखा गर्ने (Initial Rapid Need Assessment)।	गाउँपालिका	अवस्था र आवश्यकता अनुसार
	यथाशिघ्र छिटो लेखाजोखाको विवरण सम्वन्धित सरोकारवालाहरुलाई जानकारी दिने ।	गाउँपालिका	घटना घटेको २ दिन पछिबाट
	स्थानीय सरकारका सम्वन्धित निकाय तथा अन्य सरोकारवालाहरुसंग समन्वय तथा सर्म्पक स्थापित गर्ने ।	क्षेत्रगत अगुवा	नियमित
	प्रभावित स्थानमा वा शिविर संचालन भएको स्थानमा महिला तथा किशोरीमाथि हुने हिंसाका गतिविधिलाई निगरानी राख्ने साथै महिलाको विशेष संरक्षणको व्यवस्था मिलाउन सहजीकरण गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	नियमित
	प्रभावितहरुको लागि तत्काल आवश्यक पर्ने खाद्यन्न लगायत न्यूनतम मानवीय सहयताका सामग्री जुटाउन सहजीकरण गर्ने ।	क्षेत्रगत अगुवा	
	विपद प्रभावितहरुको बहुमुल्य सर समानको सूरक्षा गर्ने ।	सुरक्षा निकाय	स्थति नियन्त्रणमा नआउदा सम्म
७ दिन देखि महिना दिन	वहुक्षेत्र प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा गर्न अन्य सरोकारवालाहरुसंग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।	गाउँपालिका र शिक्षा क्षेत्र	घटना घटेको ७ दिनदेखि नियमित १५ दिन

	प्रभावित समुदायलाई स्वीकृत मापदण्ड बमोजिम नगद तथा अन्य सामाग्री सहयोग उपलब्ध गराउने ।	गाउँपालिका	घटना घटेको ७ दिनदेखि नियमित १५ दिन
	राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरु र प्रदेश सरकार संग आवश्यकता अनुसार थप सहयोग माग गरी प्रभावितहरुलाई सामाजिक, संस्कृतिक, मनोबैज्ञानिक तथा आर्थिक संरक्षकत्व प्रदान गर्ने ।	गाउँपालिका	घटना घटेको ७ दिन देखि नियमित १५ दिन सम्म
	कमि कमजोरीलाई सूधार गर्दै लैजान स्थितिलाई सामान्यीकरण गर्दै जाने ।	गाउँपालिका	नियमित
	विपद् पुर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना अनुरुप प्रतिकार्य भए नभएको समीक्षा गरी प्रतिवेदन तयार गर्न विपद् व्यवस्थापन सम्पर्क व्यक्तिलाई जिम्मेवारी दिने ।	गाउँपालिका	नियमित
	मानवीय सहयोगको अनुगमन गर्ने र आगामी दिनमा सुधारका लागि पृष्ठपोषण लिने दिने ।	गाउँपालिका	नियमित

प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी योजना

खोज तथा उद्धार, पुर्व सुचना र समन्वय क्षेत्रले आपतकालीन मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने कार्यका लागि देहायअनुसार पूर्वतयारी गर्नेछः

खोज तथा उद्धार, पूर्व सुचना र समन्वय विषयगत क्षेत्र प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी योजना

सि नं	पूर्वतयारी क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	समयावधि
१	खोज तथा उद्धार, सुचना र समन्वय विषयगत क्षेत्रको नियमित बैठक ।	खोज तथा उद्धार सुचना र समन्वय विषयगत क्षेत्र	
२	खोज तथा उद्धार सामग्रीहरु जस्तै डोरी, लाइफ ज्याकेट, कोदालो, आरा, त्रिपाल, सावेल, गैती, गल जस्ता सामग्रीहरुको व्यवस्थापन तथा भण्डारण गर्ने ।	गाउँपालिका	जेष्ठ महिना भित्र
३	हरेक वडामा खोज तथा उद्धार, प्राथमिक उपचार तथा पूर्वसुचना कार्यदल निर्माण गरी क्षमता विकास गर्ने ।	वडा कार्यालय, विपद व्यवस्थापन फोकल पर्सन	माघ महिना भित्र
४	सम्भावित विपद् हुन सक्ने क्षेत्रको पहिचान गर्ने र सर्तक गराउने ।	वडा कार्यालय, सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समिति	जेष्ठ महिना भित्र
५	क्षमता विकास तलिमको ब्यबस्था (खोज उद्धार, प्राथमिक उपचार, शव व्यवस्थापन) का लागि नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, शशस्त्र प्रहरी बल र नेपाली सेना सँग समन्वय गरी प्रत्येक वडाबाट ५ जना लाई २ चरणमा तालिम सञ्चालन गर्ने ।	गाउँपालिका	मंसीर १५ सम्म
८	सूचना संकलनको लागि आवश्यक पर्ने IRA/MIRA तालिमहरु संचालन गर्ने ।	गाउँपालिका	मसीर १५ सम्म
९	प्रत्येक ३ महिनामा अन्तर निकाय समन्वय छलफलगरी विद्यमान बस्तुस्थितिको विश्लेषण र अद्यावधिक गर्ने ।	विपद व्यवस्थापन सम्पर्क व्यत्ति	नियमित

१०	विपद् प्रभावितहरुलाई अस्थायी वसोबासको लागि सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने ।	वडा कार्यालय, सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समिति	२०७९ मंसीर मसान्त
११	सूचना संकलनका लागि आवश्यक पर्ने नमुना फारमहरु तयारी अवस्थामा राख्ने ।	विपद व्यवस्थापन सम्पर्क व्यक्ति	नियमित

७.२ स्वास्थ्य, खानेपानी सरसफाइ तथा पोषण क्षेत्र

क्षेत्रगत अगुवा : गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखा

विपद्को समयमा प्रभावित तथा विस्थापित मानिसमा स्वास्थ्य सम्बन्धी धेरै प्रकारका समस्या उत्पन्न हुने सम्भावना रहन्छ । त्यसैगरी विपद्मा परेका कतिपय मानिसलाई प्राथमिक उपचारको आवश्यकता पर्छ । त्यसैकारण यस कार्ययोजनाले विपद् प्रभावित समुदायको स्वास्थ्य रक्षाका लागि काम गर्छ ।

विपद् पछिको सम्भावित परिदृश्य

- विपद्का कारण मानिसहरु घाइते भएका हुनेछन् ।
- चर्पीहरू क्षतिग्रस्त हुनेछन् र फोहोर सर्वत्र फैलिएको अवस्था हुनेछ ।
- पिउने पानीका मुहान र स्रोतहरू संरचनात्मक क्षतिका कारण प्रदूषित हुनेछन् ।
- सरसफाइको अभावले पानीजन्य सरुवा रोग फैलिएर महामारीजन्य प्रकोप बढेर थप विपद् उत्पन्न हुने सम्भावना प्रबल रहनेछ ।
- विस्थापित परिवारका सदस्यहरुमा पानीको आभावका कारण सरुवा रोगहरुको वृद्धिको सम्भावना रहन्छ ।
- स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरू क्षतिग्रस्त हुन सक्ने वा विपद् प्रभावितको पहुँचभन्दा बाहिर हुने, औषधि-उपचारका उपकरणहरू तथा औषधिको हानी नोक्सानी हुनेछ ।
- चोटपटक, घाइतेहरू, हैजा, औलो, आउँ रगत, दादुरा एवं महामारीजन्य रोग, गम्भीर स्वास प्रश्वाससम्बन्धी सङ्क्रमण, ज्वरो, आँखा अथवा छालाका सङ्क्रामक रोगहरूमा वृद्धि हुनेछ ।
- खाद्य सामग्रीको तीव्र अभाव तथा प्रदूषित वातावरणको कारणले गर्दा गम्भीर कुपोषण, हैजा तथा झाडापखालाजस्ता रोगहरूको जोखिममा वृद्धि, स्वास्थ्य एवं, सामाजिक सेवाहरूमा घट्दो पहुँच, उपचारात्मक तथा अतिरिक्त खुवाउने कार्यक्रम (supplemertary feeding) मा अवरोध देखा पर्नेछ ।
- विपद्बाट विस्थापित विशेषगरी गर्भवती र सुत्केरी महिला, अशक्त तथा जेष्ठ नागरिक र बिरामीको अवस्था दयनीय हुने सम्भावना हुनेछ ।
- लामखुट्टेजस्ता कीटबाट फैलिने औलो, कालाजार डेङ्गु आदिको सङ्क्रमण बढ्ने ।
- विपद्मा परेर वा विभिन्न कारणले घाइते हुनेको सङ्ख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ ।
- विपद् प्रभावितहरुमा कोभिड १९ को प्रकोप फैलिनसक्ने प्रवल सम्भावना हुन्छ ।

क्षेत्रगत उद्देश्य

आपतकालीन अवस्था उत्पन्न भएको समयमा विशेषगरी अत्याधिक जोखिममा रहेका समूहको स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी आवश्यकता पूरा गर्नु र पानी तथा कीटाणुका माध्यमबाट लाग्ने महमारीजन्य रोगबाट बचाउनु यस क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य रहनेछ । यस क्षेत्रका पुरक उद्देश्य देहायअनुसार हुनेछन् ।

- ✓ झाडापखाला, हैजा तथा औलो र पानीजन्य एवं कीटजन्य सरुवारोगहरूको रोकथाम तथा उपचार सुनिश्चित गर्नु ।
- ✓ रोग फैलिएमा प्रभावकारी रूपमा नियन्त्रण गर्नं ।
- ✓ आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा प्रभावित तथा विस्थापितको पहुँच सुनिश्चित गर्न स्वास्थ्य शिबिर सञ्चालन, मानवस्रोत परिचालनजस्ता उपाय अपनाउनु ।
- ✓ कुपोषणबाट प्रभावित विस्थापित महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक र विरामीलाई पुरक खानाको व्यवस्था गरी उनीहरूको स्वस्थ जीवनको प्रत्याभूति गर्नु ।

आपतकालीन प्रतिकार्य योजना

विपद्को अवस्थामा जनस्वास्थ्यको रक्षाका लागि स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रले देहायका कार्यहरु गर्नेछः

स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्रको प्रतिकार्य योजना				
सि नं	**अवधि**	**प्रतिकार्यका क्रियाकलाप**	**जिम्मेवार निकाय**	**समयावधि**
१	० देखि २४ घण्टा	विषयगत शाखाको आकस्मिक बैठक बसी अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।	स्वास्थ्य शाखा	घटना घटेको ३ घण्टा भित्र
		जोखिममा रहेका मानिसहरुलाई सुरक्षित स्थानमा ल्याउने ।	खोज तथा उद्धार कार्यदल	तत्काल
		प्राथमिक उपचार गर्ने र गम्भिर अवस्थाका घाइतेहरुलाई अस्पताल पठाउने ।	स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्र	तत्काल
		संक्रमितको कन्ट्र्याक ट्रेसिङ् परीक्षण गरी आइसोलेसन र उपचारको प्रवन्ध गर्ने ।	स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्र	तत्काल
		स्वस्थ्य संस्थाहरू नियमित निसंक्रमित गर्ने ।	स्वास्थ्य शाखा	
२	२४ घण्टादेखि ७ दिन	शुद्ध पिउने पानी र प्रभावितहरुको अवस्था अनुसार पोषणयुक्त खानाको प्रबन्ध गर्ने ।	गाँउपालिका र स्वास्थ्य शाखा	आवश्यकता अनुसार
		पानी शुद्धिकरणका सामग्रीको व्यवस्थापन र भण्डारण गर्ने ।	स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्र	तत्काल निरन्तर
		क्षतिको विवरण संकलन गर्ने ।	गाउँपालिका, स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्र	अवस्था र आवश्यकता अनुसार
		अस्थायी शिवीरको व्यवस्था गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, स्वास्थ्य शाखा	घटना घटेको २ दिन पछिबाट
		पुर्नस्थापना केन्द्रहरुमा खानेपानी, सरसफाई, तथा पोषणयुक्त खानाको बारेमा जानकारी दिने ।	स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्र, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, महिला स्वयमसेविका, स्थानीय स्वास्थ्य संस्था	घटना घटेको दिनदेखि नियमित ७ दिन सम्म
		खानेपानी शुद्धिकरणका विधिहरुको जानकारी दिने ।	स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्र, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, महिला स्वयमसेविका	घटना घटेको दिनदेखि नियमित १५ दिन सम्म
३	७ दिन देखि महिना दिन	मनोसामाजिक परामर्श शेवा सञ्चालन गर्ने ।	स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्र, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, गैसस	घटना घटेको दिनदेखि नियमित १५ दिन सम्म
		अस्थायी स्वास्थ्य सरसफाई शिवीर सञ्चालनका लागि आवास तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।	स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्र, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, महिला स्वयमसेविका, आवास तथा	घटना घटेको ७ दिन देखि नियमित १५ दिन सम्म

			गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र,स्थानीय स्वास्थ्य चौकी, महिला तथा युवा समुह	

प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी योजना

विपद्को सामना गर्न आपतकालीन समयमा मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाइ तथा पोषण क्षेत्रले देहायअनुसार पूर्वतयारी गर्नेछः

स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्रको प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी योजना			
सि नं	**पूर्वतयारी क्रियाकलाप**	**जिम्मेवार निकाय**	**समयावधि**
१	विषयगत शाखाको नियमित बैठक बसी अवस्थाको अद्यावधिक गर्ने ।	स्वास्थ्य शाखा	
२	महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक र अपांग को तथ्यांक अद्यावधिक गर्ने ।	स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्र	असोज १५ भित्र
३	स्वास्थ्य उपकरणको व्यवस्थापन र भण्डारण गर्ने ।	स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्र	माघ मसान्त
४	अत्यावश्यक औषधि तथा विभिन्न कीटहरुको प्रबन्ध गर्ने ।	गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखा	आवश्यकता अनुसार
५	पानी शुद्धिकरणका सामग्रीको व्यवस्थापन र भण्डारण गर्ने ।	खानेपानी संस्था महासंघ	भाद्र १५ भित्र
६	आपतकालीन शौचालयको व्यवस्थापन गर्ने ।	स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्र	फागुन मसान्त भित्र
७	हरेक वडाका ५ जना युवाहरुलाई क्षमता विकासका प्राथमिक उपचार तालिम दिने ।	गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखा र नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	माघ मसान्त भित्र
८	पोषणयुक्त खाद्य भण्डारणका लागि भण्डारगृहको व्यवस्थापन गर्ने ।	सुआहारा २ तथा गापा	मसीर १५ सम्म

कोभिड १९ मा आधारित प्रतिकार्य योजना

सि.नं	**प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरु**	**प्रमुख जिम्मेवारी**	**समयावधि**
१	बाहिरबाट आउने मानिसको अभिलेख राख्ने ।	गाउँपालिका	नियमित
२	उच्च संक्रामक महामारी फैलिएको अवस्थामा गाँउपालिका प्रवेश गर्ने नाकाहरुमा कडाई गरी स्क्रिनिड र क्वारेन्टिनको व्यवस्था गर्ने ।	गाउँपालिका	तत्काल
३	सार्वजनिक ठाउँहरुमा IEC (Information Education and Communication) का माध्यमहरु जस्तै; पोस्टर पम्प्लेल्ट, सार्वजनिक सूचना मार्फत महामारीको कारक, सर्ने तरिका र रोकथामका बारेमा समुदायलाई सचेत गराउने ।	गाउँपालिका	नियमित
३	सामान्य विरामी र कोभिड संक्रितहरुको लागि छुट्टाछुट्टै एम्बुलेन्सको प्रवन्ध गर्ने ।	गाउँपालिका	तत्काल
४	पी.सी.आर परीक्षणका लागि प्रोत्साहन गर्ने र स्वाव संकलन गरी परीक्षणको लागि पठाउने ।	स्वास्थ्य चौकी, सुरक्षा निकाय	नियमित

५	कोभिडको समयमा पूर्ण रुपमा सुरक्षा उपाय सहित नियमित स्वस्थ्य सेवा संचालन गर्ने ।	स्वास्थ्य चौकी, सुरक्षा निकाय	
६	एक हप्ताको अवस्था विश्लेषण गरी परिस्थितिको आधारमा एक महिनाको लागि कर्ययोजना तयार गर्ने र संक्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यलाई निरन्तरता दिने ।	गाउँपालिका	
७	लकडाउन प्रभावित बिपन्न मानिसहरु, रोजगारी गुमाएका मानिसहरु, बिपन्न गर्भवती, सुत्केरी तथा एकल महिलाहरु तथा किसानहरुको लगत संकलन ।	गाउँपालिका, स्वास्थ्य कार्यालय	नियमित
८	लकडाउन प्रभावितको लागि राहत व्यवस्थापन गर्ने ।	गाउँपालिका क्षेत्रका सदस्यहरु	नियमित
९	कोभिड - १९ बाट भएको मानवीय क्षति (कुनै परिवारको कमाउने सदस्यको मृत्यू), जिविकोपार्जनमा क्षति (पेशा व्यवसाय), सामाजिक क्षति (मनोसामाजिक दुरावस्था, अन्याय, भेदभाव) आदिलाई न्यूनीकरण गर्ने योजना बनाउने ।	गाउँपालिका	नियमित
१०	दैनिक ज्यालादारीमा काम गर्ने मानिसहरुलाई रोजगार तथा स्वरोजगार कार्यक्रम मार्फत जीविकोपार्जन सुनिश्चित गर्ने ।	क्षेत्रका सदस्यहरु	नियमित
११	किसानहरुले उत्पादन गरेका सामग्रीहरुको बजार व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने ।	सरोकारवालाहरु	नियमित
१२	स्वदेशका अन्य स्थान र बिदेशबाट आएका र यतै पेशा व्यवसाय गर्न चाहनेलाई व्यवसायिक योजनाको आधारमा गाउँपालिकाले सीप विकास तालिम दिई स्थानीय तहमा भएको बैंक संग समन्वय गरी सरकारबाट दिईने सहुलियत ऋण प्रवाह गर्नको लागि सहजीकरण गर्ने ।	सरोकारवालाहरु	नियमित
१३ १४	नियमित मिचिमिचि हात धुने, मास्क प्रयोग गर्ने र स्यानीटाईजरको प्रयोग गर्ने, सामाजिक दुरी कायम गर्ने, भिडभाड कम गर्ने आदि जस्ता कुरालाई अझ प्रोत्साहन गर्ने । भेटघाट हुँदा हात मिलाउने, अंकमाल गर्ने आदी जस्ता कुरालाई निरुत्साहित वा न्यूनीकरण गर्ने । यस्ता सुरक्षात्मक कुराहरुलाई संस्कारको रुपमा विकास गर्दै दिर्घकालमा समेत हुनसक्ने भाईरल प्रकोपबाट जोगिन सक्ने वातावरण बनाउने ।	वडा कार्यालय	नियमित

७.३ संरक्षण विषयगत क्षेत्र

क्षेत्रगत अगुवा : गाउँपालिका महिला तथा बालबालिका शाखा

विपद्बाट प्रभावित तथा विस्थापितको संरक्षणका लागि यस क्षेत्रले विशेष भूमिका निर्वाह गर्नेछ । विशेषगरी जेष्ठ नागरिक, बालबालिका, फरक प्रकारको क्षमता भएका व्यक्ति, महिलाजस्ता बढी प्रभावित हुने वर्गको संरक्षणका लागि यस क्षेत्रले काम गर्नेछ ।

विपद् पछिको अनुमानित परिदृश्य

- जोखिमपूर्ण अवस्थाको सामना गरिरहेका महिला, बालबालिका, अपाङ्ग, जेष्ठ नागरिकको सङ्ख्या धेरै हुनेछ ।
- संरक्षण गर्नुपर्ने, घाइते हुनसक्ने, विस्थापित, हराउने, अलपत्र र भेदभावमा पर्ने घटनाहरु वढनेछन् ।
- महिला, किशोरी तथा बालिकाहरुमा हिँसाका घटनाहरु हुन सक्नेछन् ।

क्षेत्रगत उद्देश्य

महिला तथा बालबालिका लगायत जोखिममा परेका समूहलाई हिंसा, मानसिक तनाव, शोषण, दुर्व्यवहार, भेदभावबाट मुक्त राखी सुरक्षाको प्रत्याभूति दिनु यस क्षेत्रको उद्देश्य रहेको छ ।

प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

संरक्षण क्षेत्रले आपतकालीन मानवीय सहयोगका सन्दर्भमा उपलब्ध गराउने संरक्षणसम्बन्धी कार्यका लागि देहायको तयारी गर्नेछ

संरक्षण विषयगत क्षेत्रका प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी योजना			
सि नं	**पूर्वतयारी क्रियाकलाप**	**जिम्मेवार निकाय**	**समयावधि**
१	संरक्षण विषयगत क्षेत्रको नियमित बैठक बसी विपद्को अवस्था विश्लेषण गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका शाखा	
२	महिला, बालबालिका, किशोर किशोरी तथा अपांगता भएका व्यक्तिहरुको तथ्यांक संकलन गर्ने ।	गाउँपालिका, संरक्षण विषयगत क्षेत्र	
३	विपद् पूर्व महिला, वालवालिका, किशोरकिशोरीलाई विपद्को समयमा हुन सक्ने जोखिम वारे तालिम दिने ।	गाउँपालिका, संरक्षण विषयगत क्षेत्र	
४	महिलाहरु माथि हुनसक्ने हिंशााका क्षेत्रहरुको पहिचान गर्ने ।	गाउँपालिका, संरक्षण विषयगत क्षेत्र	नियमित
५	महिला बालबालिका, जेष्ठ नागरिक तथा अपांगता भएका नागरिकहरु संग आवश्यक सामग्री भए नभएको निरीक्षण गर्ने ।	गाउँपालिका, संरक्षण विषयगत क्षेत्र	मसीर १५ सम्म
६	हरेक वडाबाट ५ जना युवा महिलाहरुलाई मनोपरामर्शकर्ताहरुको लागि तालिम सञ्चालन गर्ने ।	गाउँपालिका, संरक्षण विषयगत क्षेत्र	२०८० बैशाख भित्र
७	महिलाहरुको लागि अत्यावश्यक स्यानीटरी प्याडको व्यवस्थापन र भण्डारण गर्ने ।	गाउँपालिका, संरक्षण विषयगत क्षेत्र	२०७९ मंसीर मसान्त
८	महिला बालबालिका, जेष्ठ नागरिक तथा अपांगता भएका नागरिकहरुका लागि आवास गृह निर्माणका लागि सरोकारवाला निकाय सँग समन्वय गर्ने ।	गाउँपालिका, संरक्षण विषयगत क्षेत्र	२०८० बैशाख

आपतकालीन प्रतिकार्य योजना

विपद्को समयमा प्रभावितहरूको संरक्षणका लागि यस क्षेत्रले अन्य क्षेत्रसँग समन्वय गरी देहायअनुसार कार्य गर्नेछः

संरक्षण विषयगत क्षेत्रको आपत्कालीन प्रतिकार्य योजना			
ऋवधि	**प्रतिकार्यका क्रियाकलाप**	**जिम्मेवार निकाय**	**समयावधि**
० देखि २४ घण्टा	संरक्षण क्लष्टरको आकस्मिक वैठक वस्ने ।	महिला तथा बालबालिका शाखा	तत्काल
	प्रभावित महिला, वालवालिका, अपांगता भएका व्यक्ति र जेष्ठ नागरिकको प्रारम्भिक तथ्यांक संकलन गर्ने ।	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन शाखा	तत्काल
	हराईरहेका वालवालिकाहरुको खोज तथा उद्धार क्लष्टर संग समन्वय गरी खोजी गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	प्रभावित महिला, वालवालिका, अपांगता भएका व्यक्ति र जेष्ठ नागरिकको प्राथमिकताका साथ उद्धार गर्न समन्वय गर्ने ।	खोज तथा उद्धार,सुचना र समन्वय विषयगत क्षेत्र, संरक्षण विषयगत क्षेत्र	तत्काल

	प्रभावित महिला, वालवालिका, अपांगता भएका व्यक्ति र जेष्ठ नागरिकलाई सुरक्षित स्थानमा राख्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र आवास तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	नियमित
	प्रभावित महिला, वालवालिका, अपांगता भएका व्यक्ति र जेष्ठ नागरिकको तयारी खाना पुगे नपुगेको भेदभाव भए नभएको सुनिश्चित गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	तत्काल अवाश्यकता अनुसार
	एम्बुलेन्स सेवा, आपतकालिन प्राथमिक उपचार र घाइतेका लागि यातायात ब्यवस्था भए नभएको निरीक्षण गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	आवश्यकता अनुसार
	जोखिममा रहेका महिला, वालवालिका, अपांगता भएका व्यक्ति र जेष्ठ नागरिकलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने ।	खोज तथा उद्धार,सुचना र समन्वय विषयगत क्षेत्र संरक्षण विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	महिला, वालवालिका, अपांगता भएका व्यक्ति र जेष्ठ नागरिकहरुलाई तत्काल आवश्यक पर्ने राहत सामग्री उपलब्ध गराउन सहजीकरण गर्ने, विशेषगरी अति जोखिममा रहेको समुहलाई केन्द्रित गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	घाइतेहरुको प्राथमिक उपचारका लागि स्वास्थ्य, खानेपानी सरसफाई तथा पोषण विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	तत्काल
२४ घण्टादेखि ७ दिन	संरक्षण विषयगत क्षेत्रको बैठक बसी परिस्थितिको अद्यावधिक गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	आवश्यकता अनुसार
	प्रारम्भिक स्वरुपको द्रूत लेखा जोखा गर्ने (Initial Rapid Need Assessment-IRNA)।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	आवश्यकता अनुसार
	सरकारी र गैर सरकारी तथा मानवीय सहयोगमा समर्पित संघसंस्थाहरुसँग समन्वय गरी राहत प्याकेज खडा गरी आपतकालीन राहत वितरण गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	तत्काल निरन्तर
	अस्थीाय शिविरहरु वालमैत्री, महिला मैत्री र अपांगता मैत्री भए नभएको सुनिश्चित गर्ने	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	अवस्था र आवश्यकता अनुसार
	यथाशिघ्र द्रुत लेखाजोखाको विवरण सम्वन्धित सरोकारवालाहरुलाई जानकारी दिने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	घटना घटेको २ दिन पछिबाट
	प्रभावित महिला, वालवालिका, अपांगता भएका व्यक्ति र जेष्ठ नागरिकलाई आवश्यकता अनुसार औषधी, पोषण सामाग्री, खाद्यान्न तथा नगद वितरण गर्न सहजीकरण गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	नियमित
	प्रभावित स्थानमा वा शिविर संचालन भएको स्थानमा महिला तथा किशोरीमाथि हुने हिंसाका गतिविधिलाई निगरानी राख्ने साथै महिलाको विशेष संरक्षणको ब्यवस्था मिलाउन सहजीकरण गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	नियमित
	प्रभावितहरुको लागि तत्काल आवश्यक पर्ने खाद्यान्न लगायत न्यूनतम मानविय सहयताका सामग्री जुटाउन सहजीकरण गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	नियमित, स्थिति नियन्त्रणमा नआउदा सम्म
	विपद प्रभावितहरुको बहुमुल्य सर समानको सूरक्षा गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	स्थिति नियन्त्रणमा नआउदा सम्म
	प्रभावित महिला, वालवालिका तथा किशोरकिशोरीहरुलाई हुन सक्ने हिंसा, यौनहिंसा सम्वन्धि निगरानी राख्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	स्थिति नियन्त्रणमा नआउदा सम्म
७ दिन देखि महिना दिन	प्रभावित महिला, वालवालिका तथा किशोरकिशोरीहरुलाइ दुरुपयोग र वेचविखन हुन सक्ने पक्षवारे जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	घटना घटेको ७ दिनदेखि नियमित १५ दिन

	हराएका छुट्टिएका वालवालिकाहरु छन् भने आमावावुसंग पुनर्मिलन गराउने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	उपलब्ध भएको ७ दिन भित्र
	सुरक्षित आवासको व्यवस्था गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	आवश्यकता अनुसार
	मनोसामाजिक समस्या भएका महिला, वालवालिका, अपांगता भएका व्यक्ति र जेष्ठ नागरिकलाई मनोसामाजिक परामर्श दिने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	नियमित, स्थिति नियन्त्रणमा नआउदा सम्म
	स्थानीय क्लव, निगरानी समुह, गाउंपालिका र नेपाल प्रहरीले निरन्तर बाहिरबाट आउने व्यक्तिहरु माथि निगरानी राख्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	घटना घटेको ७ दिन देखि नियमित १५ दिन सम्म
	निरन्तर निगरानी, जनचेतना अभिवृध्दि, अनुगमन र मुल्यांकन गरी आवश्यकता अुनसार थप सहयोग गर्ने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	नियमित, स्थिति नियन्त्रणमा नआउदा सम्म
	विपद् पुर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना अनुरुप प्रतिकार्य भएनभएको समीक्षा गरी प्रतिवेदन तयार गर्न विपद् व्यवस्थापन सम्पर्क व्यक्तिलाई जिम्मेवारी दिने ।	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	घटना घटेका १ महिना पछि

७.४ शिक्षा विषयगत क्षेत्र

क्षेत्रगत अगुवा : गाउँपालिका शिक्षा शाखा

शिक्षा आर्जन गर्न पाउनु नागरिकको नैसर्गिक अधिकार हो र विपदबाट उत्पन्न हुने आपतकालीन समयमा पनि शिक्षा प्राप्त गर्ने शिक्षार्थीको लागि विशेष प्रबन्ध गर्नु राज्यको दायित्व मानिएको छ । अतः स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले शिक्षा क्षेत्रको भूमिका तथा दायित्वलाई कार्ययोजनामा समेट्ने कार्य गरेको छ ।

विपद् पछिको परिदृश्य

- विद्यार्थी विस्थापित तथा प्रभावित हुने अनुमान गरिएको छ ।
- प्रभावित तथा विस्थापित विद्यार्थीहरूमा मानसिक तनाव हुने, मनोसामाजिक समस्या हुनसक्ने देखिन्छ ।
- विद्यार्थी विद्यालय शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित हुने, पाठ्यपुस्तक र स्टेशनरी आदि नष्ट हुने भएकाले शिक्षा आर्जनको माध्यम अबरुद्ध हुनेछ ।
- विद्यालय नष्ट हुने र शिक्षक र विद्यार्थीको मृत्यु हुन सक्ने सम्भावना रहनेछ ।
- विपद्मा अभिभावक गुमाएका बालबालिकाहरुले विद्यालय छोड्ने दर एक्कासी बृद्धि हुन सक्छ ।

शिक्षा विषयगत क्षेत्रगत उद्देश्य

विपद् प्रभावित तथा विस्थापित विद्यार्थी र अस्थायी आवासको रूपमा उपयोग भएका विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको नियमित अध्ययन वा पठनपाठन गर्न पाउने अधिकारको प्रत्याभूति गर्दै आपतकालीन समयको लागि शिक्षा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउनु तथा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु यस क्षेत्रको उद्देश्य हुनेछ ।

आपतकालीन प्रतिकार्य योजना

विपद्को समयमा आपतकालीन शिक्षा विषयगत क्षेत्रको लागि देहाय अनुसार आपतकालीन कार्य गर्ने निर्धारण गरिएको छः

प्रतिकार्य योजना शिक्षा विषयगत क्षेत्र

अवधि	प्रतिकार्यका क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	समयावधि
० देखि २४ घण्टा	शिक्षा विषयगत शाखाको आकस्मिक बैठक बसी अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	तत्काल
	विब्यसले शैक्षिक सरोकारवालासँग समन्वय गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	तत्काल

	प्रभावितहरुको शिघ्र उद्धार कार्यमा खोज तथा उद्धार, सुचना र समन्वय विषयक्षेत्रलाई सहयोग गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	तत्काल अवाश्यकता अनुसार
	जोखिममा रहेका मानिसहरुलाई सुरक्षित स्थानमा ल्याउन खोज उद्धार ,सुचना र समन्वय कार्यदललाई सहयोग गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	तत्काल
	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले खटाएको ठाउँमा सदस्यहरु परिचालन गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	तत्काल
	सामान्य घाइतेहरुको प्राथमिक उपचार र गम्भिर अवस्थाका घाइतेहरुलाई अस्पताल पठाउन सहयोग गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	तत्काल
२४ घण्टादेखि ७ दिन	शिक्षा क्षेत्रमा भएको क्षतिको प्रारम्भिक तथ्यांक संकलन गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	आवश्यकता अनुसार
	आपतकालिन शिक्षा विषयगत क्षेत्रको वैठक वोलाउने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	तत्काल निरन्तर
	आवश्यकता अनुसार समुदायमा मनोसामाजिक परामर्श कार्यशाला सञ्चालन गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	अवस्था र आवश्यकता अनुसार
	प्रभावित शिक्षक विद्यार्थीहरुको तथ्यांक संकलन गरी अभिलेख तयार गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	घटना घटेको २ दिन पछिबाट
	पूर्णरुपमा नष्ट भएका विद्यालय भवन को अभिलेख तयार गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	
	अस्थाई सिकाई केन्द्र निर्माणका लागि श्रोत साधनको परिचालन गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	घटना घटेको दिन देखि नियमित १५ दिन सम्म
	शिक्षकहरुका लागि आपतकालीन शिक्षा सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यशाला सञ्चालन गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	घटना घटेका १ हप्ता पछि
	अस्थाइ सिकाईकेन्द्र हरुमा छात्रा विद्यार्थीहरु माथि हुन सक्ने हिंशा न्युनिकरणका लागि शिक्षकको अध्यक्षतामा संयोजकत्वम विद्यालय सुरक्षा संयन्त्र निर्माण गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	घटना घटेका १ हप्ता पछि
७ दिन देखि महिना दिन	मनोसामाजिक परामर्श शेवा सञ्चालनलाई आवश्यकता अनुसार निरन्तरता दिने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	घटना घटेको दिनदेखि नियमित १५ दिन सम्म
	बालवालिकाहरुलाई विधालयमा फर्किन अभिभावकहरु संग समुदायमा छलफल गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	घटना घटेको दिनदेखि नियमित १० दिन सम्म
	पेशागत संघ संगठनका प्रतिनिधिहरुसँग विद्यालय सञ्चालनका लागि अन्तरक्रिया गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	घटना घटेको दिनदेखि नियमित ७ दिन सम्म
	विपद् प्रभावित विद्यार्थीहरुको अवस्था र आवश्यकता अनुसार विद्यालय पोषाक, पाठ्यपुस्तक र स्तेशनरीका सामग्रीहरु वितरण गर्न विभिन्न सरोकारवा निकायसँग समन्वय गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	घटना घटेको ७ दिन देखि नियमित १५ दिन सम्म
	बालवालिकाहरुलाई मनोरंजनात्मक क्रियाकलापहरु संचालन गर्ने ।	विद्यालय, विब्यस	विद्यालय खुलेको १ हप्ता

	विधालयमा डेस्क वेन्च, शौचालय, खानेपानीको अस्थायी व्यवस्था मिलाउने ।		घटना घटेका ७ दिन पछि
	विधालयमा जाने आउने बाटोहरु विग्रेको छ भने मर्मत गर्ने ।	विद्यालय विव्यस, समुदाय	विद्यालय खोल्नु भन्दा १ हप्ता पहिले
	गम्भिर प्रकृतिको अवस्था बाहेक विपद्को १० दिनबाट विद्यालय सञ्चालन गर्न आवहान गर्ने	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	विपद् को १० दिनपछि

प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

आपत्कालीन शिक्षा क्षेत्रले आपत्कालीन प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयनको लागि समितिसँग समन्वय गरी देहायअनुसार पूर्वतयारी गर्नेछः

प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी योजना शिक्षा विषयगत क्षेत्र			
सि.नं	**पूर्वतयारी कृयाकलाप**	**जिम्मेवार निकाय**	**समयावधि**
१	सुरक्षित र कम जोखिमयुक्त स्थानमा बिद्यालय भवन निर्माण गर्न सहजीकरण गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	बैशाख मसान्तसम्म
२	गाउँपालिका का हरेक विद्यालयमा विद्यालय विपद् व्यवस्थापन समिति निर्माण गर्न सहजीकरण गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	चैत्र
३	हरेक विद्यालयमा सुरक्षित विद्यालय विपद् व्यवस्थापन सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	बैशाख
४	संकटासन्न विद्यालयहरुको लागत संकलन गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	चैत्र
५	अस्थायी सिकाई केन्द्र निर्माणका लागि सुरक्षित स्थानको पहिचान र सुचिकरण गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	चैत्र
६	हरेक विद्यालयमा प्राथमिक उपचार कक्ष व्यवस्थापन गरी प्राथमिक उपचार सामग्रीको व्यवस्थापनका लागि स्वास्थ्य, खानेपानी सरसफाई र पोषण विषयगत क्षेत्र (Cluster) सँग समन्वय गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	बैशाख
७	विभिन्न संघसंस्था, एम्बुलेन्स, सुरक्षा निकाय, स्थानीय सरकार तथा जिल्लास्थित कार्यालयहरुको सम्पर्क विवरण तयार र अद्यावधिक गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	आषाढको १५
८	हरेक विद्यालयको गैरसंरचनात्मक जोखिम अल्पिकरण गर्न विव्यससँग समन्वय गर्ने ।	विव्यस, विद्यालय	
९	हरेक विद्यालयमा प्रकोप पात्रो निर्माण गरी विद्यालय, शिक्षक र समुदायमा विपद् सचेतीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	विद्यालय, शिक्षा शाखा	
१०	अस्थाई सिकाई केन्द्र निर्माणका लागि आवश्यक त्रिपाल, जस्तापाताहरुको व्यवस्थापन र भण्डारण गर्ने ।	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	आषाढ मसान्तसम्म

७.५ आवास तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र

क्षेत्रगत अगुवा : नेपाल रेडक्रस सोसाइटी (भैरवी उप शाखा)

विपद्‌को समयमा उपलब्ध हुनु पर्ने मानवीय सहयोगको महत्वपूर्ण पक्ष खाना, नाना र छाना हो । आवास तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्रले विपद् प्रभावित व्यक्तिहरुलाई न्यूनतम मापदण्ड अनुसारको आवास लगायतका आधारभूत सेवा उपलब्ध गराउन सहयोग पुऱ्याउनु पर्छ र यसमा सिमान्तकृत समुदायको समान पहुँच कायम गराउनु यस क्षेत्रको दायित्व हुनेछ ।

विपद्‌को अवस्थामा विस्थापित व्यक्ति, परिवार तथा समुदायलाई स्थिति सामान्य भएर आफ्नो घर फर्किने अवस्था तयार नभएसम्म आपतकालीन आश्रयस्थलमा राख्नु पर्ने हुन्छ । यसको लागि अस्थायी रूपमा विद्यालय, मन्दिर, स्थानीय तहका भवनजस्ता सार्वजनिक स्थलमा राख्नु पर्ने हुन्छ भने केही लामो समयको लागि राख्नुपर्ने भएमा अस्थायी शिविर खडा गरी बसोवास गराउनु पर्ने हुन्छ । त्यसका साथै दैनिक जीवनयापनको लागि भाँडावर्तन, ओड्ने ओछ्याउने लुगाफाटो वा खाना बनाउने, खाने वर्तन र इन्धनको व्यवस्था गर्नु पर्ने हुन्छ । आवास तथा गैरखाद्य क्षेत्रले विस्थापितको लागि उल्लेखित मानवीय सेवा उपलब्ध गराउँछ ।

विपद् पछिको सम्भावित परिदृश्य

- विपद्‌बाट सङ्कटासन्न वडाका अधिकांश गाउँ संकटमा हुनेछन् ।
- मानिसहरू हताहत भएर आफ्नो ज्यान जोगाउन भागाभाग गर्नेछन् ।
- विस्थापितहरु आफ्नो परिवारका सदस्यहरू तथा बालबच्चा खोज्दै, रुँदै कराउँदै हुनेछन् ।
- विपद् भएको केही समयपछि उद्धारकर्मीहरू पुगेको, उद्धार कार्यमा जुटेको प्रभावित परिवारहरूलाई बाहिर ल्याई सुरक्षित ठाउँमा राख्ने काम भइरहेको अवस्था देखिनेछ ।
- सुरक्षित ठाउँमा ल्याइएको व्यक्ति तथा परिवारहरूको आफूले लगाएको कपडाबाहेक साथमा केही नभएको र अति भोकाएको, थाकेको, परिवारका सबै सदस्य आफ्नै शिबिरमा नभएकोले चिन्तित देखिएको अवस्था हुनसक्नेछ ।
- खाद्यान्न पूरै नष्ट हुने सम्भावना भएकोले पूरै जनसङख्या खाद्यान्न अभावको चपेटामा पर्नेछ ।
- विशेषगरी बालबालिका, वृद्ध र बिरामी तथा गर्भवती महिलाहरु अरु बढी समस्यामा पर्नेछन् ।
- जीविकोपार्जनका वैकल्पिक उपायको अभाव हुनेछ ।
- बाढीबाट अधिकांश गाउँ प्रताडित भएर मानिस हताहत भई सहयोगको याचना गरिरहेका हुनेछन् ।
- घरबार नष्ट भएर झरी, हिलो र चीसो जमिनमा दिन रात बिताउन बाध्य भइरहेको देखिनेछ ।
- विद्यालयका कक्षाकोठा, प्रहरी चौकी, स्वास्थ्य केन्द्रहरूजस्ता उपलब्ध सार्वजनिक संस्थाहरूमाथि दबाबको सिर्जना, सामुदायिक तथा संस्थागत स्थानहरूमा अस्थायी आवासको उपयोग गर्दा सामुदायिक स्वास्थ्यसम्बन्धी व्यवहारमा चुनौति र समस्या देखा पर्नेछन् ।
- बाढीले घर, धनमाल र खाद्यान्न समेत बगाएर विस्थापित भएका मानिस खाद्यान्नको चर्को समस्यामा पर्नेछन् ।

क्षेत्रगत उद्देश्य

आवास तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य विपद्‌बाट प्रभावित मानिसलाई जीवनयापनको लागि आवश्यक पर्ने आवास, खाद्यसामग्री, लताकपडा उपलब्ध गराएर उनीहरूको जीवन रक्षा गर्नु हुनेछ । यस क्षेत्रका अन्य उद्देश्य देहायअनुसार रहेका छन् :–

✓ विपदमा परेर खाद्यान्नको समस्यामा परेका समुदाय तथा व्यक्तिलाई खाद्यान्न सहयोग उपलब्ध गराउनु तथा खाद्यान्नमा सबैको समानुपातिक पहुँच कायम गराउनु ।

✓ सुत्केरी, आमा, दूध खाने बच्चा, कुपोषणमा परेका बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भवती महिलाजस्ता संवेदनशील अवस्थामा रहेका समुदायलाई पोषणयुक्त खाद्यान्न उपलब्ध गराउने सुनिश्चितता गर्नु ।

✓ सुरक्षित तथा आरामदायी बस्ने ठाउँको प्राप्तिका लागि भौतिक एवं सामाजिक आवश्यकताहरूमा व्यक्ति तथा परिवारहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।

✓ विपद्का कारणले घरवारविहीन बनेका मानिसका निमित्त स्थायी समाधानको खोजीका लागि प्रयत्न गर्नुका साथै विस्थापितलाई मानवअधिकारको उपभोग गर्न सक्षम बनाउनु ।

✓ घरायसी आवश्यकताका भाँडाकुँडा तथा व्यक्तिगत सम्मान र मर्यादासहित दैनिक जीवनयापनका लागि आवश्यक सामग्रीहरूमा विस्थापितको समानुपातिक पहुँच गराउनु ।

आपत्कालीन प्रतिकार्य योजना

विपद्को समयमा तथा त्यसपछि लगत्तै विस्थापित तथा प्रभावित मानिसलाई विना भेदभाव आवास तथा गैरखाद्य सामग्री उपलब्ध गराउनु यस क्षेत्रको कार्याधिकार हो । यसको लागि यस क्षेत्रले देहायअनुसार काम गर्नेछः ।

आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र			
अवधि	**प्रतिकार्यका क्रियाकलाप**	**जिम्मेवार निकाय**	**समयावधि**
० देखि २४ घण्टा	गैर खाद्य र आवास क्लष्टरको आकस्मिक वैठक वोलाउने र अवस्था विश्लेषण गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र अगुवा निकाय	तत्काल
	प्रभावितहरुलाई तत्काल सुरक्षित स्थलमा पुरयाउने ।	सुरक्षा निकाय आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	प्राथमिक उपचारको व्यवस्था गर्ने ।	गाउँपालिका, स्वास्थ्य शाखा, आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	प्रभावितलाई कम्वल, ओढने ओछयाउने सामाग्रीहरु वितरण गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	पुर्नस्थापितहरुको वर्गिकरण गरी पुर्नस्थापना केन्द्रमा पठाउने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	तत्काल शिविरको व्यवस्था मिलाउनुपर्ने ।	राहत, पुर्वस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र	स्थिति साम्य नहुञ्जेल
	अपांगता भएका व्यक्तिहरुलाई ह्विल चेयरहरु वितरण गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	अवाश्यकता अनुसार नियमित
	पुर्नस्थापना केन्द्रहरुमा लत्ता कपडा, भाँडावर्तन, कम्वल र म्याट जस्ता सामग्रीहरु वितरण गर्ने ।	गाउँपालिका, उद्याृग बाणिज्य संघ	तत्काल
	प्रभावितलाई न्यानो कपडा, महिलाको लागि आन्तरिक कपडा, स्यानीटरी प्याडको व्यवस्था गर्ने, वालवालिकाकोलागि भोटो, टोपी वितरण गर्ने ।	गाउँपालिका, उद्योग बाणिज्य संघ, गैससहरु	नियमित
	गर्मी मौसममा झुलको वितरण गर्ने र जाडो मौषममा न्यानो कपडा वितरण गर्ने ।	गाउँपालिका, उद्योग बाणिज्य संघ	स्थिति सहज नहुदासम्म
२४ घण्टादेखि ७ दिन	क्षतिको सुचना र तथ्यांक संकलन गरी विश्लेषण गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	नियमित
	प्रारम्भिक स्वरुपको द्रुत लेखा जोखाको (Initial Rapid Need Assessment-IRNA) प्रतिवेदन अध्ययन गर्ने र सो अनुरुप आगामी नयाँ कार्यक्रम सहित निर्णय लिने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	थप प्रभावितहरुलाई अस्थाई आश्रय केन्द्रहरुमा पठाउने कार्यलाई निरन्तरता दिने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	तत्काल निरन्तर

	आश्रयस्थलमा शौचालय, खानेपानी, औषधि उपचारको व्यवस्थापनका लागि स्वास्थ्य, खानेपानी सरसफाई र पोषण विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	अवस्था र आवश्यकता अनुसार
	आश्रयस्थलमा खाद्यान्न आपुर्तिको लागि खाद्य तथा कृषि विषयगत क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	घटना घटेको दिन बाट
	प्रभावितहरुको लागि आवश्यक पर्ने भांडावर्तनहरु, दाउरा तथा ग्यांस चुलो वितरण गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	अपांगता भएका, एकल महिला र पुरुषको अलग र विशेष प्रकारको आश्रयस्थलको प्रबन्ध मिलाउने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	नियमित
	विपदको त्रासदीपुर्ण अवस्थाबाट आघात भएका मानिसहरुलाई आश्रयस्थलमै मनोसामाजिक परामर्श प्रदान गर्ने व्यवस्थाका लागि संरक्षण विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	नियमित
७ दिन देखि महिना दिन	आवश्यकता अनुसार डिग्नीटी किट, वेवी किटहरु वितरण गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	स्थिति सहज नहुदासम्म नियमित
	खाद्य तथा आवासको अनुगमन गरी आवश्यकता अुनसार थप सामाग्रीहरु उपलब्ध गराउने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	७ दिनदेखि १५ दिन को वीच
	आवश्यकता अनुसार प्रभावितहरुलाई घर फर्किने वातावरण तयार गरी घर फर्काउने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	घटनाको ७ दिनदेखि १५ दिन भित्र
	पुर्नस्थापितहरुलाई स्थायी बसोबासका लागि सिफारिस गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	घटना घटेको ७ दिन देखि नियमित १५ दिन सम्म
	बालबालिकाहरुको शैक्षिक निरन्तरताका लागि गाउँपालिका शिक्षा शाखा र शिक्षा विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	घटना घटेको १५ दिन देखि महिना दिनसम्म
	व्यवस्थित बस्ती विकास गर्न प्राविधिक अध्ययनका लागि सिफारिस गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	१ महिना पछि
	भैातिक संरचना पुनर्निर्माणमा आवश्यक काठ सहुलियत दरमा उपलब्ध गराउन सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ लाई सिफारिस गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	नियमित

प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

आपतकालीन आवास तथा गैरखाद्य विषय क्षेत्रले आपतकालीन मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने कार्यका लागि देहायअनुसार पूर्वतयारी गर्नेछः

आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र			
सि नं	**पूर्वतयारी क्रियाकलाप**	**जिम्मेवार निकाय**	**समयावधि**
१	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्रको नियमित बैठक बसी आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य सामग्री उपलब्धताका क्षेत्रहरुको पहिचान गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	हरेक महिनाको १० गते
२	विषयगत क्षेत्रका निकायहरुवीच जिम्मेवारी बाँढफाँड गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	२०७९ असोज ७ गते भित्र

३	बाढी आउनु पूर्व मौसम विभाग संग सर्म्पक राखी मौसम सम्वन्धि सूचना प्रवाह गर्ने व्यवस्था मिलाउने, आवश्यक हाते माइक र साइरनहरु व्यवस्था गर्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	२०७९ चैत मसान्त भित्र
४	सुरक्षित आवास स्थलको पहिचान र सुचिकरण गरी राख्ने ।	आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	२०७९ पौष मसान्त
५	सेफ सेल्टर निर्माण गर्नको लागि आवश्यक पर्ने दक्ष जनशक्ति र आवश्यक सामाग्रीहरु त्रिपाल, किला, कांटी, डोरी, तयारी अवस्थामा राख्ने ।	गाउँपालिका,स्थानीय राजनीतिक दलहरु	निरन्तर
६	लत्ताकपडा, ज्याकेट, टर्च, ग्यांस चुलो, भांडावर्तन, झुल, प्लाष्टिक, कम्वल, ओढने ओछयाउने खरिद गरी भण्डार गरी राख्ने ।	गाउँपालिका, उद्योग बाणिज्य संघ	निरन्तर
७	अपांगता भएका व्यक्तिहरुको लागि ह्वील चेयर, चस्मा, लौरो जस्ता सामाग्रीहरु भण्डार गरी राख्ने ।	गाउँपालिका, उद्योग बाणिज्य संघ	निरन्तर
८	डिग्नीटी किट, वेवी किटहरु संकलन गरी भण्डार गरी राख्ने ।	दगाउँपालिका महिला तथा बालबालिका शाखा, आपतकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य विषयगत क्षेत्र	निरन्तर

७.६ खाद्य तथा कृषि विषयगत क्षेत्र

क्षेत्रगत अगुवा: गाउँपालिका कृषि विकास शाखा

विपदको सम्भावित परिदृष्य् : प्रभावित परिवारको खाद्य आपूर्तिमा कमी, खाद्यनमा घट्दो पहुँच, विद्यालयमा खाजा जस्ता कार्यक्रममा अवरोध भएको कारणले गर्दा अस्थायी रूपमा गम्भीर खाद्य असुरक्षा हुनेछ। कृषि बालीमा व्यापक क्षति, जीविकोपार्जनमा क्षति, बालीनालीको नोक्सान, पशुधनको क्षति, जस्ता कारणहरूले गर्दा मध्यम अवधिको खाद्य असुरक्षा हुनसक्छ ।

क्षेत्रगत उद्देश्य : .

- ✓ प्रभावित व्यक्तिहरूका लागि समयमा नै खाद्यान्नको उपलब्धता तथा खाद्यान्नमा पहुँच सुनिश्चित गराएर जीवन बचाउने एवं जीवनलाई निरन्तरता प्रदान गर्ने ।
- ✓ प्रभावितहरुको खाद्य सुरक्षाका लागि अन्तरनिकाय समन्वय छलफल गर्ने ।
- ✓ आपतकालीन अवस्थामा प्रभावितहरुको लागि यथाशिघ्र खाद्यान्न उपलब्ध गराउने ।
- ✓ जीवनरक्षा सम्बन्धी रणनीतिहरूका लागि आवश्यकताको पूर्ति गर्नका निमित्त तयारी खाना उपलब्ध गराउने ।
- ✓ पारीवारिक स्रोतहहरूलाई पुनर्लाभ (Recovery) तथा दीर्घकालीन विकासमा लगानी गर्नका लागि सक्षम पार्न मानिसहरूलाई अल्पकालीन रूपमा आमदानीको स्थानान्तरण अथवा प्रतिस्थापन गर्ने अवसर प्रदान गर्ने ।

आपतकालीन प्रतिकार्य योजना

विपद्को समयमा तथा त्यसपछि लगत्तै विस्थापित तथा प्रभावित मानिसलाई विनाभेदभाव खाद्य सामग्री उपलब्ध गराउनु यस क्षेत्रको कार्यधिकार हो । यसको लागि यस क्षेत्रले देहायअनुसार काम गर्नेछः .

खाद्य तथा कृषि विषयगत क्षेत्रको आपतकालीन प्रतिकार्य योजना			
अवधि	**प्रतिकार्यका क्रियाकलाप**	**जिम्मेवार निकाय**	**समयावधि**
० देखि २४ घण्टा	खाद्य तथा कृषि क्लष्टरको आकस्मिक वैठक बसी घटनाको परिवेशबारेमा छलफल गर्ने ।	गाउँपालिका कृषि विकास शाखा	तत्काल
	खाद्य तथा कृषि विषयगत क्षेत्रको अगुवाईमा सुचना संकलन तथा सहयोगा डेस्क स्थापना गर्ने ।	गाउँपालिका कृषि विकास शाखा	तत्काल

	विपद्बाट प्रभावितहरुको लागि तत्कालको लागि चाउचाउ, विस्कुट, चिउरा, दालमोठ वितरण गर्ने ।	स्थानीय सरकार, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	महिला, वालवालिका र जेष्ठ नागरिकको लागि विस्कुट, लिटो, दुध वितरण गर्ने ।	स्थानीय सरकार, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	खाद्य सामाग्रीहरु वितरण गर्दा मिति नसकिएको, राम्ररी प्याक गरिएको र हावा नछिरेको सामाग्रीहरु वितरण गर्ने ।	स्थानीय सरकार, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	नियमित
	प्रभावित महिला, वालवालिका, अपांगता भएका व्यक्ति र जेष्ठ नागरिकको लागि पोषणयुक्त खाना पुगे नपुगेको सुनिश्चित गर्ने ।	कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	अवाश्यकता अनुसार नियमित
	कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्रको राहत वितरणमा एकद्वार नीति अवलम्बन गर्न सबैलाई सचेत गराउने ।	गाउँपालिका, खाद्य तथा कृषि विषयगत क्षेत्र	नियमित
	विपद्ग्रस्त क्षेत्रमा अस्थाई राहत भण्डारण केन्द्र स्थापना गरी राहत उपलब्धतामा सर्वसुलभता कायम गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि विकास शाखा	स्थिति सहज नहुदासम्म
	गर्भवती, सुत्केरी, १ वर्षभित्रका शिशु र ७५ वर्षभन्दा माथिल्लो उमेर समुहका जेष्ठ नागरिकहरुको तथ्यांक संकलन गरी उनीहरुको लागि छुट्टै खानाको व्यवस्थापन र वितरण गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	स्थिति सहज नहुदासम्म निरन्तर
२४ घण्टादेखि ७ दिन	क्षतिको सुचना तथा तथ्यांक संकलन तथा विश्लेषण गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	नियमित
	प्रारम्भिक स्वरुपको द्रूत लेखा जोखा गर्ने (Initial Rapid Need Assessment-IRNA) ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	कृषि तथा पशुधनको क्षति मुल्यांकन गरी मृत पशु व्यवस्थापनका लागि पशुशाखा संग अनुरोध गनै ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	तत्काल निरन्तर
	खाद्यान्न सहयोग आवहान गरी क्षतिको अवस्था हेरी राहत वितरणका लागि गाउँपालिका लाई सिफारिस गर्ने ।	कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	अवस्था र आवश्यकता अनुसार
	महिला, वालवालिका र जेष्ठ नागरिककोलागि अण्डा, लिटो, दुध, जुस, फलफुल उपलव्ध भए अनुसार वितरण गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	घटना घटेको २ दिन पछिबाट
	वितरण कार्य व्यवस्थित गर्न स्वयंसेवकहरुलाई परिचालन गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	नियमित
	आवश्यकता अनुसार खाद्य सामाग्री उपलव्ध गराउने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	नियमित
	वीउ सुरक्षाका लागि विभिन्न सञ्चारका साधन मार्फत सुचना, जारी गरिरहने ।	संचार क्षेत्र, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	नियमित
७ दिन देखि महिना दिन	कृषि बीउविजन तथा पशुजन्य सहयोग गरी कृषि उत्पादन पुर्नस्थापना गर्न सहयोग गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	स्थिति सहज नहुदासम्म नियमित
	विपद्बाट प्रभावितहरुको विस्तृत तथ्यांक संकलन गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	७ दिनदेखि १५ दिन को वीच
	राहत प्रदान गर्ने निकायहरुसंग समन्वय गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	िनयमित
	प्रभावितहरुको लागि परिचय पत्र वितरण गर्ने ।	गाउँपालिका	७ दिनदेखि
	खाद्यान तथा विशेष अवस्थाका प्रभावितहरुलाई आवश्यकता अनुसार वैंकमार्फत नगद हस्तान्तरण गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	घटना घटेको ७ दिन देखि नियमित १५ दिन सम्म
	आवश्यकता अनुसार थप खाद्यान्नको व्यवस्था गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	१५ निद देखि महिना दिनसम्म

	अनुगमन गरी थप सुधारका कार्यहरु गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	१५ निद देखि महिना दिनसम्म

खाद्य तथा कृषि विषयगत क्षेत्र प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी

विपद्पूर्वको समयमा सम्भावित विस्थापित तथा प्रभावित मानिसलाई विनाभेदभाव खाद्य सामग्री उपलब्ध गराउनु तथा बीउविजनको पुर्वतयारी गर्नु यस क्षेत्रको कार्यधिकार हो । यसको लागि यस क्षेत्रले देहायअनुसार काम गर्नेछ :

खाद्य तथा कृषि विषयगत क्षेत्र प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी			
सि नं	**पूर्वतयारी क्रियाकलाप**	**जिम्मेवार निकाय**	**समयावधि**
१	खाद्य तथा कृषि विषयगत क्षेत्रको नियमित बैठक बसी विपद्को सम्भावित अवस्था वारे विश्लेषण गर्ने ।	खाद्य तथा कृषि विषयगत क्षेत्र	२०७९ भाद्र १५ भित्र
२	गाउँपालिकाको वार्ड नं ३ र ५ मा कुल ५० टन क्षमताका खाद्यान्न गोदाम स्थापना गर्ने ।	गाउँपालिका, प्रदेश सरकार	२०७९ चैत्र मसान्त भित्र
३	सम्भावित जोखिममा रहेका समुदायहरुको लगत तयार गर्ने ।	गाउँपालिकाका ७ वटै वडा कार्यालय	२०७९ पौष मसान्त भित्र
४	तरकारी तथा खाद्यान्न बालीको बीउ भण्डारण सुनिश्चित गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	आवश्यकता अनुसार निरन्तर
५	समयमै मलखाद्य तथा बिसादीको उपलब्धताको लागि सरोकारवालाहरुसँग समन्वय गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	निरन्तर
६	गाउँपालिकामा अवस्थित जोखिमपूर्ण सिंचाई योजनाहरुको लगत लिई निर्माणका लागि पहल गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	२०७९ फागुन मसान्त भित्र
७	गाउँपालिकाका कृषकहरुलाई चार चरणमा सम्पन्न गर्ने गरी बीउ उत्पादन तथा सुरक्षित बीउ खाद्यान्न भण्डारण तालिम दिने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र, जिल्ला कृषि ज्ञान केन्द्र	नियमित
८	खाद्यान्न तथा वीउविजनको अस्थाई भण्डारणको लागि सुपरग्रीन ब्यागको ब्यवस्था गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र, सुपर जोन क्वारेन्टाइन	२०७९ चैत्र
९	सम्भावित महामारीको क्षति आँकलन गर्न अनुगमन चुस्त गरी सुचना सम्प्रेषण गर्ने अनुगमन संयन्त्रको विकास गर्ने ।	गाउँपालिका, कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र, कृषि ज्ञान केन्द्र	२०७९ माघ

७.७ राहत, पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण क्षेत्र

क्षेत्रगत अगुवा: गाउँपालिका पुर्वाधार विकास शाखा

विपद्को समयमा उपलब्ध हुनु पर्ने मानवीय सहयोगको महत्वपूर्ण पक्ष खाना, नाना र छाना हो । राहत, पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्रले विपद् प्रभावित व्यक्तिहरुलाई न्यूनतम मापदण्ड अनुसारको आवास लगायतका आधारभूत सेवा उपलब्ध गराउन सहयोग परिचालन गर्नु पर्छ र यसमा सिमान्तकृत समुदायको समान पहुँच कायम गराउनु यस क्षेत्रको प्रमुख भूमिका रहन्छ ।

विपद्को अवस्थामा विस्थापित व्यक्ति, परिवार तथा समुदायलाई स्थिति सामान्य भएर आफ्नो घर फर्किने अवस्था तयार नभएसम्म आपतकालीन आश्रयस्थलमा राख्नु पर्ने हुन्छ । यसको लागि अस्थायी रूपमा विद्यालय, मन्दिर, स्थानीय तहका भवनजस्ता सार्वजनिक स्थलमा राख्नु पर्ने हुन्छ भने केही लामो समयको लागि राख्नुपर्ने भएमा अस्थायी शिविर खडा गरी बसोवास गराउनु पर्ने हुन्छ। त्यसका साथै दैनिक जीवनयापनको लागि भाँडावर्तन, ओड्ने ओछ्याउने लुगाफाटो वा खाना बनाउने, खाने वर्तन र इन्धनको व्यवस्थापनका लागि सम्बन्धित क्षेत्रगत निकाय

सँग समन्वय गर्नु पर्ने हुन्छ । यस विषयगत क्षेत्रको भूमिका बिग्रेभत्केका भौतिक संरचनाहरुको मर्मत सम्भार देखि नयाँ निर्माण सम्म रहन्छ । प्रभावितहरुको जीविकोपार्जनको पुर्नस्थापना देखि लिएर विपदमा हराएका नष्ट भएका दस्तावेजहरुको पुर्ननिर्माणसम्मका गतिविधिहरुमा यस विषयगत क्षेत्रले सहजीकरण गर्नेछ ।

विपद् पछिको सम्भावित परिदृश्य

- विपद्बाट अधिकांश मानिसहरु संकटमा हुनेछन् ।
- मानिसहरू हताहत भएर आफ्नो ज्यान जोगाउन भागाभाग गर्नेछन् ।
- प्रभावितहरुको गाँस बासको अवस्था टुटेको हुनेछ ।
- विपद् भएको केही समयपछि उद्धारकर्मीहरू पुगेको, उद्धार कार्यमा जुटेको प्रभावित परिवारहरूलाई बाहिर ल्याई सुरक्षित ठाउँमा राख्ने काम भइरहेको अवस्थामा पुर्नस्थापनाको अभावले छटपटिइ रहनेछन ।
- सुरक्षित ठाउँमा ल्याइएको व्यक्ति तथा परिवारहरूको आफूले लगाएको कपडाबाहेक साथमा केही नभएको र अति भोकाएको, थाकेको, परिवारका सबै सदस्य आफ्नै शिबिरमा नभएकोले चिन्तित देखिएको अवस्था हुनसक्ने छ ।
- विशेषगरी बालबालिका, वृद्ध र बिरामी तथा गर्भवती महिलाहरु अरु बढी समस्यामा पर्नेछन् ।
- जीविकोपार्जनका वैकल्पिक उपायको अभाव हुनेछ ।
- विपदका कारण अधिकांश गाउँ प्रताडित भएर मानिस हताहत भई सहयोगको याचना गरिरहेका हुनेछन् ।
- घरबार नष्ट भएर मानिसहरु झरीले हिलो र चीसो जमिनमा दिन रात बिताउन बाध्य भइरहेको देखिनेछन् ।
- विद्यालयका कक्षाकोठा, प्रहरी चौकी, स्वास्थ्य केन्द्रहरूजस्ता उपलब्ध सार्वजनिक संस्थाहरूमाथि दबाबको सिर्जना, सामुदायिक तथा संस्थागत स्थानहरूमा अस्थायी आवासको उपयोग गर्दा सामुदायिक स्वास्थ्यसम्बन्धी व्यवहारमा चुनौती र समस्या देखा पर्नेछन् ।
- विपद्का कारण घर, धनमाल र खाद्यान विहीन हुँदा विस्थापित भएका मानिस राहतको पर्खाईमा भोकै बस्न बाध्य हुनेछन ।
- नागरिकता, लालपुर्जा जस्ता दस्तावेजहरु नष्ट भई राहत र बैंक ऋण लिन अफठेरो हुनेछ ।

क्षेत्रगत उद्देश्य

राहत, पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य विपद्बाट प्रभावित मानिसलाई जीवनयापनको लागि आवश्यक पर्ने आवास, खाद्यसामग्री, लताकपडा उपलब्ध गराएर उनीहरूको जीवन रक्षा गर्नु हो । यस क्षेत्रका अन्य उद्देश्य देहायअनुसार रहेका छन् ।

- ✓ विपद्मा परेर खाद्यान्नको समस्यामा परेका समुदाय तथा व्यक्तिलाई राहत सहयोग उपलब्ध गराउनु तथा राहत, पुर्नस्थापना र पुर्ननिर्माणमा सबैको समानुपातिक पहुँच कायम गराउनु ।
- ✓ सुत्केरी, आमाको दूध खाने बच्चा, कुपोषणमा परेका बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भवती महिलाजस्ता संवेदनशील अवस्थामा रहेका समुदायलाई विशेष स्थानमा पुर्नस्थापित गर्नु ।
- ✓ सुरक्षित तथा आरामदायी बस्ने ठाउँको प्राप्तिका लागि भौतिक एवं सामाजिक आवश्यकताहरूमा व्यक्ति तथा परिवारहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
- ✓ विपद्का कारणले घरवारविहीन बनेका मानिसका निमित्त स्थायी समाधानको खोजीका लागि प्रयत्न गर्नुका साथै विस्थापितलाई मानवअधिकारको उपभोग गर्न सक्षम बनाउनु ।
- ✓ घरायसी आवश्यकताका भाँडाकुँडा तथा व्यक्तिगत सम्मान र मर्यादासहित दैनिक जीवनयापनका लागि आवश्यक सामग्रीहरूमा विस्थापितको समानुपातिक पहुँच पुगे नपुगेको अनुगमन गर्नु ।

आपत्कालीन प्रतिकार्य योजना

विपद्को समयमा तथा त्यसपछि लगत्तै विस्थापित तथा प्रभावित मानिसलाई विनाभेदभाव राहत सामग्री उपलब्ध गराउनु यस क्षेत्रको कार्यधिकार हो । यसको लागि यस क्षेत्रले देहायअनुसार काम गर्नेछः

राहत, पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र,आपतकालीन प्रतिकार्य योजना			
अवधि	**प्रतिकार्यका क्रियाकलाप**	**जिम्मेवार निकाय**	**समयावधि**
० देखि २४ घण्टा	राहत, पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्रको आकस्मिक वैठक बसी घटनाको परिस्थिति बारेमा छलफल गर्ने ।	गाउँपालिका राहत पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	स्थानीय आपतकालीन सञ्चालन केन्द्रको अवस्थाको बारेमा जानकारी लिने ।	गाउँपालिका, स्थानीय आपतकालीन काय र्सञ्चालन केन्द्र	तत्काल
	पुननिर्माण योजनालाई क्रियाशील गराउने ।	गाउँपालिका स्थानीय विपद् ब्यवस्थापन समिति	विपद् पश्चात
	पुर्नस्थापना केन्द्रहरुको अवस्थाको अनुगमन गर्ने ।	७ वटै वडा कार्यालयहरु	तत्काल
	पुर्नस्थापितहरुको वर्गिकरण गरी पुर्नस्थापना केन्द्रमा पठाउने ।	७ वटै वडा कार्यालयहरु	तत्काल
	पुर्नस्थापना केन्द्रहरुमा खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्री वितरणका लागि सम्बन्धित विषयगत क्षेत्र सँग समन्वय गर्ने ।	राहत, पुर्वस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र	नियमित, स्थिति साम्य नहुञ्जेल
	पुर्नस्थापना केन्द्रमा अवस्था अनुसारको राहत वितरणका लागि सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।	गाउँपालिका	आवश्यकता अनुसार नियमित
	पुर्नस्थापना केन्द्रहरुमा लत्ता कपडा, भाँडावर्तन, कम्बल म्याट जस्ता सामग्रीहरु वितरण गर्ने ।	गाउँपालिका, उद्योग बाणिज्य संघ	तत्काल
	पुर्नस्थापना केन्द्रहरुमा स्वास्थ्य शिवीर सञ्चालनका लागि सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।	गाउँपालिका, राहत, पुर्वस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र, स्वास्थ्य शाखा	नियमित
	पुर्नस्थापना केन्द्रहरुमा खानेपानी तथा सरसफाई शिवीर सञ्चालनका लागि सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।	गाउँपालिका राहत, पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र, स्यास्थ्य शाखा	स्थिति सहज नहुदासम्म
	पुर्नस्थापना केन्द्रहरु सुरक्षित रहेको सुनिश्चिताका लागि हरेक दिन अनुगमन र निरीक्षण गर्ने ।	गाउँपालिका	स्थिति सहज नहुदासम्म निरन्तर
२४ घण्टादेखि ७ दिन	क्षतिको सुचना तथा तथ्यांक संकलन गरी विश्लेषण गर्ने ।	राहत, पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र	नियमित
	प्रारम्भिक स्वरुपको द्रूत लेखा जोखाको (Initial Rapid Need Assessment-IRNA) प्रतिवेदन अध्ययन गर्ने र सो अनुरुप आगामी नयाँ कार्यक्रम सहित निर्णय लिने ।	राहत, पुर्वस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र	तत्काल
	थप प्रभावितहरुलाई पुर्नस्थापनाका लागि पुर्नस्थापना केन्द्रहरुमा पठाउने कार्यलाई निरन्तरता दिने ।	वडा कार्यालय	तत्काल निरन्तर

	राहत र थप सहयोगका लागि जिल्ला, तथा प्रदेश सरकारसँग श्रोत माग गर्ने ।	गाउँपालिका, स्थानीय राजनीतिक दलहरु	अवस्था र आवश्यकता अनुसार
	महिला, वालवालिका र जेष्ठ नागरिकको पुर्नस्थापनाका लागि विशेष व्यवस्था गर्दै जाने ।	गापा. महिला तथा बालबालिका शाखा,राहत, पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र	घटना घटेको दिन बाट
	पुर्नस्थापना केन्द्रहरुको बाहिरी सुरक्षाका लागि आवश्यकता अनुसार घेराबार लगाउने ।	गाउँपालिका, पूर्वाधार शाखा	तत्काल
	अपांगता भएका, एकल महिला र पुरुषको पुर्नस्थापनाका लागि विशेष व्यवस्था मिलाउने ।	गा. पा. महिला तथा बालबालिका शाखा, राहत, पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र	नियमित
	विपदको त्रासदीपुर्ण अवस्थाबाट आघात भएका मानिसहरुलाई पुर्नस्थापना केन्द्रमै मनोसामाजिक परामर्श प्रदान गर्ने व्यवस्थाका लागि संरक्षण विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।	गापा. महिला तथा बालबालिका शाखा,राहत, पुर्वस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र	नियमित
७ दिन देखि महिना दिन	पुर्नस्थापना र राहत वितरण कार्यलाई आवश्यकता अनुसार निरन्तरता दिने ।	राहत, पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्र	स्थिति सहज नहुदासम्म नियमित
	पुर्नस्थापितहरुको यथार्थ लगत संकलन गर्ने ।	गाउँपालिका	७ दिनदेखि १५ दिन को बीच
	भत्किएका घरहरुको वडागत रुपमा लगत संकलन गर्ने ।	७ वटै वडा कार्यालयहरु, स्थानीय राजनीतिक दलका वडा प्रतिनिधि	घटनाको ७ दिनदेखि १५ दिन भित्र
	क्षतिग्रस्त भौतिक संरचनाहरुको अवस्था विश्लेषण गर्ने ।	वडा कार्यालयहरु	घटना घटेको ७ दिन देखि नियमित १५ दिन सम्म
	सामान्य क्षति भएका संरचनाहरुको मर्मतसम्भार गरी पुर्नस्थापित परिवारहरुलाई घर फिर्ता गर्ने ।	गाउँपालिका	घटना घटेको १५ दिन देखि महिना दिनसम्म
	नष्ट भएका संरचनाहरुको पुननिर्माण खाका तयार गरी थप आर्थिक सहयोगका लागि प्रदेश सरकार र केन्द्र सरकारसँग सहयोग माग गर्ने ।	गाउँपालिका, विषय क्षेत्रगत निकाय, स्थानीय राजनीतिक दलहरु	१ महिना पछि
	भौतिक संरचना पुननिर्माणमा आवश्यक प्राविधिक सहयोग तथा नियमन गर्ने ।	गाउँपालिका, पूर्वाधार विकास शाखा	नियमित

प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी योजना

राहत पुर्नस्थापना तथा पुर्ननिर्माण विषय क्षेत्रले आपतकालीन मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने कार्यका लागि देहायअनुसार पूर्वतयारी गर्नेछः

राहत पुर्नस्थापना तथा पुर्ननिर्माण विषयगत क्षेत्र, प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी योजना			
सि नं	**पूर्वतयारी क्रियाकलाप**	**जिम्मेवार निकाय**	**समयावधि**
१	राहत पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण विषयगत क्षेत्रको नियमित बैठक बसी राहत व्यवस्थापनका क्षेत्रहरुको पहिचान गर्ने ।	राहत पुर्नस्थापना तथा पुर्ननिर्माण विषयगत क्षेत्र	२०७९ भाद्र १५ भित्र
२	स्थानीय स्तरमा हुनसक्ने विपद्लाई वर्गिकरण गरी प्राथमिकता निर्धारण गर्ने ।	गाउँपालिका, राहत पुर्नस्थापना तथा पुर्ननिर्माण विषयगत क्षेत्र	२०७९ चैत्र मसान्त भित्र
३	विपद् पछि हुनसक्ने संकट समाधानको लागि आवश्यक राहत सामग्री जस्तै खाद्यान्न, लत्ता कपडा, आवासको लागि आवश्यक पर्ने सामग्री खरिद गरी भण्डारण गर्ने ।	गाउँपालिकाका ७ वटै वडा कार्यालय	२०७९ पौष मसान्त भित्र
४	राहत वितरण लाई प्रभावकारी बनाउनको लागि राहत वितरण मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	गाउँपालिका, राहत पुर्नस्थापना तथा पुर्ननिर्माण विषयगत क्षेत्र	आवश्यकता अनुसार निरन्तर
५	करिब पचास लाख सम्म रकम विपद् व्यवस्थापन कोषमा मौजुदा राख्न सरोकारवालाहरु सँग समन्वय गर्ने ।	गाउँपालिका, प्रदेश सरकार	निरन्तर
६	पालिका भित्रका सडक सञ्जाललाई १२ महिना नै सञ्चालन हुने व्यवस्था गर्ने तथा सडक नपुगेको क्षेत्रमा हेलीप्याड निर्माण गर्ने ।	गाउँपालिका	२०८० भित्र
७	गाउँपालिकाका प्रत्येक वडाहरुमा १ सार्वजनिक भवन तथा खुल्लास्थानको व्यवस्थापन र सुचिकरण गर्ने ।	७ वटै वडा कार्यालयहरु, गाउँपालिका	२०७९ भित्र
८	गाउँपालिका भित्र काम गर्ने ९० जना निर्माण व्यवशायी तथा डकर्मीहरुलाई भवन निर्माण मापडण्ड अनुरुप निर्माण गर्न भवन निर्माण तालिमको सञ्चालन गर्ने ।	गाउँपालिका	२०७९ चैत्र
९	आपतकालीन पुनर्निर्माण योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिका लाई सहयोग गर्ने ।	गाउँपालिका, राजनीतिक दलहरु	२०७९ माघ

परिच्छेदः ८
अन्य निकायहरुसँगको समन्वय र सहकार्य

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ (प्रथम संशोधन, २०७५) ले विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका लागि एक विशिष्टीकृत निकायको रूपमा "राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण" को व्यवस्था गर्नुका साथै संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कार्य एवं जिम्मेवारीलाई स्पष्ट गरेको छ। विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ (प्रथम संशोधन, २०७५) ले देहाय बमोजिमका संरचनाको व्यवस्था गरेकोछ।

- विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन राष्ट्रिय परिषद्
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यकारी समिति
- राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण
- प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद्
- प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समिति
- जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति
- स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति

यसका साथै उक्त ऐनले राष्ट्रिय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र, जिल्ला आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र र स्थानीय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको समेत व्यवस्था गरेको छ। विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ (प्रथम संशोधन, २०७५) बमोजिम विपद् व्यवस्थापनको संस्थागत संरचना तल चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ। यसका आधारमा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमाको संस्थागत समन्वय र सहकार्य ढाँचा निम्न बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ (प्रथम संसोधन, २०७५) बमोजिम नेपालमा

विपद् व्यवस्थापनको संस्थागत संरचना

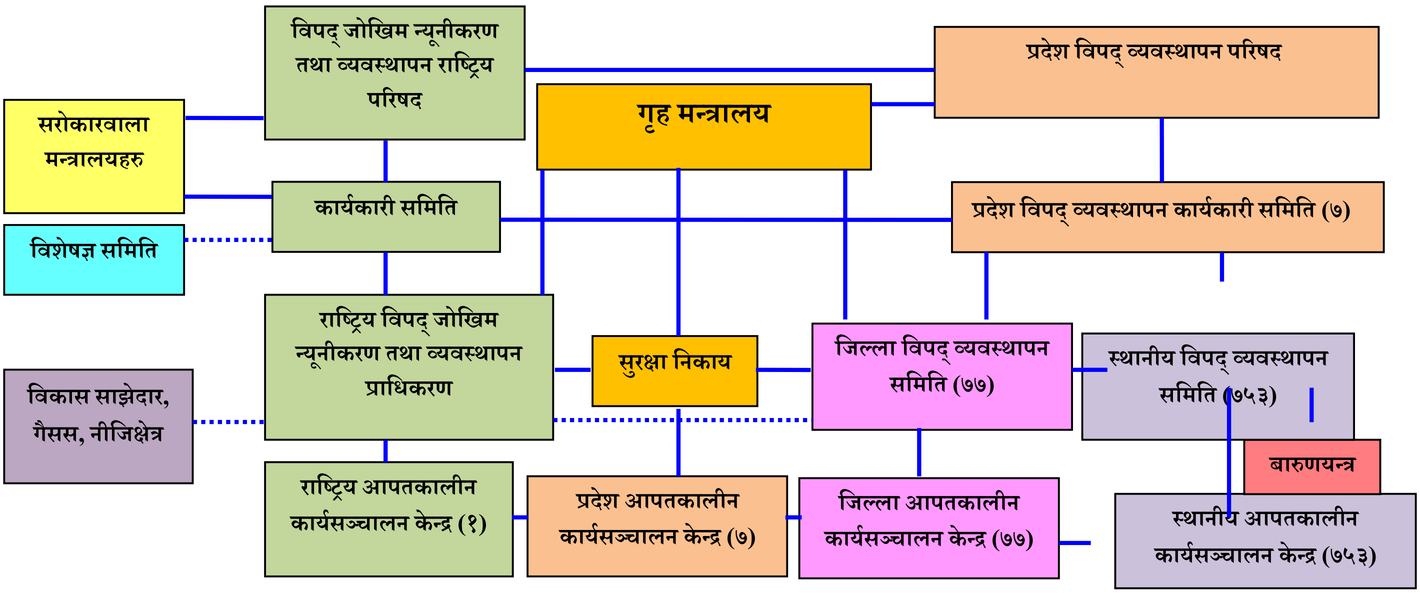

गाउँपालिकामा रहेका निकायहरुसँगको समन्वय र सहकार्य

क.स	निकायको नाम	जिम्मेवार व्यक्ति	जिम्मेवारी
१	गाउँपालिका	अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	समन्वयात्मक र नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने खोज तथा उद्धार कार्यमा सुरक्षा निकाय समन्वयमा परिचालन गर्ने आवश्यकता अनुसार प्रदेश तथा केन्द्रीय स्तरमा सहयोग मानवीय, आर्थिक, भौतिकको लागि समन्वय । स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिसंग समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गर्ने ● नजिकको सुरक्षा निकायहरुसंग समन्वय गरी खोज तथा उद्धार कार्यमा संलग्न हुने । ● सुरक्षा निकायलाई आवश्यक पर्ने खोज तथा उद्धार सामग्रीको व्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने । ● स्रोत (आर्थिक, भौतिक, मानवीय श्रोत) परिचालन तथा समन्वय गर्ने ।
२	सुरक्षा निकाय	प्रमुख तथा प्रतिनिधि	मुख्यतः खोज तथा उद्धार कार्यको नेतृत्व तथा उद्धार कार्य गर्ने ● सुरक्षा व्यवस्था गर्ने ● विषयगत समितिमा रही सहयोग गर्ने । ● संरक्षण क्षेत्रलाई आवश्यक सहयोग प्रदान गर्ने ।
३	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	पुर्न प्रसाद उपाध्याय	प्रवन्धकारी भूमिका निर्वाह गर्ने ● खाद्य/गैरखाद्य सामग्री तथा अस्थायी आवासको व्यवस्थापन ● सूचना सङ्कलन तथा सर्वेक्षणमा स्वयंसेवक परिचालन गर्ने ● प्रकोपको समयमा आपत्कालीन आवास तथा बन्दोबस्ती व्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने ।
४	स्थानीय राजनीतिक दलहरु	प्रमुख , प्रतिनिधि	समन्वय ● स्रोत संकलनमा सहयोग ● जनपरिचालन गर्ने । ● राहत वितरण प्रणालीलाई व्यवस्थित बनाउन सहयोग गर्ने ।
५	उद्योग बाणिज्य संघ	अध्यक्ष	सुख्खा तथा तयारी खाना जस्तैः चिउरा, भुजा, बिस्कुट आदि, खाद्य सामग्री संकलन वितरण र व्यवस्थापनमा सघाउने ।

६	सञ्चार मिडीया	नेपाल पत्रकार महासंघ, स्थानीय एफ.एम	तथ्यपरक सूचना संकलन तथा सम्प्रेषण ● पृष्ठपोषण संकलन गरि सम्बन्धित क्षेत्रलाइ सुझाव प्रदान गर्ने ● महिला, बालबालिका अपागंता भएका व्यक्तिहरुको आवश्यकता लाई प्राथमिकता दिने । ● माहामारी रोकथाम तथा पुर्व तयारीका सन्देशहरु सर्वसाधारण सम्म पुर्याउन सुचना सम्प्रेषण गर्ने
७	पेशागत व्यवसायी - निर्माण व्यवसायी, कृषक तथा अन्य	अध्यक्ष	राहत, उद्धार तथा संरक्षण कार्यमा सहयोग ,पुर्नस्थापनाको चरणमा प्रभावित परिवारलाई आवश्यक सहयोग प्रदान गर्ने ।
८	गै.स.स. महासंघ, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गै.स.स.		मानवस्रोत परिचालन गर्ने ● स्रोत संकलनमा सहयोग गर्ने ● गै.स.स.हरु बीच समन्वय ● क्षमता विकास तथा सहजीकरण कार्य गर्ने । ● क्षेत्रगत निकायबीच समन्वय गदै जिम्मेवारी बाँडफाँड तथा प्रभावकारीता समिक्षा गर्ने
९	विषयगत शाखाहरु	क्षेत्रगत अगुवा निकाय	● विषयगत समितिमा रही क्षेत्रगत अगुवाको भूमिका निर्वाह गर्ने ● सम्बन्धित कार्यालयको आपत्कालीन योजना निर्माण गर्ने ।
१०	गाउँपालिकामा कार्यरत गैसस	प्रमुख, प्रतिनिधि	विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्न सहयोग गर्ने ● प्रभावकारी प्रतिकार्य पूर्वतयारीका लागि मुख्य सिद्धान्त वा न्यूनतम मापदण्डका बारेमा समन्वय गर्ने ● विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका सिलसिलामा विषयगत क्षेत्रमा रहेर सहयोग गर्ने ● विपद्को समयमा प्रतिकार्यमा सहयोग गर्ने ।

परिच्छेदः ९
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

लैङ्गिक समानता भनेको महिला र पुरुषलाई एउटा समान मानव प्राणी मान्नु हो । हरेक व्यक्ति समान व्यवहार गर्नु हो । उदाहरणको लागी : समान ज्याला, समान मताधिकार, समान रुपमा विकास नियोगहरु, समितिहरु, आयोगहरु, निकायहरुमा प्रतिनिधित्व हुनु । महिला र पुरुषका आवश्यकता र क्षमता फरक फरक हुन्छन् । तसर्थ त्यस्ता आवश्यकता तथा क्षमतालाई पहिचान गरि सम्बोधन गर्ने तथा अवसर उपलब्ध गराउनु पर्ने धारणा राख्दछ ।

जस्तैः बालिका छात्रवृत्ति, महिलाहरुलाई निजामति सेवामा ल्याउन गरिने सकारात्मक कार्यहरु, आरक्षण/क्षमता विकास/सकारात्मक विभेद आदि लैङ्गिक समताले स्वच्छ र न्यायपुर्ण तरिकाले महिला र पुरुषवीच लाभ र उत्तरदायित्व वितरण गर्ने ब्यवस्था गर्छ, त्यसर्थ लैङ्गिक समानता भनेको अवसर तथा स्रोतको बाँडफाड वा सेवाको पहुँच र लाभमा लैंगिक आधारमा भेदभाव नरहने अवस्था हो । सामाजिक समावेशिकरण एउटा प्रक्रिया हो जसले गरिब, महिला र अन्य सामाजिक रुपमा असमावेशि वर्गलाई पहिचान गरी उनिहरुलाई स्रोतको बाँडफाड र सेवाको पहुँच र लाभमा अवसर दिन्छ ।

विपदको समयमा, महिला, बालबालिका अपांगता भएका नागरिक, गर्भवती तथा दुध खुवाउने महिलामा फरक प्रकारको प्रभाव पर्दछ र उनीहरु बढी जोखिममा पर्दछन् । त्यसैगरी सामाजिक रुपले बञ्चित अल्पसंख्यक, दलित, जनजाति, गरिब लोपोन्मुख, पटक पटक विपद्को मार खेप्न बाध्य समुदायका मानिस हरु पुन विपद्को जोखिममा रहन्छन । यस्तो अवस्थाका मानिसहरुलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखेर जोखिम न्युनिकरणका गतिविधिहरु सञ्चालन गरियो भने मात्र सही अर्थमा विपद् जोखिम न्युनिकरणको अवधारणाले मुर्त रुप लिन सक्छ भन्ने अभिप्रायले विपद् जोखिम न्युनिकणमा लैंगिक तथा सामाजिक समावशीकरणको सवाल लाई जोड दिएको छ ।

जोखिम न्युनिकरणको अवधारणाले जुन समुदाय बढी संकटासन्न हुन्छ, त्यहींबाट न्युनिकरणको थालनी गर्नुपर्दछ भन्ने कुरालाई जोड दिने गर्दछ । विपद् जोखिम न्युनिकरण र ब्यवस्थापनका तीनवटै चरणहरुमा संकटासन्न समुदायको प्रत्यक्ष संलग्नता रहयो भने मात्र जोखिम न्युनिकरणलाई प्रभावकारी रुपले कार्यान्वयन गर्न सकिन्छ । सामाजिक रुपले बञ्चित अल्पसंख्यक, दलित, जनजाति, गरिब लोपोन्मुख, पटक पटक विपद्को मार खेप्न बाध्य समुदायका मानिसहरुको क्षमता विकास गरी पूर्वतयारी, प्रतिकार्य र पुनर्लाभको चरणहरुमा उनीहरुलाई क्रियाशील गराएर लैजानका लागि पछिल्लो समयमा यो अवधारणा विपद् जोखिम न्युनिकरणको क्षेत्रमा ओजपूर्ण रुपमा स्थापित भएको छ ।

परिच्छेदः १०
अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा सिकाई योजना

लक्ष्य र सूचकहरू

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाले निर्दिष्ट गरेका कार्यहरूको कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न लक्ष्य र सूचकहरू परिभाषित गरी अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा सिकाई योजना तयार गर्नुपर्दछ। प्रकोप आउनु पूर्व र विपद् पश्चात् (जस्तैः मनसुन पूर्व र मनसुन पश्चात) गोष्ठीहरूको आयोजना गरी विपद् पूर्वतयारी तथा आपतकालीन प्रतिकार्यको प्रभावकारिता मूल्याङ्कन गर्न सकिनेछ।

सि. नं.	सूचक	आधार रेखा	लक्ष्य
१	गा.पा स्तरमा विपद्बाट हुने क्षती उल्लेख्य मात्रामा कम गर्ने		
१.१	विपद्बाट मृत्यु हुनेको वार्षिक औसत संख्या (सडक दुर्घटना बाहेक)	यकीन संख्या नभएको	सुन्य
१.२	सडक दुर्घटनाबाट मृत्यु हुनेको वार्षिक औसत संख्या	हाल सम्म यकीन नगरीएको	सुन्य
२	गा.पा स्तरमा विपद्बाट प्रभावित व्यक्तिहरूको संख्या उल्लेख्य मात्रामा कम गर्ने		
२.१	विपद्बाट प्रत्यक्ष प्रभावित हुने परिवारहरूको वार्षिक औसत संख्या	केही	सुन्य
२.२	विपद्बाट घाईते हुने व्यक्तिहरूको वार्षिक औसत संख्या	हाल सम्म यकीन नगरीएको	सुन्य
२.३	सडक दुर्घटनाबाट घाईते हुने व्यक्तिहरूको वार्षिक औसत संख्या	यकीन संख्या नभएको	सुन्य
२.४	विपद्बाट क्षति हुने घरहरूको वार्षिक औसत संख्या	यकीन संख्या नभएको	सुन्य
३.	गा.पा स्तरमा कूल गार्हस्थ्य उत्पादनमा विपद्को कारण हुने वार्षिक औसत प्रत्यक्ष आर्थिक क्षति	हाल सम्म यकीन नगरीएको	सुन्य
४.	संघ, प्रदेश र स्थानीय तहहरू र सरोकारवालाहरू बीच अन्तर तथा परस्पर समन्वय र साझेदारी अभिबृद्धि गर्न संयन्त्र विकास गर्ने (प्रतिशत)		१००
५.	बहुप्रकोप पूर्वसूचना प्रणाली र विपद् जोखिम सूचना तथा आंकलनको उपलब्धता र पहुँचमा उल्लेख्य बृद्धि गर्ने		
५.१	कूल क्षेत्रफलको अनुपातमा बहुप्रकोप अनुगमन तथा पूर्वसूचना प्रणाली स्थापना र संचालन भएको क्षेत्रफलको प्रतिशत		१००
५.२	विपद् प्रभावित क्षेत्रको जनसंख्याको अनुपातमा स्थानीय वा राष्ट्रिय सूचना प्रणाली मार्फत पूर्वसूचना प्राप्त गर्ने जनसंख्याको प्रतिशत		१००
५.३	पूर्वसूचना प्राप्त भएपछि विपद् प्रभावित क्षेत्रबाट सुरक्षित स्थानमा सारिएका जनसंख्याको प्रतिशत		१००

अनुगमन, मूल्यांकन तथा सिकाई

समय–समयमा गाउँपालिकामा आइपरेका विपद् तथा प्रकोपका प्रभावहरुमा प्रतिकार्य सञ्चालन गर्ने क्रममा आवद्ध विषयगत संघसंस्था वा समितिका सदस्यहरुले हासिल गरेको सिकाई,पृष्ठपोषणलाई निम्न ढाँचामा राख्न सकिन्छ। प्रत्येक वर्षको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना माथि छलफलका चरणमा अघिल्लो वर्ष वा हाल सालैको अनुभवबाट

सिकेका विषयहरुलाई यस खण्डमा उल्लेख गर्न सकिन्छ । विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना कार्यान्वयनको समग्र प्रभावकारिता र कमजोरी पहिचान गरी मूल्यांकन गर्न एक अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति समेत गठन गर्न सकिनेछ । यस समितिले स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिसँग प्रत्यक्ष समन्वय गरी उक्त समितिलाई प्रतिवेदन दिनेछ । आवश्यकता अनुसार गाउँपालिका र वडामा गठित समितिमा समावेश गरिनेछ ।

अनुगमन र मूल्यांकन समितिका सदस्यहरुले विपद्को अवधि र विपद्पश्चातको स्थालगत अवलोकन भ्रमण गर्नेछन् । आपत्कालीन प्रतिकार्य र विपद् प्रभावितहरुलाई राहत वितरण सार्थ प्रभावकारी तयारी तथा प्रतिकार्यका लागि कमजोरीहरु पहिचान गर्नेछन् । अनुगमन, मूल्यांकन तथा सिकाईको नमुना फारम देहाय अनुसार रहेको छ ।

अनुगमन, मूल्यांकन तथा सिकाई

सि.नं	प्राथमिकता प्राप्त पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य	प्रमुख जिम्मेवार निकाय	कार्यान्वयनको अवस्था	कमीकमजोरी	सुझाव

यस चरणमा प्रकोप प्रभाव देखिनु अघि नै लक्षित क्षेत्रहरुमा सम्बन्धित सरोकारवालाहरु जम्मा भई कृत्रिम घटना अभ्यास गरी राय सल्लाह र अनुभव आदान प्रदान गर्दै पूर्वतयारी लाई थप प्रभावकारी र मजबुत बनाउन सकिन्छ ।

विपद् पूर्वतयारी योजना तथा प्रतिकार्य योजनाको पुनरावलोकन तथा अद्यावधिक

गाउँपालिकामा पहिलोपटक निर्माण भएको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनालाई हरेक वर्ष मनसुन सुरु हुनु अगावै पुनरावलोकन गरिनेछ । यसरी पुनरावलोकन गर्दा विपद् पूर्वतयारीमा देखिएका गतिरोध र प्रतिकार्य गर्दा देखिएका चुनौतिहरुलाई पृष्ठपोषणका रुपमा गहण गर्दै अद्यावधिक गरिनेछ ।

अनुसूचिहरु

अनुसूचि १ गाउँपालिकाको निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरुको विवरण

क्र सं	वडा नं	पदाधिकारीको नाम तर	गा.पा अध्यक्ष/उपाध्यक्ष, वार्ड अध्यक्ष	सम्पर्क नम्बर
१.		रीता कुमारी शाही	गा.पा अध्यक्ष	9858068868
२.		देवी भण्डारी	गा.पा उपाध्यक्ष	9848076212
३.	१	डम्बर बहादुर कार्की	वार्ड अध्यक्ष	
४.	२	मिन बहादुर थापा	वार्ड अध्यक्ष	9848088357
५.	३	भक्ति प्रसाद उपाध्याय	वार्ड अध्यक्ष	9858042484
६.	४	चक्र प्रसाद शर्मा	वार्ड अध्यक्ष	9844870917
७.	५	रत्न बहादुर थापा	वार्ड अध्यक्ष	9858062908
८.	६	तुल बहादुर हमाल	वार्ड अध्यक्ष	9869650868
९.	७	छवि राम आचार्य	वार्ड अध्यक्ष	9848286118

अनुसूचि २ गाउँपालिकाको कार्यलय/शाखा प्रमुखहरुको विवरण

क्र सं	निकाय तथा संस्था	सम्पर्क पदाधिकारी	सम्पर्क नम्बर
१.	गाउँपालिका	पूर्णबहादुर वि.क.	9858068668/9847495555
२.	इलाका प्रहरी कार्यालय दुल्लु दैलेख	नेत्र बुढा	9858090096
३.	सशस्त्र प्रहरी वल, आश्रित गुल्म	देवराज बिष्ट	9851258266
४.	प्रहरी चौकी भैरवी दैलेख	धनबिर महतरा	9858034133
५.	स्वास्थ्य शाखा	ध्रुव कुमार आचार्य	9848064308
६.	कृषि विकास शाखा	प्रकाश भट्टराई	9843963643
७.	महिला तथा बालबालिका शाखा	निर्मला कुमारी आचार्य	9843611366
८.	गापा पुर्वाधार विकास शाखा	चेतन लामिछाने	9867871753
९.	गाउँपालिका शिक्षा शाखा	दिपक कुमार खनाल	9848108431
१०.	पशु सेवा शाखा	जगत बहादुर विष्ट	9848168794
११.	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन शाखा	गणेश प्रसाद रिजाल	9848093588

अनुसूचि ३ गाउँपालिकामा कार्यरत गैससहरुको विवरण

क्र सं	निकाय तथा संस्था	पदाधिकारी	सम्पर्क नम्बर
१	सोसेक नेपाल	हिरा सिहं थापा	९८५८०५१०८९
२	एभरेष्ट क्लब	कमल खड्का	९७४८०२०९४१
३.	कवास	लक्ष्मीचन्द्र महत	९८४१२५५६५९
४.	ग्रामिण जलश्रोत व्यवस्थापन परियोजना	चक्र वहादुर भण्डारी	९८४८०४७६६६
५.	सेवक नेपाल	लक्ष्मण खड्का	९८४८०७८६०७

अनुसूची ४ सरोकारवाला निकायको पहिचान

क.सं	निकाय	विषयगत क्षेत्र	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नम्बर
१	गाउँपालिका (अध्यक्ष)	खोज तथा उद्धार पूर्व सुचना र समन्वय	रीता कुमारी शाही	9858068868
२	शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा	शिक्षा विषयगत क्षेत्र	दिपक कुमार खनाल	9848108431
३	नेपाल रेडक्रकस सोसाइटी	आपतकालीन आश्रयस्थल तथा गैरखाद्य क्षेत्र	पुर्न प्रसाद उपाध्याय	9848022229
४	कृषि विकास शाखा	कृषि तथा खाद्य विषयगत क्षेत्र	प्रकाश भट्टराई	9843963643
५	स्वास्थ्य शाखा	स्वास्थ्य,खानेपानी,सरसफाई तथा पोषण क्षेत्र	ध्रुव कुमार आचार्य	9848064308
६	महिला तथा बालबालिका शाखा	संरक्षण विषयगत क्षेत्र	निर्मला कुमारी आचार्य	9843611366
७	पुर्वाधार/योजना शाखा	राहत, पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण क्षेत्र	चेतन लामिछाने	9867871753

अनुसूचि ५ गाउँपालिकामा रहेका उद्धार सामग्रीको विवरण

सिनं	सामग्री को नाम	परिमाण
१.	लाईफ ज्याकेट	७
२.	रेनकोट	८
३.	थरमस	८
४.	पाल	२
५.	डोरी	२
६.	हेल्मेट	६
७.	आरा	१
८.	गैटी	२
९.	सब्बल	२
१०.	वेल्चा	२
११.	स्ट्रेचर	३
१२.	हाते माईक	१
१३.	भऱ्याङ	१

अनुसूची ६ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य कार्ययोजना

सि.नं	क्रियाकलाप	समयावधि	मुख्य जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुमानित लागत
१	विषयगत क्षेत्रको बैठक आयोजना गर्ने		गाउँपालिका		७,०००
२	विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयन सम्बन्धि छलफल		गाउँपालिका		५,०००

३	नवनिर्मित विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयनका लागि नमूना अभ्यास गर्ने		गाउँपालिका		२०,०००
४	खोज तथा उद्धार सामग्रीको खरिद गरी भण्डारण गर्ने		गाउँपालिका		५,००,०००
५	विषयक्षेत्रगत अगुवा र सदस्यहरुका (३०जना) लागि ३ दिने विपद् व्यवस्थापन तालिम दिने		गाउँपालिका		३,००,०००
६	सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समितिहलाई हरेक वडा कार्यालयमा सूचिकृत गर्ने		वडा कार्यालय		
७	गाउँपालिकामा विपद् सूचना केन्द्र स्थापना र सञ्चालन गर्ने		गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन शाखा		५०,०००
८	गाउँपालिकामा विपद् व्यवस्थापन पोर्टल स्थापन गर्ने		गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन शाखा		१,००,०००
९	बाढीग्रस्त २ क्षेत्रमा कृत्रिम नमुना अभ्यास सञ्चालन गर्ने		गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन शाखा		५०,०००
					१०३२०००

अनुसूची ७ CADRE तालिम प्राप्त जनशक्ति

Yampi Kumar Thapa	CADRE	Male	Palika Level	Bhairabi Palika
Kusum Kunari B.K.	CADRE	Female	Palika Level	Bhairabi Palika
Indra Kumari Karki .	CADRE	Female	Palika Level	Bhairabi Palika
Chakra Bahadur Thapa	CADRE	Male	Palika Level	Bhairabi Palika
Shankar yogi	CADRE	Male	Palika Level	Bhairabi Palika
Sarswati Jaishi Paudyal	CADRE	Female	Palika Level	Bhairabi Palika
Sita B.K.	CADRE	Female	Palika Level	Bhairabi Palika
Khem Raj Thapa	CADRE	Male	Palika Level	Bhairabi Palika
Bishnu Pd. Khanal	CADRE	Male	Palika Level	Bhairabi Palika
Sita Kumari Acharya	CADRE	Female	Palika Level	Bhairabi Palika
Hem Bdr. Thapa	CADRE	Male	Palika Level	Bhairabi Palika
Ghana Shyam Rijal	CADRE	Male	Palika Level	Bhairabi Palika
Shailendra Kumar Thapa	CADRE	Male	Palika Level	Bhairabi Palika
Karunakhar Khatri	CADRE	Male	Palika Level	Bhairabi Palika
Namaraj Thapa	CADRE	Male	Palika Level	Bhairabi Palika
Sunil Sharma	CADRE	Male	Palika Level	Bhairabi Palika
Dipak Kumar Khanal	CADRE	Male	Palika Level	Bhairabi Palika
Sita Kumari Thapa	CADRE	Female	Palika Level	Bhairabi Palika
Sunita Kumari Subedi	CADRE	Female	Palika Level	Bhairabi Palika

Basanta Nepali	CADRE	Female	Palika Level	Bhairabi Palika
Devi Ram Acharya	CADRE	Female	Palika Level	Bhairabi Palika
Indra Kumari Malla Shahi	CADRE	Female	Palika Level	Bhairabi Palika
Nirik Bahadur Shahi	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Nara Bahadur Shahi	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Shree Bahadur Shahi	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Ramesh Bahadur Shahi	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Nara Bahadur Shahi	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Chabiraj Joshi	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Rajesh Bahadur Shahi	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Nim Prasad Upadhaya	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Dhirendra Prasad Khanal	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Gajendra Prasad Rijal	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Deepak BK	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Prashanta Sagar Sharma	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Laxmi BK	CADRE	Female	Community Level	Bhairabi Palika
Gajat Prasad Rigal	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Goma BK	CADRE	Female	Community Level	Bhairabi Palika
Kalpana Kumari Timilishan	CADRE	Female	Community Level	Bhairabi Palika
Namraj Timilishana	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Gajat Hamal	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Nabin Bahadur Thapa	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Bharat Bahadur BK	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Bharat Tiwari	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika
Tak Bahadur BK	CADRE	Male	Community Level	Bhairabi Palika

अनुसूची ८ विषयगत सदस्य संस्थाको कार्यशर्त (नमूना)

कुनै विषयगत क्षेत्रमा परेको समस्या समाधानमा सहयोग गर्न सम्बन्धित तहमा तोकिएको प्राविधिक क्षमता भएको तथा अधिकारप्राप्त व्यक्ति, संस्था वा निकायलाई विषयगत सदस्य संस्था भनिन्छ। विषयगत सदस्य संस्थाको काम कर्तव्य यस प्रकार हुनेछन्:

१. विषयगत सदस्य संस्था (सरकारी निकाय, राष्ट्रसंघीय निकाय, रेड क्रस अभियानका सदस्य, राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस आदि) का वीचमा उपयुक्त विषयगत समन्वय संयन्त्र स्थापना तथा व्यवस्थापन गर्न विषयगत अगुवा संस्थालाई सहयोग गर्ने ।

२. संघीय, प्रदेश, जिल्ला र स्थानीय तह, सरकारी निकाय, स्थानीय नागरीक समाज तथा अन्य सरोकारवाला निकाय वीच समन्वय गर्न विषयगत अगुवा संस्थालाई सहयोग गर्ने ।

३. आफ्नो विषयगत क्षेत्रमा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्न विषयगत अगुवा संस्थालाई सहयोग गर्ने। यस अन्तर्गत विपद्को प्रकृति तथा योजना मान्यता, प्राथमिकताप्राप्त आपत्कालीन कार्य तयारी, आपत्कालीन कार्य संवोधन गर्न प्राथमिकताप्राप्त पूर्वतयारी कार्यका लागि विद्यमान कमीकमजोरी पहिचान, विषयगत कार्ययोजना आदि पर्दछन् ।

४. आपत्कालीन अवस्थाका लागि पर्याप्त आकस्मिक योजना तथा पूर्वतयारीको प्रत्याभूति गराउने ।

५. विषयगत क्षेत्रका सहभागीहरू सम्बन्धित नीतिगत मार्गदर्शन तथा प्राविधिक मापदण्डका वारेमा जानकारी राख्दछन् र सोही मापदण्डका आधारमा प्रतिकार्य गर्दछन् भन्ने कुराको प्रत्याभूति गराउन विषयगत अगुवा संस्थालाई सहयोग गर्ने ।

६. विषयगत क्षेत्रका कार्यसमूहको प्रभाव र कार्यान्वयन योजनाको प्रगतिको समीक्षा गर्न तथा पर्याप्त प्रतिवेदन र प्रभावकारी सूचना प्रवाहको प्रत्याभूति दिन प्रभावकारी अनुगमन संयन्त्र स्थापना गर्न विषयगत अगुवा संस्थालाई सहयोग गर्ने ।

७. सूचना संकलन तथा प्रचारप्रसारमा योगदान गर्न स्रोत साधनको आवश्यकता पहिचान गर्ने ।

८. विषयगत क्षेत्रका प्राथमिकता प्राप्त कार्य संचालन गर्न दातृ समुदायलाई मानवीय सहायता कार्यमा लगानी गर्न प्रोत्साहन गर्ने। साथै, विषयगतक्षेत्रका सहभागीहरूलाई सामान्य माध्यमबाट उनीहरूको स्रोत साधन परिचालन गर्न प्रोत्साहीत गर्ने ।

९. मानवीय सहायतामा संलग्न साझेदार संस्थाका कर्मचारीको क्षमता विकासका लागि तालिम संचालन गर्न सहयोग गर्ने ।

१०. पूर्व निर्धारीत प्राथमिकता प्राप्त आवश्यकता पूर्तिका लागि विषयगत संस्थाहरूलाई अन्तिम सेवा प्रदायकका रुपमा जिम्मेवार बनाउने ।

११. कार्यक्षेत्र र कार्यक्रमको प्राथमिकताका आधारमा विषयगत क्षेत्रका मुख्य साझेदारलाई समावेश गराउने ।

अनुसूची ९ अगुवा सहयोगी संस्थाको कार्यशर्त (नमूना)

अगुवा सहयोगी संस्थाको मुख्य भूमिका विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलाप गर्न विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्ने सिलसिलामा सम्बन्धित तहमा कार्यरत सवै निकायका बीच छलफल गर्न साझा मञ्च प्रदान गरी आवश्यक सहजकर्ताको कार्य गरी यस कार्यमा विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सहयोग प्रदान गर्नु हो । मुख्य भूमिका यसप्रकार हुनेछ :

१. सवै निकायहरूको सहकार्यमा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमामा सहयोग गर्ने ।

२. विपद् व्यवस्थापन समितिसंग समन्वय गरी अन्तिम कार्यशाला गर्नु अघि वैठकहरू संचालन गर्ने ।

३. विपद् सम्बन्धी तथ्याङ्क संकलन, प्रकोप जोखिम विश्लेषण आदि कार्यमा समन्वय गर्ने र प्राविधिक तथा वित्तिय सहयोग प्रदान गर्ने ।

४. प्रभावकारी प्रतिकार्य पूर्व तयारीकोलागि मुख्य सिद्धान्त वा न्यूनतम मापदण्डका वारमो समन्वय गर्ने ।

५. विगतका अनुभवको आधारमा सफलता, चुनौति तथा कमीकमजोरी पहिचान गर्ने ।

६. विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा प्रकृयामा सवै विषयगत क्षेत्रका अगुवा तथा सदस्य संस्थाहरू लगायत अन्य सरोकारवालाहरूको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।

७. कार्यशालाको नतिजा तयार गर्ने र सम्बन्धित तहमा कार्यरत मानवीय सहायतामा संलग्न निकायहरूमाझ प्रवाह गर्ने । माथिल्लो तहमा प्रतिवेदन दिने साथै तल्लो तहसम्म जानकारी गराउँने आदि ।

अनुसूची १० अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा सिकाइ नमूना फाराम

सि.न	प्रार्थमिकता प्राप्त पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य कार्य	मुख्य जिम्मेवार निकाय	कार्यान्वयनको अवस्था	असल अभ्यास तथा कमीकमजोरी	सुझाव

सन्दर्भ सामग्रीहरु

१.विपद् व्यवस्थापन तथा विपद्जोखिम न्यूनीकरण ऐन २०७४

२.बिपद ्जोखिम न्यूनिकरण राष्ट्रिय निति २०७५,

३.विपद् जोखिम राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८-२०३०

३.विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०६७

४.जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७१

५.दैलेख जिल्लाके तथ्याङ्किय अवस्था २०७४

७. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४